

Barns trivsel i en døgnåpen barnehage

**Hvilke påvirkende faktorer kan i denne
situasjonen ha betydning for barns trivsel i en
døgnåpen barnehage?**

Berit Oddrun Sletten

Ped - 3900

*Masteroppgave i pedagogikk
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Institutt for pedagogikk og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Våren 2009*

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært intens og engasjerende. Det har vært en lærerik prosess, hvor nye vinklinger underveis fikk meg til å se mange perspektiver.

Mens jeg jobbet i den døgnåpne barnehagen som jeg skriver om, fikk jeg lyst til å skrive om hendelser, tanker, undringer, og ikke minst alle de gode opplevelser med barn og voksne. Etter hvert ble dette en realitet, jeg begynte min masterstudie, og tema for min oppgave var bestemt før jeg startet.

Takk til min veileder Paul Opdal, som har støttet meg i valg av tema, gitt meg nye innfallsvinklinger, og har hatt tro på meg og mitt arbeid.

Jeg vil takke mine informanter, som stilte seg villige til å la seg intervju, samt arbeidskollegaer som utvekslet erfaringer og meninger med meg. Alle dere barn som oppholdt dere i den døgnåpne barnehagen, takk for alle tanker og opplevelser dere har gitt meg.

Takk til Bente Taraldsen som leste gjennom min oppgave, og ga meg konstruktive og oppklarende tilbakemeldinger.

Min søster Silja Sletten hjalp meg med korrektur i siste stund før innlevering, en stor takk til deg.

Til slutt, takk til alle medstudenter for samtaler, støtte, hjelp og sosialt samvær de dager jeg har oppholdt meg på universitetet.

Tromsø mai 2009

Berit Oddrun Sletten

Innhold

Forord	1
Innhold.....	2
1 Innledning.....	5
1.1 Oppgavens tema og bakgrunn.	5
1.2 Presentasjon av problemstillingen.....	8
1.3 Faglig og teoretisk tilnærming.	9
1.4 Oppgavens struktur.....	10
1.5 Det døgnåpne Barnehagetilbudet.....	11
2 Barnehagens historikk og fremvekst i Norge	15
2.1 Barne asyl.....	17
2.2 Starten på barnehagene – barnehagebevegelsen.	17
2.3 Etterkrigstiden.1945 - 1970	18
2.4 Heldagsbarnehagens fremkomst.	19
3 Teoretisk bakgrunn.....	25
4 Trivsel i den døgnåpne barnehagen.	29
4.1 Foreldrenes oppfatning av barnas trivsel.	30
4.2 Personalets oppfatning av barnas trivsel.....	30
4.3 Hva sier barnehagens lovverk om barns trivsel.	31
4.4 Barns behov satt i sammenheng med trivsel.....	31
5 Metode.	33
5.1 Valg av metode	33
5.2 Kvalitativ tilnærming.....	33
5.3 Min rolle i undersøkelsen.....	34
5.4 Forskningsprosessen	35
5.4.1 Intervju som metode.	35
5.4.2 Dokumentanalyse	35
5.4.3 Utvalg av informanter.....	36
5.4.4 Mine opplevelser med intervjuene. Intervjusituasjonen.	36
5.4.5 Analyse av datamaterialet	37
5.5 Validitet og reliabilitet.....	39
5.5.1 Validitet.....	39
5.5.2 Reliabilitet.....	39
5.6 Etiske hensyn.....	40
6 Tilknytning.	43

6.1	Tilknytningsteorier.....	44
6.2	En sikker base.....	45
6.3	Tilknytning sett ut fra min empiri.....	46
6.4	Samarbeid med foreldrene.....	50
6.5	Sammendrag om tilknytning.....	53
7	Medbestemmelse og selvbestemmelse.....	55
7.1	Hvordan møte barn som subjekt?.....	56
7.2	Personalets oppfatninger av medbestemmelse og selvbestemmelse.....	63
7.3	Hvordan knytte medbestemmelse og selvbestemmelse til trivsel.....	65
8	Samvær med andre barn.....	69
8.1	Sosialisering.....	69
8.2	Sosialisering og lek.....	71
8.3	Samhandling mellom barn i de forskjellige situasjoner i løpet av døgnet.....	74
8.4	Barns omsorg for hverandre.....	76
8.5	Samvær med andre barn og trivsel.....	77
9	Kvalifisert personale.....	79
9.1	Personalets formeninger om den døgnåpne barnehagen.....	80
9.2	Personalets trivsel.....	83
10	Oppsummering og Konklusjoner.....	85
10.1	Tilknytning.....	85
10.2	Medbestemmelse og selvbestemmelse.....	86
10.3	Samvær med andre barn.....	88
10.4	Kvalifiserte personale.....	88
10.5	Andre konklusjoner.....	90
10.6	Konklusjoner sett opp mot den ordinære dag – barnehage.....	91
10.7	I fremtiden.....	92
	Litteraturliste.....	93
	Vedlegg.....	96

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og bakgrunn.

Jeg har jobbet som førskolelærer i 18 år, og for noen år tilbake jobbet jeg som pedagogisk leder og styrer i en døgnåpen barnehage.

Jeg var med fra oppstart av denne barnehagen, hvor planlegging og tilrettelegging var en del av arbeidet. Det var spennende og en stor utfordring å være med å etablere et slikt barnehagetilbud som var noe helt nytt på barnehagefronten. Det døgnåpne tilbudet var integrert i en vanlig tre avdelings barnehage. Det døgnåpne tilbudet var et samarbeid mellom forsvaret og kommunen. Forsvaret var de som ytret ønske om et slikt tilbud.

Helt fra planleggingsstadiet, ble jeg fanget av denne måten å drive en barnehage på, helt annerledes enn det vi tradisjonelt har sett tidligere. Personalet måtte jobbe mye for å finne løsninger på hvordan den døgnåpne barnehagen skulle driftes. Det var få barnehager å hente informasjon og erfaringer fra, siden det var få lignende tilbud i landet. Mange tema ble diskutert i tilknytning til det døgnåpne tilbudet. Vi måtte derfor finne løsninger selv, prøve ut disse og evaluere. Et tema var om barna som skulle benytte seg av tilbudet kom til å trives, og finne seg til rette om kveldene og nettene. Temaet i denne oppgaven omhandler:

Barns trivsel i en døgnåpen barnehage.

Dette temaet ble valgt på bakgrunn av bekymring for barns trivsel, med tanke på de uvante åpningstider i den døgnåpne barnehagens, som var kveld, natt og helger. Til personalets forundring opplevde og oppfattet vi det dit hen at barna faktisk trivdes og hadde det bra i barnehagen. Denne undringen bunner i at før oppstart var personalet bekymret for at barna ikke skulle finne seg til rette, at de ville få hjemlengsel, eller at de kom til å bli triste, med tanke på blant annet tilknytningsteori, som legger vekt på at barnet har det best med sine nære tilknytningspersoner (Bowlby1994).

Kriteriene for bruk av dette tilbudet var at barna måtte tilhøre en av barnehagene i kommunen (kun kommunale barnehager i denne kommunen). Personalet var spesielt spente på hvordan barn fra de andre barnehagene ville oppleve oppholdet i den døgnåpne barnehagen.

Det ble observert at barna som overnattet, eller var i barnehagen på kveldstid, taklet oppholdet greit. Med det mener jeg at barna slo seg meget fort til ro om kveldene, og

avskjed med foreldrene gikk også smertefritt. Hjemlengsel var ikke et problem. Vi synes med andre ord at dette gikk veldig greit. Jeg har undret meg på disse reaksjonene. Var det slik at barna faktisk hadde det fint, eller gikk det bare tilsynelatende greit. Var det adferd eller uttrykk hos barna vi ikke observerte, eller la merke til? Kan det være at barna var engstelige for å bli forlatt av sine omsorgspersoner, men at de ikke ga merkbart uttrykk for det, eller at personalet ikke var observant nok og tydet barna.

Før oppstart av denne barnehagen var det også debatter i kommunen om hvorvidt dette tilbudet burde starte. Det ble ytret meninger som at det var uhørt å ha barna sine på overnatting i barnehagen, de burde heller være hjemme i sengen sin. Andre meninger var at foreldrene kom til å bruke dette tilbudet for ofte og over lengre tidsperioder enn hva som var bra for barna.

Jeg skriver om døgnåpen barnehage, men denne type barnehage er også en barnehage som følger lovverk som er gjeldende for en vanlig norsk barnehage. Derfor tar jeg utgangspunkt i barnehagens historie når jeg skal forklare døgnåpne barnehagers eksistens her i Norge. Jeg vil se på dette i en samfunnsutvikling, med tanke på barnas situasjon, arbeidsmarked og foreldrenes situasjon. Det er interessant å se på hvilke funksjoner barnehagen skal ha i et fremtidsperspektiv.

I NOVA rapport 2/2008 som omhandler kvalitet og innhold i norske barnehager står følgende:

En viktig utfordring i barnehageforskning fremover er å dokumentere endringer i synet på barnehager og konsekvenser av slike endringer. Med dette tenker vi på hvordan barnehagen i større grad blir betraktet som en del av samfunnets "serviceinstitusjon" preget av større valgfrihet og nisjer og høyere krav til brukervennlighet og kvalitet (NOVA 2008/6 s. 85).

Forskjellige samfunnsendringer fører til at vi endrer forventningene til hvordan vi ser på barnehagen som institusjon. Dette kan være på mange forskjellige områder. Antall barn i barnehager har økt betraktelig bare de siste ti årene. Et annet område er at barnehagen blir sett på som en utdanningsinstitusjon, noe som også er nedfelt i rammeplanen. Barnehagen er tilknyttet kunnskapsdepartementet. I rammeplan for barnehager står følgende;

Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, vitebegjær og lærelyst og bidra til et godt grunnlag for livslang læring (Rammeplanen 2006).

Hvis barnehagen skal være en del av samfunnets serviceinstitusjon blir også brukertilpasset barnehage et begrep som må tas hensyn til. Går vi noen år tilbake var dette et satsningsområde. Ut fra stortingsmelding nr 27 *I barnehager til beste for barn og foreldre*¹, er brukertilpassede barnehager et av tre punkter som skulle satses på i forhold til kvaliteten i barnehagen.

Barnehagen er et virkemiddel for å sikre barn gode oppvekstvilkår, men også et tjenestetilbud til familiene. Barnehagesektoren må derfor være både bruker- og serviceorientert.

Den gode barnehagen skal dekke barnefamilienes ulike behov. Barnehagetilbudet bør være variert både når det gjelder pedagogisk innhold og åpnings- og oppholdstider. Samtidig skal barnehagene ta vare på barnas behov for trygghet, omsorg og læring. For å imøtekomme dette, er det ønskelig at barnehagene utvikles i samarbeid og dialog med foreldre og barn.

Barnehager i Norge har normalt åpningstid fra 07.00 – 17.00. Foreldre har ikke valget om et utvidet barnehagetilbud utenfor denne åpningstiden. Dette er interessant fordi jeg tolker denne stortingsmeldingen som om det burde vært jobbet mot et utvidet og mer fleksibelt åpningstilbud, som tilrettelegger for de forskjellige foreldres behov. Det er for eksempel ikke alle foreldre som har arbeidstid mellom kl. 07.00 og 17.00.

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn i følge FNs barnekonvensjon.

I morgenbladet 9 januar 2009, stilles det spørsmål om barnehagens er til for at de voksnes liv skal gå rundt. Forslag om døgnåpne barnehager skriver psykolog Arnt Ove Engelién er et resultat av voksnes behov. Videre stiller han spørsmål om et slikt tilbud er til det beste for barnet. Barnets beste handler om å ta hensyn til hva som gagnar barnet best. I barnekonvensjonens artikkel 3 heter det: «Alle tiltak for barn skal være til

¹ Stortingsmelding nr. 27 (1999-2000) *Barnehage til beste for barn og foreldre* (Barnehagemeldingen) presenterer en samlet kvalitetssatsing for hele barnehagesektoren.

Kvalitetssatsingen iverksettes under navnet DEN GODE BARNEHAGEN og skal pågå i perioden 2001-2003.

barnets beste. Barn har rett til å bli hørt, eventuelt gjennom en representant, i saker som angår det.»

Barnet skal bli tatt hensyn til, og bør ikke blir satt til side i forhold til foreldres jobb og karriere. Jeg tror ikke vi kommer utenom at begge foreldre vil være i arbeidslivet også i fremtiden, derfor er det viktig å ta utgangspunkt i hvordan samfunnet kan legge til rette for familien. Det ytres bekymringer om at utvidet åpningstid i barnehagen kan føre til økt press på lengre arbeidsdager, som igjen fører til at familien må innrette seg etter arbeidslivet. Enkelte arbeidsplasser er avhengige av turnus, andre arbeidsplasser har aktivitet hele døgnet for eksempel innen helsesektoren.

Arbeidstakere som jobber i forsvaret kan ha behov for utvidede åpningstider for å kunne ivareta familiesituasjonen. Hovedprinsippet i Forsvarets ²familiepolitikk er at den ansatte skal kunne kombinere en karriere i Forsvaret med et godt familieliv. En av kravene som stilles er at tilgangen til barnehageplasser skal forbedres. Lokale avtaler om fleksible åpningstider i barnehager skal søkes inngått. Behovet for fleksibilitet kan omfatte både utvidelse av normal åpningstid og døgnåpent/helgeåpent (Dir 2006-01-01).

1.2 Presentasjon av problemstillingen

Siden jeg mener at barna trivdes i den døgnåpne barnehagen, har problemstillingen blitt utformet som en påstand om at de trivdes. Om disse formeningene stemmer vil diskuteres i denne oppgaven, og tas med i konklusjonen. Problemstillingen er følgende:

Hvilke påvirkende faktorer kan i denne situasjonen ha betydning for barns trivsel i en døgnåpen barnehage?

Min oppfatning var at barna trivdes i den døgnåpne barnehagen. Barna ga uttrykk for tilfredshet og glede. Et moment var at de ønsket å oppholde seg i barnehagen på kvelder og netter. Årsaker til barns trivsel kan ligge i at grunnleggende behov hos barnet blir tilfredsstilt både i barnehagen og i familiene. Dette kan være fysiske behov, sosiale behov, trygghet og sikkerhet. Det var mange mulige faktorer som kunne ligge til grunn

² DIR 2006-01-01: Direktiv for organisering og tiltak for ivaretagelse av familier i forsvarets militære organisasjon (Familedirektiv) fastsatt av forsvarssjefen (FSJ) 1. Januar 2006 med hjemmel i organisasjons- og instruksjonsmyndigheten.

for barns trivsel, og jeg har vurdert flere. Gjennom arbeidet med intervju og analyser ble enkelte faktorer fremtredende for min undersøkelse.

For å tilnærme meg problemstillingen falt valget på 4 faktorer forskjellige faktorer, eller variabler, som jeg mener har betydning for, barns trivsel i den døgnåpne barnehagen:

- 1. Tilknytning**
- 2. Medbestemmelse og selvbestemmelse.**
- 3. Samvær med andre barn**
- 4. Personalets kvalifikasjoner.**

Fra mitt ståsted som pedagog i barnehager gjennom mange år, har jeg også en formening om at disse områdene er viktige for barn flest som oppholder seg i barnehager. Derfor er de også av betydning i den døgnåpne barnehagen. Om disse faktorene blir jobbet med på en tilfredsstillende måte i barnehagen, vil jeg tro at de har betydning for barns trivsel. Faktorene inneholder grunnleggende behov, som barn trenger å få tilfredsstilt for at de skal ha det bra.

Jeg ser ikke bort fra at andre områder hadde betydning for barnas trivsel i den døgnåpne barnehagen. Omsorg er et område jeg kunne valgt som eget område, men jeg har valgt å ivareta det gjennom de faktorer jeg skriver om. Læring er et område som jeg ikke har utdypet, men som absolutt er av betydning for trivsel. Utvikling og læring skal være lystbetont og styrke selvbildet hos barnet, blant annet gjennom mestring. For øvrig er læring infiltrert i de øvrige områder jeg skriver om i denne oppgaven. Andre viktige faktorer jeg ikke har lagt vekt på i denne oppgaven er de fysiske behov, som søvn, mat eller sikkerhetsmessige behov.

For å finne ut av antakelsene om barns trivsel stemte, har jeg brukt intervju som er kvalitativ metode, hvor informantene er personale og foreldre. Videre har jeg valgt teorier som er relevante for de forskjellige faktorer som er lagt til grunn for analysene.

1.3 Faglig og teoretisk tilnærming.

Når det gjelder forskning på døgnåpne barnehager har jeg ikke lyktes å oppdrive annet enn to forskningsrapporter fra Danmark. Disse rapportene har vært nyttige i min skriving, ikke minst fordi det er likhetstrekk mellom empirien jeg har innhentet, og den

empirien som det vises til i disse to rapportene. Denne sammenligningen har ført til bekreftelser i forhold til en del funn jeg har gjort meg.

I tillegg har jeg funnet en rapport fra statens institutt for forbruksforskning (Sifo) med tittelen; Barns trivsel i barnehagen. Denne undersøkelsen er gjort i vanlige barnehager i Norge med barn i alderen 0-5 år.

Oppgaven min dreier seg om hvordan en forholder seg til barn for å underbygge trivsel i en døgnåpen barnehage. Trivsel er et begrep som igjen kan knyttes til andre områder og sammenhenger som er viktige for barns tilstedeværelse og utvikling. Siden oppgaven favner om flere faktorer som bygger oppunder trivsel, er teorien sosiologisk, pedagogisk og filosofisk vinklet. Dette kan også ses ut fra barns opphold i barnehage generelt.

En historisk gjennomgang av barnehagens fremvekst i Norge er tatt med for å belyse den utvikling som har vært, og for å forklare den døgnåpne barnehages eksistens, og ikke minst dens fravær her i landet.

1.4 Oppgavens struktur.

Innledningsvis i første kapittel presenterer jeg temaet for min oppgave, samt problemstilling, med begrunnelse. Her kommer jeg også inn på formålet og teoretisk tilnærming. Jeg har også valgt å skrive noe om innholdet og driften til den døgnåpne barnehagen, for å belyse tilbudet i den døgnåpne barnehagen.

Jeg skriver om barnehagens historikk i Norge i det andre kapittelet i oppgaven. Dette området belyser barnehagens utvikling fra dens oppstart med barneasyl, og frem til dets virke i dag. Underveis legger jeg vekt på de momentene som jeg mener har betydning for døgnåpne barnehager. Her kommer jeg også inn på om dette kan ha noe betydning for dens manglende eksistens her i landet. Jeg setter barnehagens historiske perspektiv inn i en kontekst for den døgnåpne barnehagens eksistens. Dette kapitelet er med på å skape et grunnlag for min problemstilling. Tredje kapittel omfatter metode valg og begrunnelser for de valg jeg har tatt. Jeg skriver om det kvalitative forskningsintervju, om analysen, og mine opplevelser og erfaringer jeg gjorde meg underveis i arbeidet med oppgaven.

Neste og fjerde kapittel omhandler utdyping av begrepet trivsel. Her skriver jeg om de områder jeg har valgt som medvirkende faktorer for trivsel og hva disse betyr satt i en

kontekst til den døgnåpne barnehagen. Jeg må presisere at dette også er sett ut fra en barnehagekontekst.

Det femte kapittelet er analyse delen, med fokus på funn fra intervju, satt inn i et teoretisk ramme. Her vil de forskjellige faktorene som jeg har lagt til grunn bli drøftet i lys av barns trivsel.

Det siste kapittelet som er avslutning av oppgaven, inneholder oppsummering og konklusjoner.

1.5 Det døgnåpne Barnehagetilbudet.

Barnehagen jeg har gjort mine undersøkelser i er en 4 avdelings kommunal barnehage med barn fra 1 til 6 år. Det døgnåpne tilbudet var 1 av de 4 avdelingene. Barnehagen fungerte som en vanlig barnehage på dagtid med åpningstid fra 07.00 til 17.00. I denne oppgaven kaller jeg den ordinære barnehagen for dag – barnehage. Barnehagen blir på dagtid organisert i en såkalt åpen løsning, som førte til at vi hadde meget store lokaler å ta av i den døgnåpne tiden (kveld, natt og helg).

Den døgnåpne barnehagen var en del av dag – barnehagen, dermed ble dens årsplan, med arbeidsmål fulgt. Hovedmålet for arbeidet i barnehagen var: *”Vi vil være en involverende og nyskapende barnehage som jobber mot et åpent fellesskap”*(Barnehagens årsplan).

Det ble utarbeidet en arbeidsplan i barnehagen som satset på involveringspedagogikk, som også var gjeldende for det døgnåpne tilbudet. Særpreget til denne pedagogikken bygger på at mennesket er unikt, usammenlignbar, kreativt skapende, rasjonelt tenkende, fritthandlende og selvrealiserende, dersom det får sine grunnleggende behov tilfredsstilt. Jeg skal ikke gå nærmere inn på dette området, men jeg mener det er viktig å ta dette med for å belyse den døgnåpne barnehagens pedagogiske arbeid.

Dette tilbudet som var et prosjekt, var et ønske fra forsvaret (Hærens styrker) som et familiepolitisk tiltak. Innføring av beordringsplikt, medfører at offiserene er fraværende fra hjemmet i lengre perioder, som igjen forårsaker at den andre forelderen er alene om ansvaret for barna. Familier fra forsvaret er ofte tilflyttere til kommunen, uten familie som kan avlaste de med barnevakt ved behov.

Jeg tar med et utsagn fra et intervju for å belyse hvordan denne situasjonen kan oppleves:

Vi kjente jo ingen, så vi visste jo ikke hvem vi skulle spørre. Vi kom ny der og kjente ingen, og den barnehagen ble åpna da vi kom. Eller på høsten da. Først fikk vi ikke noen barnehageplass heller.

Hærens styrker ønsket å bidra til å gjøre hverdagen enklere for barnefamilier. Det er viktig å understreke at det ikke var et ønske om at barna totalt skulle ha lengre oppholdstid i barnehagen, men fleksible åpningstider. I tillegg til dette tilbudet, ble det innført lengre åpningstid i alle barnehagene i kommunen, både morgen og ettermiddag (07.00-17.00).

Prosjektet startet som et samarbeid mellom kommunen og forsvaret, og tilbudet var rettet til alle barn som gikk i de kommunale barnehagene i kommunen. Brukerne var fra begge gruppene. Det var ulike grunner til at barn oppholdt seg i den døgnåpne barnehagen, noen var foreldre som jobbet sent, gikk på skole, eller var på militære øvelser. Tilbudet ble også brukt som avlastning. Vi så det slik at hvis barna trengte et opphold i barnehagen så hadde foreldrene et behov uansett årsak. Noen trengte for eksempel barnevakt for å kunne treffe venner en kveld, eller for å gå på julebord.

Tilbudet ble brukt sporadisk av foreldrene, det kunne gå uker mellom barnas opphold. Det vanligste var at de overnattet ei natt. Vi hadde også noen barn som oppholdt seg jevnlig i barnehagen, for eksempel ei helg i måneden. Foreldregruppa ble ansett som resurssterke foreldre som ville det beste for sine barn, og brukte tilbudet når de hadde et behov.

Det døgnåpne tilbudet var ved oppstart åpent en helg i måneden, fra barnehagens normale stengetid på fredag ettermiddag, til barnehagen åpnet på mandag morgen, samt tre døgn per uke i tre uker per måned. Det andre året av prosjektet ble dette endret til helgeåpent en gang per måned, samt tre kvelder i uken (fram til kl 21.00), tre uker i måneden. Det tredje året tilbudet var i drift var åpningstiden to helger i måneden, og det siste året var det helgeåpent annenhver uke, altså to helger i måneden, samt tre kvelder i uka, to ganger per måned. Dette prosjektet med døgnåpen barnehage eksisterte i 4 år.

Endringene skyltes tilbakemeldinger fra brukerne som vi primært fikk gjennom foreldreundersøkelser, i tillegg ble dette vurdert underveis ut fra hvor mye tilbudet ble benyttet. Det ble vurdert slik at vi med endringer av åpningstidene ville nå flere brukere, siden det i perioder var få familier som benyttet seg av tilbudet, spesielt i ukedagene.

Personalet jobbet i egen turnus uavhengig av dagdriften, selv om flesteparten av personalet også jobbet på dagtid. Siden åpningstiden var få kvelder/netter i uken, førte dette til flere mindre stillinger. Dette medførte at flesteparten av personalet også jobbet i dag - barnehagen.

I løpet av et døgn var det tre arbeidsskift, med to personale på hver vakt. Det var en førskolelærer på alle vaktene, unntatt på nattevakten. Sett ut fra barnehageloven skulle det være førskolelærer fram til kl 21.00 på kveldene, men vi valgte å utvide dette frem til kl 23.00.

Barna som oppholdt seg i prosjektet var fra 1 ½ år til 7 år gamle. Vi hadde flest barn som var over to år. Det er viktig å merke seg at barna til mine foreldreinformanter var samtlige over 2 år.

2 Barnehagens historikk og fremvekst i Norge

Døgnåpne barnehager er en del av barnehagen som institusjon. For å kunne vise til døgnåpne barnehager og dens plass i Norge, vil jeg skrive noe om barnehagens historie, og fremvekst av den norske velferdspolitik.

Jeg vil kort ta for meg barnehagens utvikling fra 1837 og frem til i dag, og trekke frem områder som jeg mener kan være relevante eller ha påvirkning i forhold til døgnåpne tilbud.

For å kunne belyse enkelte områder trenger jeg sammenlignings grunnlag. Jeg har valgt å vise til våre naboland Sverige og Danmark siden de er mest lik Norge når det gjelder utvikling og velferdstilbud.

Selv om de nordiske landene på mange områder er like, fins det også ulikheter, når det gjelder barneomsorgen. I Danmark har det eksistert døgnåpne barnehager siden 1993 og i Sverige siden 1960 årene (Korsvold 2008). Danmark er opptatt av de samfunnsmessige årsakene til døgnåpne barnehagers eksistens. De vektlegger at samfunnet skal ta ansvar for de kommende generasjoner, og at barn får et kvalifiserende tilbud, når samfunnet skal fungere 24 timer i døgnet. I Sverige var døgnåpne tilbud et resultat av foreldrenes behov, ikke minst mødrenes behov i forhold til arbeidstid. Det var viktig at kvinnene skulle ha mulighet til å arbeide, sett i et kjønnsrolleperspektiv (Korsvold 2008). I tillegg var daghjemmene i Sverige åpent 12 timer daglig fra 1970. I Norge har vi lagt vekt på at barnehagen skal være et pedagogisk tilbud som er til det beste for barnet. Det har blitt vurdert slik at korttidsbarnehagen har vært til det beste for barnet, da som et supplement til hjemmet. I Sverige og Danmark har utgangspunktet vært at barnehagens eksistens er for foreldre og barn, samt at den er nødvendig for arbeidsmarkedet.

Til barnets beste er nedskrevet i FNs barnekonvensjon om barnets rettigheter, artikkel 3:

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn (Barne og familiedepartementet 2003, s.9).

Denne lov gjelder for alle barn, i alle aldre, og i alle sammenhenger under forskjellige forhold i denne verden. Hvordan innholdet forstås og tolkes varierer i forhold til den kontekst man befinner seg innenfor (Høstmølingen, mfl barnekonvensjonen 08). Her i vesten vil blant annet det å støtte barns autonomi og individualitet bli sett på som til barns beste, mens det i andre kulturer og samfunn blir sett ut fra verdier i en familiesammenheng, hvor autonomi ikke blir sett på som til det beste for barnet.

I denne sammenheng er det barnehageloven som er gjeldende, og den har til formål:

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem (Barnehageloven 2005, §1).

Utviklings og aktivitetsmuligheter er det grunnleggende i barnehageloven, og skal i tillegg bistå hjemmene i deres omsorgs- og oppdrageroppgaver for å legge grunnlag for bla barns utvikling (Barnehageloven 2005).

Før den gjeldende barnehageloven ble vedtatt 17. juni 2005, var det i den forrige barnehageloven nedfelt at barnehagens oppgave var å supplere foreldrene. Blant annet skulle barnehagen representere et kompletterende miljø i forhold til hjemmet (Rammeplan 1995), mens det i den gjeldende lov skal bistå hjemmene. Helt fra oppstart av barnehager i Norge har det vært vektlagt at barnehagen skal supplere hjemmet. Dette viser at det har vært en forandring i måten å se barnet og dets behov, og hva som er til det beste for barnet. Jeg tolker det slik at barnehagen kan mer enn å supplere hjemmet. For meg blir det å kunne bistå foreldrene et begrep som handler om involvering, kunne være til støtte, og veilede, i motsetning til å supplere hjemmet som innebærer å tilføre noe. Dette har jeg tatt med for å belyse noe av hvordan en ser på hva som er til det beste for barnet, og at dette endrer seg sett ut fra utviklingen i samfunnet.

Det er mange aspekter innenfor dette området, som hvor lenge skal barnet oppholde seg i barnehagen og hvor gammelt bør barnet være før det begynner i barnehagen. Bør små barn oppholde seg i barnehage, eller i hjemmet er også et aspekt.

Døgnåpne barnehager er et sjeldent tilbud i Norge, da vi startet prosjektet med døgnåpne barnehager, fant vi kun en barnehage som drev med et tilbud hvor barna kunne overnatte etter behov. Dette var en barnehage i Kongsberg.

Av ulike årsaker kan døgnåpne barnehager etablere seg over tid. I forsvaret flytter familiene ofte, noe som medfører at de flytter fra familie og venner. Dermed har ikke familien lett tilgang på barnetilsyn utenom barnehagens åpningstid. Kanskje trenger de en annen form for barnetilsyn enn hva en vanlig barnehage kan tilby. Andre som kan ha nytte av et døgnåpent tilbud er foreldre som jobber turnus, eller foreldre som er aleneforsørgere.

2.1 Barneasyl.

I 1837 kom de første barneasyl til Norge, som var en del av virksomheten, den private sosiale veldedighet. De ble etablert i Trondheim, og i 1839 kom de også til Kristiania (Horrigmo, Nylehn 2004). Disse asylenes var daginstitusjoner med barn fra 2 års alderen. De yngste barna oppholdt seg i det som het barnekrybber. Asylets viktigste formål var å hindre at barna ble overlatt til seg selv, og for å lette foreldrenes adgang til dagarbeid. Et viktig moment for utbygging av barneasyl var å plassere barna, som var av samfunnets fattigste, slik at de var skjermet mot farer og at de ikke skulle havne i dårlig selskap.

Barneasylene lå i områder som var tett befolket av dagarbeidere som håndverkere og industriarbeidere, og barneasylene rekrutterte barn fra disse gruppene. De som jobbet på asylenes hadde ingen formell utdanning (Korsvold 2008). Undervisning og oppdragelse var viktig. Barna skulle få religiøs og moralsk oppdragelse, intellektuell og fysisk stimulering. Tilbudet var gratis og alle barn som hadde behov fikk plass.

Moralen i barneasylene var at fattigdom skulle bekjempes gjennom utdanning og oppdragelse. I tillegg til undervisning var barneasylene preget av rutinert arbeid, som for eksempel veving av klær. Barna hadde lange dager på asylenes, ofte 12-14 timer i døgnet, siden foreldrenes arbeidsdager var lange (Korsvold, 2005).

2.2 Starten på barnehagene – barnehagebevegelsen.

Friedrich Frøbel (1782-1852) var en tysk filosof og pedagog. Hans pedagogikk ble gjeldende fra slutten av 1800 tallet. Frøbels barnehager var et pedagogisk tilbud, hvor undervisning var et viktig element. Åpningstiden var fire timer pr dag. Foreldre måtte selv betale for barnehageplassen, og dette førte til at det kun var de i borgerklassen som hadde råd til å benytte seg av tilbudet. Dette var noe mislykket da Frøbels visjon var at barnehagen skulle være lik for alle. Det skulle ikke være noen klasseforskjeller, noe som viste seg være vanskelig å gjøre noe med.

I Frøbels barnehager ble den frie leken satt i fokus, naturen ble et viktig område, og ikke minst skulle barn delta i de daglige gjøremål. Pedagogikkens innhold var blant annet å skape et bedre samfunn gjennom oppdragelsen av barn, noe som også utgjør grunnkjernen i barnehagebevegelsen.

Tilbudet til barna gikk i to retninger, den pedagogiske og den sosiale. Etter hvert forsvant undervisningen i asylene og omsorgssiden ble den gjeldende for de fattige barna, mens den pedagogiske barnehagen var et tilbud for barn i borgerklassen. Barna ble derfor klassifisert ut fra om de var fattige eller rike. Disse asylene hadde lang åpningstid, noe som blir assosiert til noe som ikke er til det beste for barnet, og noe som er rettet mot de fattige. Kanskje har dette innvirket som en bakenforliggende grunn til at det tok lang tid før det ble åpnet opp for heldagstilbud her i landet.

I Sverige og Danmark så man oppgaven med å forbedre asylenes innhold i en ny pedagogisk retning, mens man her til lands så asylene som en vederstyggelighet. I 1930-årene var det en brytningstid, vitenskapen ekspanderte blant annet gjennom de nye sosialvitenskapene, og barnepsykologien fikk innflytelse med fokus på metoder og utviklingsstadier (Korsvold 2005).

I et møte med barnehageforkjempere i Norden i 1931, fikk ikke de norske delegatene skrive under på en resolusjon som anga hva en barnehage i tråd med Frøbel skulle være. Sverige og Danmark fikk skrive under på resolusjonen. Grunnen var at Norge ikke oppfylte de krav som ble stilt til hva en god barnehage skulle være, samt krav til innholdet i arbeidet hos barnehagelærinner. Forkjempere for rene pedagogiske barnehager, var ikke på samme bølgelengde som resten av Norden (Horrigmo, Nylehn 2004).

2.3 Etterkrigstiden.1945 - 1970

Under krigen sikret Sverige industrien tilgang på arbeidskraft ved å rekruttere kvinnene. Dermed ble daghjemmene knyttet til arbeidsmarkedet. Forbrukersamfunnet som startet i 30-årene utviklet seg enormt i 50-årene, og skapte dermed et stort behov for flere daghjemsplasser. Sverige hadde mulighet til å videreutvikle velferdsstaten, siden de sto utenfor krigen.

Norge var i en gjenreisningstid, i tillegg var det en oppfatning i samfunnet som tilsa at kvinnene skulle være hjemme med barna. Dermed var heller ikke utbygging av daginstitusjoner aktuelt. Regjeringen la vekt på å sysselsette menn (Korsvold, 2005).

Sverige har ofte vært et forbilde for utbygging og organisering av velferdsordninger. Likestillingsprosjektet ble først innført i Sverige, samt daghjemmene, i tillegg var de først ute med delt foreldrepermisjon i 1973.

Her i landet kom en lovendring i 1959 som gjorde at ektefellene kunne skatte hver for seg, dette gjorde det lettere for gifte kvinner å gå ut i arbeid. Før den tid måtte gifte kvinner lønnes gjennom mannens inntekt, med det fikk han også høyere skatt.

I Norge sto kjernefamilien i 1950-1960 årene mye sterkere stilt enn hva det gjorde i Sverige. Mor var hjemme for å passe barna, og far var i arbeid. Dette endret seg ikke før på 1970 tallet hvor mor også gikk ut i arbeid, men som oftest i deltidsjobb (Korsvold). Dette henger sammen med at det var flest kortidstilbud i barnehagene. Kvinnene tilpasset sin arbeidstid med familien, hun var fortsatt den som hadde hovedansvaret i hjemmet.

All kontroll som ble utført i barnehagen var frem til 1954 utført av sunnhetsloven fra 1860. Fra 1954 til 1975 lå barnehagen under barnevernsloven (Kosvold 2005).

Barnevernskomiteen hevdet at det var sosiale behov som førte til opprettelser av barnehagen, og at den derfor måtte ses under familie og sosialpolitikk, altså under sosialdepartementet. I 1959 ble barnehagen overført til departementet for familie og forbrukersaker (NOU 2007:6). Frem mot 1970 tallet gikk utviklingen av barnehager i Norge veldig langsomt. Korttidsbarnehagen var fremtredende, samt de sosiale daghjemmene.

Sverige har vært tidligere enn Norge på mange fronter i barnehageutviklingen. I dag har de lovfestet plass til alle barn over 3 år, og de har døgnåpne tilbud i flere kommuner. Sverige retter seg etter behovene som familiene måtte ha, og staten tar et større ansvar for barna og familiene. I Norge har vi hatt fremskritt på andre områder, som fokus på det pedagogiske arbeidet som resulterte i rammeplan for barnehagen. I dag har Norge også nesten full barnehagedekning. Sammenligningen med Sverige har jeg gjort, for å belyse at Sverige startet tidligere med enkelte velferdstilbud, som kan ha medført til at Sverige i dag har et mer utvidet tilbud til barnefamilien enn hva vi har i Norge.

2.4 Heldagsbarnehagens fremkomst.

De moderne utviklingsteorier av blant annet Jean Piaget og Erik Erikson var i fokus fra 1970 tallet, og dannet grunnlaget for førskolelærerutdanningen. Det ble konsentrert på

barnets konstruktive kapasitet, dets fantasi og evne til selvstendighet. I 1970 var det kun ca 2 % av alle barn i Norge som hadde en barnehageplass, og mange av disse hadde en korttidsplass (Frønes 2007). Argumenter som talte for barns likeverdige muligheter ble nå fremtredende, meninger som at det burde være et barnehagetilbud for alle.

Landet trengte mer arbeidskraft, vi var inn i oljealderen og nå ble kvinnene etterspurt. Det ble diskutert hvem som skulle ha omsorgansvaret for barna, var det mødre, fedre, staten eller markedet (Korsvold 2005). Daginstitusjonen skulle være et sosialpedagogisk tilbud, og kunne dermed ses som en forlengelse av barnevernsfunksjonen som var hovedfunksjonen i daginstitusjonene siden det statlige engasjementet tok til.

Familieforhold, yrkesaktivitet, og arbeidsmarkedets behov ble lite vektlagt, dermed heller ikke et behov for tilsyn. Daginstitusjonenes formål var ikke å tjene samfunnets eller foreldrenes behov (Korsvold 2005). Hovedmålet var et pedagogisk tilbud for alle barn. Foreldrene hadde behov for et heldagsåpent tilbud, noe det ikke ble satset på.

Fortsatt var korttidstilbud ”til det beste for barnet”, dette veide tyngst og ikke behovet til samfunnsbehovet. Holdningene var fremdeles at det beste for barnet var å være hjemme, mens barnehager var et supplement. Kvalitet ble et tema, og det ble argumentert mot lange åpningstider i barnehagen, og at dette kunne være skadelig for barn. Dette ble begrunnet ut fra vitenskapelige undersøkelser (Korsvold 2005). Barnehagen var med andre ord ikke til for yrkesaktive mødre, i alle fall ikke for de som jobbet full dag. Spesielt vanskelig var det for de som var alene med omsorgen for barn. I dag viser det seg at mødres lønnsarbeid gir positive psykologiske gevinster for barnet. Ved at mødrene integreres i arbeidslivet, desto større positive ringvirkninger har dette for barnet, samt for hele familien (Gøsta Esping-Andersen i Korsvold 2008).

Inntil 1975 regulerte Lov om barnevern fra 1953 barnehagens virksomhet. Ut fra denne loven skulle alle barnevernsinstitusjoner, også daginstitusjoner godkjennes av staten (Balke 1982). Den første loven om barnehager kom i 1975, da ble førskoler endret til barnehager. Sverige og Danmark hadde fortsatt daghjem. Utbygging av barnehager ble et faktum, og heldagstilbudene, samt antall barn i barnehager økte kraftig

Daginstitusjoner var nå erstattet og ut fra barnehageloven skulle barnehagen være et pedagogisk tilbud. Den skulle ikke være direkte skoleforberedende, selv om dette var oppe til debatt. Det ble også diskutert om barnehagen skulle ha en kristen verdiforankring. Loven ble vedtatt uten en kristen verdiforankring, men dette ble revidert ved lovendring i 1983. I loven ble det understreket at barnehagen skulle være et

pedagogisk tilbud, et sosialpedagogisk virkemiddel og et sosialpolitisk hjelpetiltak. Med dette fikk barnehagen en selvstendig plass i offentlig politikk, og barnevernsforbindelsen var svekket (NOU 2007:6). Det ble ikke tatt hensyn til foreldrenes behov for tilsyn, eller oppholdstid. Formålet med loven var å sikre barn gode utvikings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem, jf. § 1 (Barnehageloven 2005).

Fra 1980, og utover i 1990 tallet var kulturfag i fokus, tverrfaglige tilnærmelser, samt det å ha kommunikative evner, og sosial kompetanse

Stortingsmeldingen: "Barnhager mot år 2000" ble lagt fram i 1987. Nå var det viktig å bygge ut barnehagene pga likestilling i forhold til arbeidslivet, dermed ble barnehagene knyttet sterkere til arbeidsmarkedspolitikken for å sikre arbeidskraft (Korsvold 2005).

Fra 1991 var barnehagen tilknyttet Barne og familiedepartementet, og i 1995 ble en ny barnehagelov innført. De viktigste endringene var regulering av innholdet i form av innføring av rammeplan og skolestart for seksåringene. Rammeplanen inneholdt også arbeidsmål på fagområder som barnehagen ble forpliktet til å jobbe med.

Kontantstøtten som ble innført i 1998 kan ses som en konkurrent til etablering av nye barnehager. Dette var en valgfrihetsdiskusjon som ble fremmet slik at en av foreldrene kunne ha mulighet til å være hjemme med barna mens de var små. Det ble igjen stilt spørsmål om barnehagen var til det beste for barnet. Kontantstøttens motivasjon var å støtte opp under en tradisjonell familiebarndom der de yngste barna var hjemme (Korsvold 2005).

Foreldre er ikke mindre betydningsfulle for barn nå enn hva de var før i tiden. Mange foreldre sliter med dårlig samvittighet for at de ikke er nok sammen med barna, men det viser seg at foreldre i dag er opptatt av sine barn. Hvis en sammenligner nåtiden med 1950 tallet, var for eksempel ikke fedre så opptatt av å stimulere sine barn som de er i dag. Vi lever i en sterkere foreldreorientert tid nå enn for 30 år siden. Frønes mener at barndommen er det samfunnsområdet hvor det er flest myter. Det skrives ofte om at barns situasjon er forverret, at barn ikke får nok omsorg og at de indre verdier ikke teller. Ut fra forskning viser det seg at foreldre er mer opptatt av følelser og nærhet enn noen gang. Vi snakker mer åpent med hverandre, og er mer nær hverandre (Frønes 2007). Dette til tross for at antall barn og oppholdstid i barnehage har økt betraktelig de siste årene.

Det er vanskelig å måle effekten av barnehageopphold. Kvaliteten på barnehagen har mye å si, i tillegg til familieforhold. Forskning viser at barnehagebarn mestrer skoledagen bedre enn de som ikke har gått i barnehage (Frønes 2007).

I Norge ser vi barnehager ut fra hva som er til det beste for barnet. Det er bra at vi setter barnet i sentrum og jobber ut fra hva som er pedagogisk riktig. Samtidig er det også viktig å sette både barnet og barnehage i et større perspektiv. En må se avhengigheten foreldre har til barnehagen i forhold til arbeid. Arbeidsmarkedet er også avhengige av foreldre, også på ulike tider på døgnet for de som krever skift og turnus. Ikke minst kan en se det slik at barnehagen har en samfunnsoppgave. Barn bidrar til velferdsstatens vekst, og er produsenter av velferd, og ikke minst et middel til opprettholdelse og videreutvikling av velferdsstaten.

Barnehagene er også et gode for barn med spesielle behov og støtte. Dette er blitt vektlagt i den norske barnehagen da disse barna har fortrinnsrett til plass i barnehagen. Undersøkelser viser at de nordiske landene skårer høyt på høy kvalitet, og når det gjelder synet på barn og barndommens egenverdi. Det hevdes at kombinasjonen av pedagogikk og omsorg blir utført på en bra måte, spesielt med tanke på barn med særskilte behov (Nova rapport 6/2008).

Fra 2005 ble barnehagen som læringsarena fremhevet. Barnehagen ble overført fra familie til kunnskapsdepartementet. Samtidig har utbygging vært det som har preget barnehagepolitikken de siste årene. Fokuset har vært full barnehagedekning, samt maksimalpris og lovfestet rett til plass i barnehage når full barnehagedekning er nådd (Regjeringen.no 2005).

Utbyggingen har skjedd raskt, noe som lett kan føre til at kvaliteten blir svekket. Vi begynner å nærme oss full barnehagedekning, men førskolelærermangelen er stor. Ny rammeplan ble innført i 2006, med fagområder og fokus på områder som medvirkning og læring (NOU 2007:6).

Barnehagen i dagens samfunn har på mange måter tatt over for en del av familiens funksjoner, den er ikke lenger "bare" et supplement. I st.meld. Nr 8, Barnehager mot år 2000, står det at barnehagen må ses på som en selvfølgelig del av den infrastruktur arbeids og næringsliv bygger på. Så fra myndighetens side er det klar sammenheng mellom barnehagen og det nødvendige tilsyn yrkesaktive foreldre har behov for, men utbyggingen av barnehager samsvarer ikke (Horrigmo, Nylehn 2004).

Debatten om barnehagen er til det beste for barna er stadig i søkelyset. I media har det blitt stilt spørsmål som; ”hvordan våger vi å ha våre barn i barnehagen.” Det har også blitt hevdet at barnehagene har ukvalifisert personale som ikke gir barna den omsorgen de har krav på, samt at barn under 2 år ikke bør oppholde seg i barnehager (Tveitereid 2008). Det har også vært motstridende argumenter som viser at barn har det godt i barnehagen, og forskere som viser til barn som har gått i barnehage, kommer godt ut av det senere på skolen i forhold til læring.

Det er viktig å sette den døgnåpne barnehagen inn i et samfunnsperspektiv. Fleksible arbeidstider, forandrede familiestrukturer er eksempler som kan få konsekvenser for barns opphold i barnehagen. I Sverige og Danmark har døgnåpne barnehager eksistert over tid (Korsvold 2008), dette er også med på å påvirke oss her til lands. Ordningene er innbakt i større globale endringer siden det innen dagens globaliseringsprosess foregår et komplekst samspill som går på tvers av landegrensene.

Døgnåpne barnehagen har hatt lite fokus i Norge, mest sannsynlig fordi det ikke er aktuelt siden det finns få tilbud. Om vi her i landet har behov for slike tilbud vites ikke, men en skulle tro at vi hadde det siden våre naboland Sverige og Danmark har et behov.

Barne og likestillingsminister Anniken Huitfeldt sier at lengre åpningstid i barnehagene kan være et tiltak for å gjøre hverdagen enklere for dem som ikke jobber fra åtte til fire (Klikk.no 2008). Om dette er noe som jobbes med i regjeringen, vil tiden vise.

Det kan også være at det er noe vågalt å begynne å ytre om slike behov. I en avis reportasje som omhandler den døgnåpne barnehagen jeg skriver om uttalte barneombud Reidar Hjermann følgende; ”jeg ønsker ikke en utvikling hvor barna stadig må tilpasse seg arbeidslivet,” selv om han skjønner behovet til f.eks aleneforeldre. ”Jeg vil ikke ha et samfunn hvor arbeidsgivere legger premisser for barns oppvekst, eller hvor mor eller far er hjemme mens barnet er i barnehage”(Troms folkeblad, 20 april 2006). Kan foreldre uttale seg om et slikt behov når barneombudet ytrer at foreldrene vil plassere barna i døgnåpen barnehage mens de selv er hjemme? Mitt inntrykk er at stort sett så er foreldre glade i sine barn, og aller helst vil de være sammen med dem. Samtidig må en også se det ut fra det perspektivet at det er viktig at barneombudet ivaretar barns behov og premisser for barns oppvekst. Det må tilføres at det kan være foreldre som bruker et slikt tilbud på en feil måte. I slike tilfeller må det gripes inn og gjøre tiltak, noe vi også

var oppmerksomme på i denne barnehagen. Som førskolelærer har en et ansvar for å si ifra og veilede foreldre.

I regjeringens kvalitetssatsning³ ”den gode barnehage” er det tre tema som skiller seg ut. Det ene temaet handler om brukertilpassede barnehager, som blant annet handler om et tjenestetilbud til familiene, som skal skje i samarbeid med foreldre og barn. For at dette skal være gjeldende må barnehagetilbudet være variert innenfor det pedagogiske arbeidet og innenfor åpnings og oppholdstider (Barne og familiedepartementet 2006).

For å oppsummere viser jeg til Tora Korsvold (2008), som sier at for å forstå og beskrive barnehagens fremvekst kan vi se det ut fra 3 perspektiver. Det første er; *utvikling fra sosialhjelpstat til velferdsstat*. Dette setter barnehagens fremvekst i en større historisk sammenheng. I Norge var barneasylet det første tilbudet for daginstitusjon for barn, det var et samfunns sosialt tiltak for å hjelpe fattige barn, mens det i dag er et velferdstilbud som skal nå alle foreldre og familier.

Det andre er fokus på betydning av kjønn i formingen av en institusjonalisert barndom. Dette viser perspektiv mot nye sider ved velferdsstaten og barnehagens utvikling. I Norge har vi etter hvert sett behovet for lengre åpningstider i barnehagen, slik at begge foreldre kan være i arbeid. Mødre har tradisjonelt sett vært de som har vært hjemme med barna. Det har vært fokusert på at mor er den viktigste for barnet, og lenge var det kun halvdags tilbud i barnehagene, samt at det var dårlig dekning på landsbasis.

Det siste perspektivet er ulike verdier om barn og barndom som får innvirkning på barnehagens framvekst og barndom. Frøbels pedagogikk, og moderne utviklingsteorier som Piaget og Erikson har påvirket dette perspektivet. Disse forskjellige verdiene har ligget til grunn for mang en debatt gjennom tiden. Dette perspektivet har også motvirket barnehageutbygging, siden man har ment at barnehage ikke er til det beste for barnet (Korsvold 2008).

Alle disse perspektivene er relevante for barnehagens utvikling i Norge, også for Sverige og Danmark. Forskjellen er at fokuset har vært på ulike områder i de forskjellige landene. Her i landet har vi holdt tilbake når det gjelder utbygging av heldagsbarnehager, noe som kan ha innvirkning på at det ikke finnes døgnåpne barnehager. En kan se det slik at vi ikke ennå er rede til det, siden vi sett i et

³ De andre to områdene er barnehage for alle barn, og et kompetent barnehagepersonale.

samfunnsperspektiv ikke har kommet lengre. De siste årene har det vært fokus på utbygging av barnehager, for å kunne innføre barnehageplass til alle barn.

3 Teoretisk bakgrunn.

Den teoretiske delen er ment som en oversikt over teorier jeg bruker i min oppgave, siden teoriene går igjen i flere kapitler. Jeg har valgt å utdype de gjeldende teorier i analysedelene.

Den døgnåpne barnehagen som jeg har tatt mine undersøkelser fra, er en del av en ordinær barnehage. Dermed var vi pliktig til å følge Barnehageloven, og forskrift om rammeplan for barnehagens innhold. Det er av stor betydning at døgnåpne barnehager blir sett på som en vanlig barnehage som følger den utdanningspolitikk som kunnskapsdepartementet har bestemt, og som også er nedfelt i rammeplanen for barnehager. I media har det blitt stilt spørsmål om denne type barnehage medfører et barnetilsyn med utydig pedagogisk virksomhet. Dette trenger absolutt ikke være realiteten. Jeg mener at en døgnåpen barnehage kan være en like god læringsarena, som en vanlig dag - barnehage. Det er selvsagt av betydning at rammeplan for barnehager følges.

FNs konvensjon om barnets rettigheter ligger til grunn for deler i barnehageloven og rammeplan. Denne stiller krav til barnehagepersonalet kompetanse og kvalifikasjoner. Blant annet er barns rett til medvirkning nedfelt i FN barnekonvensjon artikkel 12,13 og 14. Dermed ligger også konvensjon til grunn i denne oppgaven.

I barnehageloven presiseres det at nyere kunnskap om barndommens betydning som livslang læring, barns rettigheter i henhold til FN's barnekonvensjon og foreldregruppens forventninger tilsier at det må stilles store krav til barnehagepersonalets kompetanse (Barnehageloven 2006, s. 66)

En døgnåpen barnehage må ses i lys av den forandring som preger samfunnet. Barnehagen har stadig vært i forandring spesielt med tanke på hvilke departement det har ligget inn under. Nå som den ligger under kunnskapsdepartementet sier det noe om hvilke syn vi har på barna. I dag blir barna sett på som individer med ressurser som

ønsker å lære og utvikle seg gjennom interaksjon med andre.. Barnehageloven⁴ sier at den skal skape et godt grunnlag for barnas utvikling, livslang læring og aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn (Barnehageloven 2005).

En må se barnet i denne samfunnsutviklingen og ikke minst ut fra nyere forskning om barn. De psykososiale utviklingsteoriene er grunnleggende i barnepsykologien, men har i den senere tid blitt kritisert blant annet for at barnet og dets utvikling ikke blir sett i stor nok grad i en sammenheng av samfunn, kultur, hverdagsliv og barnets oppvekst i tid (Sommer 1997). Den viten vi har om barn er relativ, begrenset og midlertidig. Den kan samtidig være ”kontekstuell valid”, med dette menes å utgjøre en systematisk og underbygget kunnskap. Dette vil si en viten som kan fange, fortolke og gi mening og se utvikling av barn i vår tid og kultur (Sommer 1997, s.37)

Når jeg viser til Eriksons psykososiale faseteori blir det derfor viktig å sette den inn i eller tolke dens mening sett ut fra dagens samfunn. Hans oppfatninger av den psykososiale utviklingen hos mennesket skjer gjennom påvirkning fra sosiale fenomener i løpet av livet, og er dermed basalt forbundet med de sosiale omgivelser. Identitetsutvikling er sentralt i Eriksons teori, den viser til at subjektivitet skapes gjennom integrering i gjentatte selverfaringer med andre. Dette kan relateres til det intersubjektive perspektivet (Erikson 2000).

I kapitlet om tilknytning har jeg tatt utgangspunkt i John Bowlby`s utviklingsteori om tilknytning. Teorien beskriver betydningen av de nærmeste omsorgspersonene til barnets, og hvordan dette virker inn på det senere liv.

De psykososiale utviklingsteorier, eller stadieutvikling, er også et nyttig redskap når vi skal sette ord på forandringer. Når en førskolelærer er i dialog med foreldre angående barnets utvikling er det nyttig å sette dette i perspektiv, som hva kan vi forvente på de forskjellige stadier.

Barns medvirkning sett ut fra FNs barnekonvensjon er et stort tema, som favner mange forskjellige områder av barns liv i barnehagen. Den sier blant annet at tilknytning og fellesskap, utøving av selvbestemmelse og det å få uttrykke egne intensjoner vedrører medvirkning (FNs barnekonvensjon 2003).

⁴ §2. Barnehagens innhold.

Alle de forskjellige faktorer jeg har lagt til grunn for trivsel i min oppgave, tilknytning, medbestemmelse, selvbestemmelse, samvær med andre barn og personalets kvalifikasjoner ligger under denne konvensjonen.

I kapitlet om barns medbestemmelse og selvbestemmelse har jeg valgt å konsentrere meg spesielt om sosiale relasjoner.

Personalets måte å jobbe på i forhold til barnets trivsel går som en rød tråd gjennom kapitlene, likevel har jeg valgt å skrive om personalets kvalifikasjoner i et eget kapittel også siden dette er av stor betydning for innholdet i denne oppgaven.

Jeg har lagt vekt på blant annet Anne Lise Løvlie Schibbys dialektiske relasjonsteori når jeg skriver om barns samvær med andre barn. Denne relasjonsforståelsen ligger også til grunn i Berit Bae`s arbeid om medvirkning i rammeplanen for barnehager. Løvlie Schibbye viser til et filosofisk grunnsyn, siden ikke teori alene kan danne grunnlag for en dialektisk relasjons forståelse. Eksistensialismen ligger til grunn for at (i likhet med dialektikk) individet eksisterer i nær og gjensidig sammenheng med andre mennesker.(Schibby 2004). Her blir det viktig å se individet i en helhet, som er vesentlig i arbeid med barn i barnehagen. Jeg kommer ikke til å utdype eksistensialismen siden det er et for stort område å gå inn på i denne oppgaven.

Når jeg skriver om betydning av samvær med andre barn vinkles dette mot sosialisering i det moderne samfunn, men også med bakgrunn i George Herbert Mead sosialpsykologi betydning i sosialisering. Mead`s teorier har også betydning for områder om medbestemmelse og selvbestemmelse, hvor blant annet selvet i relasjonen har betydning. I tillegg har jeg lagt Ivar Frønes teorier til grunn i mine analyser siden hans syn på sosialisering sett i lys av det postmoderne samfunn vi lever i, matcher mine funn, analyser og mitt syn. Han sier blant annet at ”det nye barnet” er aktivt, søkende, og selvsosialiserende, som i dag har stort fokus i sosialiseringsprosessen (Frønes 2003).

Mange refleksjoner og analyser av empiri, samt utredninger av teori er ikke bare direkte rettet mot en døgnåpen barnehage, dette er også gjeldende for en ordinær dagdrift. Jeg sammenligner døgnåpen barnehage med en ordinær barnehage, siden alt som foregår er i en barnehagekontekst. Forskjellen er blant annet åpningstiden, som utgjør en viss forskjell i forhold til rutiner og ivaretagelsen av barna.

4 Trivsel i den døgnåpne barnehagen.

Her vil jeg si noe om trivsel i den døgnåpne barnehagen. Jeg viser blant annet til barnehageloven og dets forskrifter som sier noe om barns trivsel i barnehagen. Jeg vektlegger også informantenes oppfatninger av trivsel satt i sammenheng med barnas opphold i den døgnåpne barnehagen. Begrepet blir også satt inn i et teoretisk perspektiv.

Trivsel kan være vanskelig å definere. Et vanlig syn på trivsel er tilfredshet, en behagelig, harmonisk, og lystpreget tilstand. Trivsel kan også legge grunnlaget for muligheter til vekst og utvikling. Opplevelse av tilfredshet kan betraktes som en flyktig kortvarig tilstand, knyttet til enkeltepisoder. Trivselsopplevelse kan være en følelsesmessig grunnstemning som varer over tid, hvor tilfredshet med flere enkeltepisoder ligger til grunn. Følelsen av tilfredshet er avhengig av opplevelsen av forventninger, ønsker og behov. Generelle tendenser til at mennesker trives er at de gir uttrykk for tilfredshet. (Næs, Mordal 1997).

Den døgnåpne barnehagen ligger innunder barnehagen og dens lovverk, derfor er det naturlig at jeg ser på trivsel slik det er definert ut fra barnehageloven og rammeplanen med forskrifter.

Ut fra barnehageloven, rammeplan for barnehager, produktkontrollen og kommunehelsemiljøloven stilles det krav til barnehagens fysiske og psykososiale miljø. Trivsel er et av begrepene som har betydning for ivaretagelse av lovverket.

Forskriften om miljørettet helsevern i barnehage og skoler m.v. §12. Psykososiale forhold: virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold (Statens helsetilsyn 1996).

Den psykososiale helsen forbindes med opplevelser av: trygghet, mestring, nærhet og livsglede. Disse begrepene henger sammen med trivsel som er en viktig del av det positive helsebegrepet. I barnehagen kan trivsel fremmes ved at barnas opplevelser har en sammenheng når det gjelder struktur, forutsigbarhet og mestring (Statens helsetilsyn 1996).

Sentrale momenter som må ligge til grunn for at dette skal være gjennomførbart er blant annet profesjonelle barnehageansatte med kunnskaper om barn, og deres utvikling, samt et psykososialt godt miljø blant de ansatte. I forskrifter til barnehageloven vises til

at barn skal møtes på en omsorgsfull måte, som igjen krever et ansvarsbevisst personale som er nærværende og engasjerte i det enkelte barns trivsel og utvikling.

Et åpent og harmonisk samarbeid med foreldre er et annet område som fremmer barnas trivsel. Samarbeider foreldre og personalet sammen til det beste for barnet, gir dette positive ringvirkninger for barnets trivsel. Hjemmet og barnehagen er barnets viktigste sosialiseringsarenaer.

Dette er områder som vi kan knytte til den indre kvaliteten i barnehagen, som omhandler relasjoner og klimaet blant menneskene. Trivsel i forhold til den ytre kvalitet ligger i de fysiske forholdene, som antall barn pr gruppe, antall barn i forhold til førskolelærer, og øvrige ansatte, og oppholds areal pr barn. Den indre og den ytre kvalitet er avhengige av hverandre, den ytre må ha en viss standard for at den indre skal kunne fungere bra.

4.1 Foreldrenes oppfatning av barnas trivsel.

Jeg viser til intervju, og noen av foreldrenes oppfatninger av barnas trivsel i den døgnåpne barnehagen.

Foreldre karakteriserte trivsel ut fra tegn og utsagn som at barna var fornøyde, de gledet seg til å overnatte, det var stas å overnatte. Barna fortalte om alt det artige de hadde vært med på, og at de snakket positivt om oppholdene i ettertid, også etter at de hadde sluttet. Noen barn hadde spurt foreldrene om de ikke skulle overnatte i barnehagen igjen, de ønsket at de kunne komme tilbake. Barna ytret ønske om å gjenta overnattingen. Det var utsagn som; ”Barna hadde nesten ikke tid til å si farvel til oss”. Barna snakket også positivt om oppholdet til andre som besteforeldre og venner, og de snakket positivt om den oppmerksomheten de fikk fra personalet. Foreldre så heller ingen tegn, eller negative reaksjoner på barna etter endt opphold.

4.2 Personalets oppfatning av barnas trivsel.

Her viser jeg til noen av personalets oppfatninger av barnas trivsel.

Personalets uttalelser om barns trivsel var som følgende; ”barna var rolige og fornøyde på kveldene, de var glade og tillitsfulle, og de viste det med hele seg. Barna hadde ikke alltid lyst til å dra hjem når de ble hentet.” Andre uttalelser var; ”jeg så at barna trivdes ut fra at de ikke så lett ble lei seg, eller slo seg vrang”. Andre sa at kveldsstellet gikk så greit, og at barna ønsket å legge seg. De fortalte at barna gjerne ville komme tilbake,

noe de også gjorde. Barna søkte voksenkontakt, og de lekte med andre barn. Informantene utalte også; ” hvis barna ikke hadde trivdes ville vi sett om de var utrygge, om de hadde grått, hadde hjemlengsel, eller ikke slått seg til ro.”

Dette var noen av funnene jeg gjorde i min undersøkelse. Sett ut fra foreldrenes syn på barnas trivsel var begrepet fornøyd brukt gjentatte ganger, og er man fornøyd oppfatter jeg det som at de mener at barna har det tilfredsstillende. At barna var trygge og gjerne ville være i barnehagen om natten, og i tillegg ønsket å overnatte gjentatte ganger var et trivselstegn fra foreldrenes side. Områder som medvirkning og medbestemmelser, og voksenkontakt var også nevnt som trivselsfaktorer.

4.3 Hva sier barnehagens lovverk om barns trivsel.

Ut fra barnehageloven § 2 skal barnehagens innhold utformes slik at det kan oppleves meningsfullt for det enkelte barn og gruppen. Barnehagens omsorgs- og læringsmiljø skal fremme barns trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd. Barnehagen må gi det enkelte barnet støtte og utfordringer ut fra egne forutsetninger, og bidra til et meningsfullt liv i fellesskap med andre barn og voksne. Barnehageloven viser også til deltakelse i lek og få venner er grunnlaget for barns trivsel og meningskaping i barnehagen (Barnehageloven 2005).

Videre skal barnehagens dagligliv preges av samvær som innebærer at personalet lytter, støtter og utfordrer barn. Barnehagen skal fremme positive handlinger som motvirker avvising, mobbing og vold. Personalet må medvirke til at hvert enkelt barns individualitet og behov for selvtillit kan skje i trygghet og innenfor fellesskapets normer og regler.

4.4 Barns behov satt i sammenheng med trivsel.

Det er nedskrevet i barnehageloven at barnehagen skal legge til rette for barns trivsel. Erik Eriksons teori omhandler psykososiale faser i menneskets utvikling, og viser til at det gradvis utvikler seg gjennom tidsperioder, som etterfølges i et mønster. Det som står sentralt i hans tenking er hvordan det biologiske gitte i barnet møtes av de nære andre rundt barnet, og hvilke gjensidig påvirkning som utvikles (Erikson 2000). Det er åtte faser i Eriksons teori, og de tre første fasene er relevante i forhold til barn som oppholder seg i døgnåpen barnehage. Trygghet er et sentralt begrep. Den første fasen peker på at *grunnleggende tillit (versus grunnleggende mistillit)* til omgivelsene

utvikles allerede i de første årene til et barns liv. Det er sentralt at barnet utvikler et positivt og trygt forhold til andre mennesker og sine omgivelser. Derfor er det av betydning hvordan kvaliteten er på dette samspillet, for oppnåelse av tillit.

Omsorgsbegrepet og betydningen av tilknytning står sentralt. I hans andre fase som er *autonomi versus skam og tvil*, som innebærer betydningen av samspillet av det viktige nærmiljø som grunnlag for autonomi, eller skam og tvil til seg selv (Erikson 2000).

Medvirkning og anerkjennelse blir viktige områder under denne fasen. Inneholder barnehagen kvaliteter som bygger oppunder barns medvirkning og anerkjennelse, er man også med på å bygge opp under barnets autonomi. Hvis man derimot ser på barnets trang til å bestemme selv, som noe som må stagges ned, og heller jobber med å få barnet til å være lydige kan dette resultere i at en påfører barnet tvil og skam.

Den tredje fasen som er *initiativ versus skyldfølelse*. Denne fasen gir komplekse sosiale ytringsformer som kan føre til ulike grader av konflikt mellom initiativ versus skyldfølelse. Her er de betydningsfulle andre sentrale i forhold til utforskning av omgivelsene og voksnes rollemønstre. Jevnaldersosialisering vil her være et sentralt område for utvikling. Barnet er i stand til, og ivrig etter å samarbeide, planlegge og lage ting. Initiativ viser til det aktive barnet, som går løs på oppgaver med stor iver, som igjen er med på å utvikle selvstendigheten hos barnet (Erikson 2000). I denne fasen kan barnet være meget påståelig, og aggressiv i sine handlinger. Derfor er det av betydning at voksne behandler barna riktig ut fra dets utviklingsområde det befinner seg i, og ikke påfører de skyldfølelse for deres opptreden.

Jeg har valgt å belyse disse faktorene som er viktige for trivselen for barn ved å se det gjennom Eriksons fase-teori. Disse fasene kan bli sett som perioder som avløser hverandre, men viser til at disse fasene også glir inn i hverandre, hvor de danner grunnlag for de kommende fasene, på områder hvor dette er gjeldende. Fasene er heller ikke avsluttende.

5 Metode.

I samfunnsvitenskapelig forskning er valg av metode vesentlige i forhold til funn og det å få svar på det man vil undersøke. En forskingsmetode er en fremgangsmåte, et middel for å løse problemer og komme fram til ny kunnskap (Vilhelm Aubert i Dalland 2000). I dette kapitlet vil jeg skrive om metoden og de valgene jeg har tatt, samt begrunnelser for valgene, min rolle og opplevelse. Til slutt vil jeg skrive noe om de erfaringer jeg gjorde meg.

5.1 Valg av metode

Min oppgave omhandler barns trivsel. Jeg skriver om hvordan personalet og foreldrene oppfattet barns trivsel, og hvilke faktorer som var underbyggende og førte til trivsel hos barna. For å finne ut av dette har jeg valgt å bruke kvalitativ metode. Kvalitativ forskning vektlegger prosesser og meninger som baseres på en helhetsforståelse. For å kunne gjøre dette må jeg *samle inn* kvalitative data, og innhenting av den informasjonen jeg trengte ble gjort gjennom intervjuer.

Jeg kunne valgt å observere barna i den døgnåpne barnehagen, samt intervju barn. Dette lot seg ikke gjøre siden den døgnåpne barnehagen ble nedlagt før jeg hadde klarlagt min fremgangsmåte i oppgaven. Jeg kunne valgt å innhente mine data i andre barnehager, men ut fra mine undersøkelser finnes det ikke slike tilbud her i Norge. Dette hadde i så fall vært et interessant prosjekt. Jeg har intervjuet ansatte som tidligere jobbet i den døgnåpne barnehagen, samt foreldre som benyttet seg av tilbudet. Jeg har også tatt med egne opplevelser som eksempler.

5.2 Kvalitativ tilnærming

Den kvalitative forskningen innebærer alternative oppfatninger om sosial kunnskap, og det er relasjonene som skal tolkes. En vektlegger de oppfatninger informantene har av fenomenet en undersøker, og tolker det han forteller ut fra hans livsverden, altså hennes måte å se og tolke verden på (Kvale 2001).

Jeg har brukt en fenomenologisk, hermeneutisk tilnærming hvor en vektlegger prosesser og meninger basert på helhetsforståelse, en fortolkning av menneskelige erfaringer. Fenomenologi ser ut fra de subjektive opplevelser, og går inn for å forstå meninger i erfaringer (Thagaard 2006). Hermeneutikken legger vekt på fortolkninger på flere nivåer. Meningsfulle fenomener er forståelig bare i den sammenheng eller kontekst de

forekommer i. Jeg ønsket å få innsikt i personalets oppfatninger og opplevelser av barna i barnehagen.

I denne oppgaven handler det om prosesser i barnehagen, men også om foreldre som hadde sine barn i barnehagen. Det blir deres oppfatninger av deres barns trivsel, som jeg igjen må tolke. Det blir en form for dobbelhermeneutikk, jeg må gå inn i informantens forståelse, men må samtidig begripe dette innenfor min begrepsramme og prøve å forstå det ut fra andre synsvinkler. En må innta en tolkende lytting, for å kunne høre alt som egentlig blir sagt, for så å kunne omtolke igjen og igjen. Her kan det vises til den hermeneutiske sirkelen, som er en veksling mellom de ulike deler og helheten. Det er en fortolkning som er i stadig bevegelse mellom det som skal fortolkes og den konteksten den er i. I intervjuene fokuserte jeg på trivselen hos barna, hvordan de opplevde dette, men også hvordan førskolelæreren selv definerte trivsel og hva hun mente var årsaker til trivselen. I hermeneutikken er meningsfulle fenomener forståelig bare i den sammenheng eller kontekst det forekommer i. Det er sammenhengene som gir bestemt mening, som igjen fører til forståelse (Kvale 2001).

5.3 Min rolle i undersøkelsen

Grunntanken i hermeneutisk tankegang er at vi alltid forstår noe på grunnlag av visse forutsetninger. Begrepet forforståelse utdypet Hans Georg Gadamer som forståelse som er nødvendig vilkår for at forståelse skal være mulig. Dette kaller Popper for forventningshorisonter, som er en aktørs forventningshorisont som gir retning til ens undersøkelser. Dette var viktig for meg gjennom hele prosessen, siden jeg er farget av hva jeg selv opplevde når jeg arbeidet i denne barnehagen. Sees dette i en fenomenologisk retning, vil en kunne høre på deres beskrivelser uten å lede de inn i min måte å se fenomenet på. Selv om jeg er bevisst dette, er det ikke alltid like lett å være klar over om jeg virkelig gjør dette, siden min forforståelse ligger i et perspektiv om hvordan jeg ser på dette fenomenet. Forforståelsen trenger ikke være språklig formulert, men kan være taus kunnskap. All den uutalte kunnskap vi innehar som ligger bakenfor det vi gjør og sier. Når jeg analyserer, er det lett å se forbindelsene i de tendensene som finnes i min data, samt det faglige grunnlaget mitt, og mine forforståelse. Det blir sentralt å klare å sette dette inn i en større sammenheng.

5.4 Forskningsprosessen

Forskningsprosessen er de forskjellige trinn i arbeidsmetoden min. Hvordan jeg legger opp undersøkelse kalles for design, som er en skisse eller en plan. I en kvalitativ undersøkelse er fleksibilitet og mulighet for endringer til stede underveis i prosessen. Designet i denne undersøkelsen er en case studie som omhandler en empirisk avgrenset enhet, som en gruppe eller en organisasjon. Det som kjennetegner en case studie er at analysen rettes mot en eller flere enheter som representerer studiens case (Thagaard 2006). I min undersøkelse er det personer som intervjues for innhenting av data som brukes til min analyse. Case- studier kjennetegnes også mot at i prosessen jobbes det med å studere mye informasjon om få enheter eller cases (Thagaard 2006). I dette tilfellet studerer jeg informasjon opp mot trivsel i barnehagen.

5.4.1 Intervju som metode.

Et forskningsintervju er basert på en hverdagslig konversasjon, men den skal være faglig. Intervju har som mål å innhente beskrivelser av informantens livsverden, ut fra fortolkning av de beskrevne fenomenene (Kvale 2001, s 21). Fenomenologi bygger på en underliggende antakelse om at realiteten er slik individet oppfatter at den er (Kvale 2001). Når jeg skal finne ut noe må jeg ta utgangspunkt i enkeltpersonens subjektive opplevelser. I fenomenologisk tilnærming er det å lytte på en fordomsfri måte viktig, og oppmuntre til at informanten får snakke fritt. I denne oppgaven innhenter jeg personalets oppfatninger og opplevelser av barna. Intervjuguiden min var strukturert satt opp med spørsmål, mens selve intervjuene var mer ustrukturerte. Det var viktig for meg å få de jeg intervjuet til å fortelle sine opplevelser, hvor jeg jobbet videre med nye spørsmål ut fra deres svar og fortellinger.

5.4.2 Dokumentanalyse

I min analyse ligger FNs barnekonvensjon, samt barnehageloven, rammeplanen og dens forskrifter, 2006 til grunn. Det har vært viktig for meg å gå inn i disse dokumentene ved de fleste områdene i denne oppgaven. Jeg har brukt disse dokumenter når jeg har definert begreper jeg skriver om, og hva som ligger til grunn i arbeidet i barnehagen. Utfordringene er å tolke disse dokumentene, spesielt barnekonvensjonen siden den er rettet generelt mot barn og ungdom, og ikke direkte mot barnehagen.

5.4.3 Utvalg av informanter

Jeg har intervjuet alle førskolelærerne som jobbet i den døgnåpne barnehagen, siden det var viktig med utredninger sett ut fra et faglig perspektiv. I tillegg har jeg brukt fagarbeidere og assistenter som informanter. Disse var viktige for min undersøkelse siden førskolelærere ikke gikk nattevakter.

Når det gjelder utvalget av foreldrene valgte jeg foreldre som hadde benyttet tilbudet flere ganger, både på kveldstid, netter og helger. Det er utvalg av foreldre som hadde sine barn i denne barnehagen på dagtid, og foreldre som hadde barna sine i andre barnehager på dagtid. Dette ble av betydning med tanke på ulikheter i forhold til hvordan barna opplevde å være i barnehagen. Barna til informantene var alle over 2 år.

5.4.4 Mine opplevelser med intervjuene. Intervjusituasjonen.

Min intervjuguide er basert på åpne spørsmål, hvor jeg ville ta tak i det informantene fortalte, og stille spørsmål videre ut fra dette. Det var viktig å få dynamikk og flyt i samtalen, slik at jeg fikk frem informantens virkelige opplevelses bilder. I tillegg ønsket jeg svar på hvordan personalets oppfatning om å ha barn i døgnåpen barnehage var før de selv startet i denne jobben. Dette var for å få informasjon om deres forforståelse, oppfatninger og holdninger om døgnåpne barnehager. Jeg har hatt en følelse om at flesteparten som ikke har erfart et slikt tilbud er skeptiske. Jeg ønsket å finne ut av årsakene om deres forutdannelse stemte, og i tilfelle hvorfor. Det er ofte at mennesker er skeptiske eller har egne holdninger til nye ting i samfunnet. Det viktigste var å få frem hvordan informantene opplevde barna som brukte tilbudet. Hvordan de opplevde barnas trivsel, og ikke minst hvordan de tolket dette. Jeg har valgt å spørre informantene om dette, og å legge vekt på sammenfall av svar.

Jeg opplevde at det å ha en oppfatning og mening, og ikke minst erfaringer om det jeg skulle intervjuer i kan være en utfordring. Jeg har selv vært med på å starte prosjektet. Jeg jobbet der i flere år, og er positiv til et slikt tilbud innenfor visse grenser og rammer. Det er så å si umulig å ikke bli farget av mine egne oppfatninger. En annen ting er at det ikke alltid er like lett å intervjuer personale, som jeg i tillegg har vært leder for. Dette kan farge intervjuets innhold, og en kan risikere at viktig informasjon ikke kommer frem. Jeg hadde ikke inntrykk av at det skjedde, men dette kan skyldes at jeg ikke evner å se dette selv. Jeg har erfart at det er vanskelig å ikke stille ledende spørsmål. Under intervjuene var jeg ikke bevist dette, men under transkriberingen oppfattet jeg det dit hen. Dette skjer spesielt ved enkelte anledninger hvor jeg stiller meg positiv, og ikke

alltid klarer å være nøytral i min væremåte. Men samtidig ønsket jeg virkelig å få frem ting som kunne drøftes opp mot teori, saker som jeg selv ikke hadde tenkt på og vurdert.

Siden flere av familiene har flyttet fra kommunen, måtte jeg intervju foreldrene via telefon. Telefonintervjuene var en større utfordring enn intervju hvor vi satt oven for hverandre. Jeg fikk ikke innblikk i kroppsspråket, og kunne bare tolke ut fra stemmeleie, og hvordan svarene ble formulert. Det var vanskelig å få samme flyten i samtalene. Jeg merket også at jeg taklet stillhet dårligere, fordi jeg ikke hadde personen visuelt fremfor meg. Dette gjorde utslag i at jeg stilte raskt nye spørsmål uten å dvele ved de svarene jeg fikk, for så å følge opp med nye spørsmål ut fra dette. Jeg ble derfor litt ukonsentrert, og ikke lyttet godt nok, noe som medførte at jeg ikke fikk med all betydning i uttalelsene. Det ble dermed vanskelig å omtolke, og stille nye spørsmål ut fra hva som blir sagt. Intervjuene ble derfor også kortere.

Det var også en problematikk i forhold til validitet når det gjaldt uttalelser om hvorvidt foreldre kunne uttale seg om barns trivsel, siden de bare opplevde barna sine i levering og hente situasjon. De var ikke til stede i den døgnåpne barnehagen, men ut fra antakelser og tolkninger fra barna i disse situasjonene, samt uttalelser og reaksjoner når de oppholdt seg sammen med barna sine gjorde de seg konklusjoner.

5.4.5 Analyse av datamaterialet

Etter endt innsamling, og transkribering begynte jeg jakten på å finne ut av funn som jeg ikke umiddelbart hadde funnet. Det var en prosess hvor jeg klassifiserte områder som jeg mente var av betydning for min analyse. Jeg hadde satt opp enkelte områder som jeg i utgangspunktet mente var meget viktig, men oppdaget etter hvert andre betydningsfulle sider som jeg ikke hadde tenkt på. Det var krevende å gå gjennom intervjuene gang på gang, men viktig, siden jeg så uttalesene på ulike måter etter hvert som jeg leste gjentatte ganger. Dette er også en del av den hermeneutiske sirkelen, en ser deler og setter det i sammenheng, eller andre sammenheng enn hva man har sett før. I denne prosessen opplevde jeg også at uttalelser jeg tenkte var unyttig under intervjuene faktisk var relevante til min oppgave. I ettertid, og gjennom mine gjentallige analyser av empirien oppdaget jeg at mye av denne teksten var meget nyttig. Dette var områder som kunne påvirke barnas trivsel, som jeg i utgangspunktet ikke hadde tenkt på, noe som også fikk innvirkning på problemstillingen, samt teorier. Her kan det vises til at jeg arbeidet innenfor den hermeneutiske sirkelen, hvor fortolkninger blir begrunnet ved å vise til andre fortolkninger

Når det gjelder analysen er ikke denne samlet rundt bare et område i oppgaven min, den går gjennom flere kapitler. Når jeg skriver om trivselsbegrepet er det utdypet ut fra empirien, og jeg viser også til funn andre steder i oppgaven. For meg er det viktig å bruke empirien som et redskap under hele oppgaven.

For å kunne analysere datamaterialet må jeg sette dette opp mot teori. Jeg studerte og fant relevant teori, som jeg satte i lys ut fra mine funn, og motsatt, funnene inn i et teoretisk aspekt.

I prosessen med analysene, samt studering av teori innså jeg etter hvert at det var vanskelig å finne funn når jeg ikke har observert barna i institusjonen. Jeg kan ikke vise til tilfeller når jeg skal henvise til eksempler på selvbestemmelse, annet enn ut fra personalets meninger og opplevelser. Grunnlaget for drøfting og analyse blir derfor personalets ytringer.

Jeg valgte å kategorisere funnene på trivsel, og hvilke faktorer som har betydning for barns trivsel. Jeg delte dette opp ut fra personalet og foreldrenes utsagn. Videre kategoriserte jeg funnene, og valgte områder jeg mente hadde betydning for disse utsagnene. Jeg valgte forskjellige faktorer slik jeg skrev innledningsvis i kap.1.

Mange av disse faktorene skli inn i hverandre. For eksempel er tilknytning et område som har innflytelse på alle disse kategoriene jeg har valgt, og barns medbestemmelse og selvbestemmelse må ses i sammenheng med personalets kvalifikasjoner. Dette er noe jeg viser til i flere av kapitlene i oppgaven.

Jeg opplevde underveis å måtte endre på faktorer som jeg hadde valgt. Jeg valgte først en variabel om jevnalderssosialisering, men valgte å erstatte denne med betydningen av barns samvær med andre barn. Denne endringen ble gjennomført siden jeg oppdaget at jeg hadde et snevert utvalg av funn i mine data. I tillegg var det som oftest barn av ulik alder som oppholdt seg sammen i den døgnåpne barnehagen

Jeg har også sammenlignet enkelte funn med den vanlige dag -barnehagen her i landet. Dette ble en naturlig måte å analysere på, siden jeg så likheter og ulikheter som er viktige for mine konklusjoner. Jeg viser til dag - barnehage når jeg omtaler den vanlige barnehagen

5.5 Validitet og reliabilitet

5.5.1 Validitet

Validitet betyr gyldighet, og det brukes for å se om vi måler det vi faktisk skal måle. I denne oppgaven er det hvorvidt intervjustudiet undersøker det jeg hadde ment skulle undersøke

Sanne forskningsresultater er ut fra vitenskapelig logikk vanskelig, om ikke umulig, siden en ikke kan vite om en har funnet den egentlige sannheten. Man kan mene at man har funnet sannheten, men kanskje om noen år ser man at dette ikke stemmer overens fordi samfunnet endrer seg. Vi får mer kunnskap, og det forskers videre på de samme teorier. Derfor viser en heller til valide forskningsresultater.

Vi skiller på indre og ytre validitet. Ytre validitet handler om resultatets gyldighetsområde. Kan vi generalisere funnene, og utvide gyldighetsområde? I denne oppgaven vil dette være et spørsmål om mine funn kan vises eller overføres til andre døgnåpne barnehager.

God indre validitet innebærer at konklusjonen av tolkningen er gyldig. Et eksempel om indre validitet i denne oppgaven er om det er sammenheng mellom variablene medbestemmelse, selvbestemmelse og trivsel.

Undersøkelsene blir teoretisk valide om resultatene bygger ut fra støttende teori.

5.5.2 Reliabilitet

Reliabilitet viser til pålitelighet, hvor pålitelig er resultatene jeg finner? Et forskningsintervju vil være preget av subjektivitet, og jeg vet ikke om svarene er riktige, eller om informanten sier det hun egentlig mener. Jeg har ingen garanti for at informanten svarer ut fra hennes egentlige meninger, eller om hun svarer ut fra hva som forventes av henne. Derfor må spørsmålene være så nøytral som mulig, og ikke ledende. Det blir viktig å legge til rette for en åpen og ”ufarlig” samtale, hvor en oppmuntres til å si sin mening. For å sikre reliabilitet ved transkribering må jeg skrive ned ordrett slik de blir fortalt og ikke ut fra hva jeg mener passer best (Kvale 2001).

5.6 Etiske hensyn.

All vitenskapelig virksomhet krever at forskeren forholder seg til etiske prinsipper som gjelder internt i forskningsmiljøer så vel som i omgivelsene (Thagard 2006, s. 22). Jeg har dermed ansvar for at min undersøkelse blir gjennomført på en etisk forsvarlig måte. Det er tre etiske områder som er meget viktige i forskning; informert samtykke, konfidensialitet og de konsekvenser undersøkelsen min kan få.

Jeg har valgt å intervju personale og foreldre i denne barnehagen hvor jeg har hentet min empiri. Dette valget kan sies å være noe betenkelig siden jeg ikke har valgt å intervju og observere de personene jeg faktisk skriver om, nemlig barna. Mitt ønske var å utføre dette, men det lot seg ikke gjøre av praktiske årsaker.

Jeg kan da stille spørsmål om det er etisk forsvarlig å la andre mene noe på bekostning av andre. Kan en ikke si at en umyndiggjør barna ved å ikke la de uttale seg om hvordan de mener dette oppholdet var. Det er på det rene at det er barna som skulle få uttale seg om de trivdes og hadde det bra, eller ikke, i den døgnåpne barnehagen.

Jeg beveger meg innpå et paternalistisk syn når jeg velger bort barna, men nå kan jeg forsvare meg med at dette er noe som er bevisst siden jeg ikke hadde muligheter til å gjøre det på en annen måte, og at det optimale mener jeg er om dette hadde blitt gjort.

Når jeg sier at jeg beveger meg innpå en paternalistisk synsmåte betyr dette at jeg ser på barn som individer som ikke har rett til å ha meninger eller hvor deres uttalelser ikke er av betydning. Dette barnesyntet sier også at en umyndiggjør barnet. Nå kan ikke barn samtykke siden de ikke lovlig sett har mulighet til dette, det vil si at foreldrene måtte ha gitt samtykket om jeg hadde intervjuet barna. Dette er også riktig sett i forhold til barnas alder og deres rett til beskyttelse. Barn har ikke forutsetninger for å vite hva samtykke inneholder, eller hvilke konsekvenser dette kan få.

Jeg kontaktet mine informanter ved at jeg oppsøkte de på arbeidsplassen, og via telefon. Jeg forklarte innholdet i min oppgave, og hvilke informasjon jeg var ute etter. Samtlige svarte ja, og jeg kunne sende informasjonsskriv for samtykke.

Et informert samtykke innebærer at intervjupersonen informeres om undersøkelsens overordnede mål, om hovedtrekkene i prosjektplanen, og om mulige fordeler og ulemper med å delta i forskningsprosjektet. Informert samtykke betyr også at forskeren får intervjupersonen til å delta på frivillig basis, og opplyser om at personen kan trekke

seg når som helst. Dette er viktig for å forhindre utilbørlig påvirkning av tvang (Kvale 2007, s. 67)

I forkant ble det sendt meldeskjema til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste), som er personvernombudet for forskning. Formålet med denne er å beskytte den enkelte mot krenkelser gjennom behandling av personopplysninger. Tilbakemeldingen fra NSD var som følgende:

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven §31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personopplysningsloven §31 omfatter behandling av personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, og opprettelse av manuell personregister som inneholder sensitive personopplysninger.

I intervju er en utsatt for at informanten gir for mye opplysninger, og informantens muligheter for kontroll er redusert i analysen. Jeg må alltid tenke på informantens beskyttelse, når jeg analyserer. Konsekvenser for studien min må ses i sammenheng om jeg utsetter informantene mine for skade i min presentasjon (Kvale 2007) I arbeidet med analysene oppdaget jeg utsagn som jeg ønsket å ta med i min undersøkelse, men som jeg valgt bort av etiske grunner. Dette var opplysninger som kunne blitt gjenkjent, i tillegg kunne informanten blitt gjenkjent. Årsaken til dette er at undersøkelsen omhandler en barnehage med en driftsform som er lite utbredt her i landet. Dette går også inn på området for konfidensialitet i forskningen som medfører at jeg ikke offentliggjør personlige data som kan avsløre identiteten på informantene (Kvale 2007). Utfallet kan også berøre førskolelærere som gruppe, siden jeg henviser til førskolelærer i utsagnene i intervjuene. Dette kan oppfattes som om en førskolelærer sine uttalelser gjelder for hele yrkesgruppen. Utfallet kan få både negative og positive konsekvenser. I moralsk forskningsadferd er det etiske kunnskaper og kognitive valg. Mine forpliktelser og følsomhet ovenfor moralske problemer og moralske handlinger er av betydning (Kvale 2007).

6 Tilknytning.

I dette kapittelet vil jeg skrive om begrepet tilknytning og knytte teori opp til begrepet. Videre vil jeg skrive om den betydning tilknytning har for barnet. For å forstå det i en sammenheng med barns opphold i en døgnbarnehage må jeg se på hvordan barn takler å adskilles fra sine tilknytningspersoner, og ikke minst betydningen av hvordan denne adskillelsen utføres. Personalets kompetanse er av betydning i denne sammenheng. Mye av dette jeg her skriver om, er ikke kun av betydning for barn som går i døgnåpen barnehage, men også gjeldende for den tradisjonelle barnehagen.

Jeg mener at tilknytning er av betydning for barns trivsel i den døgnåpne barnehagen.

Jeg vil legge til at jeg ofte bruker ”mor” som tilknytningsperson, med dette menes ikke at det kan være andre enn mor som er denne personen, men at det i teorien ofte blir henvist til mor. Main og Weston`s (1981) undersøkelser viste at det ikke var forskjell på tilknytningsmønstre hos spedbarn avhengig om det var fedre eller mødre som var tilknytning personen. Videre viste undersøkelsen at barn som hadde et sikkert forhold til begge foreldrene var de mest tillitsfulle og kompetente barn, sammenlignet med de som hadde et sikkert forhold til en av foreldrene. De som ikke hadde et sikkert forhold til noen av foreldrene kom dårligst ut (Bowlby 1988). Dette tyder på at far som tilknytningsperson for sitt barn er like god som mor, det kommer an på hvordan tilknytningen er, og hvordan barnet blir behandlet.

Jeg vil også legge til at begrepet *en sikker base* ble innført av Mary D.S Ainsworth, som var Bowlby`s kollega og samarbeidspartner i arbeidet med tilknytningsadferd.

Tilknytningsadferd betegnes som alle de forskjellige former for adferd som personen utøver for å få kontakt eller med eller opprettholde den ønskede nærhet (Bowlby 94).

Jeg vil presisere at tilknytning også er et sentralt begrep i ”barns medvirkning” i følge FNs barnekonvensjon og i rammeplanen for barnehager. I forskriftene for rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver står følgende:

Barn må få oppleve tilknytning og fellesskap og kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke egne intensjoner (Rammeplan kapitel 1. §1.5).

6.1 Tilknytningsteorier

Begrepet tilknytning i forbindelse med utviklingspsykologien er oversatt fra ordet attachment, som er et uttrykk for at noe mindre henger sammen med noe større og sterkere (Broberg m.fl 2008). Tilknytning er et biologisk emosjonelt bånd mellom barn og omsorgsgiver for å sikre og beskytte barnet mot farer (Bowlby 1994). Barnets behov for å søke nærhet og knytte seg til sin primære omsorgsgiver ligger grunnleggende i barnet. Tilknytningsdannelse er utvikling av vanlige psykososiale bånd mellom mennesker og dens forankring til miljøet. Barnets måte å oppføre seg i relasjoner med andre mennesker senere i livet gjenspeiles i tilknytningsdannelsen. Dermed blir det en viktig del av personlighetsutviklingen (Bowlby 1994).

Teorien beskriver hvordan tilknytningen utvikles til såkalte indre arbeidsmodeller hos barnet. Bowlby mente at de indre arbeidsmodeller er en del av barnets tilknytningssystem. Tilknytningsrelasjonen og forventninger til tilknytningspersonen tilgjengelig reguleres fra barnet er nyfødt ved hjelp av indre arbeidsmodeller som barnet konstruerer. Det første året i barnets liv, og det samspillet som utarter seg med de nærmeste omsorgspersonene legger derfor grunnlaget for utviklingen av de indre arbeidsmodeller. Disse handler om forventninger til en selv og de andre personene det forholder seg til (Bowlby 1994).

Hvis omsorgspersonenes adferd mot barnet ikke endres av betydning, og hvis denne er positiv vil den indre arbeidsmodellen bli stabil. Ut fra dette dannes et tilknytningsmønster (Bowlby 1994). Disse mønstrene blir inndelt i trygg og utrygg tilknytning, noe jeg kommer tilbake til i delen ”en sikker base”.

Erik Erikson faseteori om menneskets psykososiale utvikling beskriver påvirkningen fra sosiale fenomener gjennom livet. Erikson setter personlighetsutviklingen i en kontekst av mellommenneskelige forhold, og den sosiale omgivelsers betydning. Det samspillet som utvikles mellom barnets behov og det nære sosiale miljøet som omgir det. Miljøet og de betydningsfulle andre er bærere av samfunnets verdier og holdninger (Erikson 2005). I hans faseteori er en psykososial krise bundet opp mot hver fase, som kan utarte seg som en konflikt som gjenspeiles i personligheten. Denne krisen er en motpol til det en ønsker at barnet skal oppnå. Samtidig kan dette ses som en kamp for å oppnå psykologiske kvaliteter, hvor det er ønskelig at man kommer gjennom krisen positivt slik at en får følelse av mestring. Det sentrale blir hvordan barnet blir møtt og ivaretatt av andre.

Ut fra tilknytningsteorien vil måten barnet takler å skilles fra sine foreldre på kveld og natt være avhengig av hvilken tilknytning barnet har. Blir dette ivaretatt, vil dette danne et grunnlag for hvor trygt barnet er når det skal begynne i barnehagen. Det er av betydning at personalet imøtekommer barnets behov på en positiv måte. Hvordan barnets familie forholder seg og fungerer i sitt nærmiljø og nettverk har også innflytelse på barnet. Det er av betydning at barnet er vant med å omgås andre mennesker med tanke på den sosiale utviklingen.

6.2 En sikker base.

Tilknytningsteorien er et forsøg på å forklare tilknytningsadfærd med dens episodiske fremtræden og forsvinden så vel som de vedvarende tilknytninger, som barn og andre personer skaber til bestemte personer. Nøglebegrebet i denne teori er begrepet aderdsystem. Dette oppfattes i analogi med et fysisk system, der er organisert homeoststisk således at det sikres at et bestemt fysiologisk mål, for eksempel kroppstemperatur eller blodtrykk, holdes innenfor passede grænser (Bowlby 1994, s 37).

Tilknytning blir inndelt i trygg og utrygg tilknytning. For at barnet skal utvikle en trygg tilknytning trenger det en ”en sikker base”. Begrepet ”en sikker base” ble utviklet av Mary Ainsworth, gjennom forskning på barn og mødre (Bowlby 1994). Ainsworth oppdaget et mønster i hvordan barna brukte moren som en base som det kunne utforske fra. Basens trygghet har alt å si for hvordan barnet vil reagere på adskillelse fra denne (Bowlby 1994). En sikker base blir dermed den faste tilknytningspersonen til barnet. Etter hvert får barnet behov for å utforske verden. Barnet vil da bevege seg utenfor dette trygge og faste som er holdepunktene i livet. Utforskningen kan være lek sammen med andre barn. Hvis det oppstår noe som er ubehagelig eller skremmende er det viktig for det lille barnet å kunne vende seg til den trygge basen, at denne fortsatt er tilgjengelig hvis barnet har behov for dette. Tilknytningspersonen må være tilgjengelig, og må engasjere seg når barnet har behov for det, at hun viser omsorg, er empatisk, viser glede, varme og har god blikkontakt med barnet. Hun må være mentalt og fysisk tilgjengelig og forutsigbar. Dette fører til en trygg tilknytning, som igjen fører til at barnet blir trygg på seg selv. Selvfølelsen styrkes positivt og når barnet kjenner denne trygghetsfølelsen kan det også våge å bevege seg utenfor de trygge omgivelsene.

En utrygg base gir et engstelig tilknyttet barn. En mindre sensitiv omsorgsperson kan være så opptatt med andre ting at hun ikke ser barnets behov. Omsorgspersonen kan

også være varierende i sin kontakt, at hun veksler på å svare, eller gi oppmerksomhet og avvise barnet. Et eksempel på utrygg base kan være en tilknytningsperson som ikke enser barnets behov når det ergråter seg eller føler seg forlatt. Det kan også være at hun forsvinner uten å ha varslet ifra til barnet, eller at barnet ikke har sett eller merket at hun har gått sin vei. Hvis mor går til og fra uten at barnet får noen form for beskjed skaper dette utrygghet, barnet kan føle seg ensom og forlatt. I barnehagen kan dette være at mor går uten å ta avskjed med barnet, når barnet er opptatt med noe annet, og er uoppmerksom på mor. Det kan oppleves traumatisk for barnet at mor går sin vei. Det blir vanskelig for barnet å forholde seg og stole på sin mor. Dette kan gå utover selvbildet til barnet, at det føler seg lite betydningsfullt, i tillegg til den utryggheten som det kan oppleve.

Erik Eriksons psykososiale utviklingsfaser viser i første fase, "tillit versus mistillit" til betydningen av omsorgsgivere som er oppmerksomme på barnets behov, og at en følelse av mistillit oppstår ved avvising. Tilknytningsmønsteret som barnet utvikler med sin mor, vil fortsette noenlunde stabilt. I tillegg vil det internaliseres som et trekk ved barnets personlighet eller som en del av dets kognitive struktur (Bowlby 1994). Bowlby's tilknytningsteori kan overføres til andre menneskelige relasjoner, som til førskolelæreren i barnehagen. Relasjonen mellom førskolelærer og barn har mye å si for utviklingen hos barnet. Den skjer gjennom selvstendighet og dets aktive virksomhet. Er barnet engstelig kan dette føre til hemninger på dette plan.

6.3 Tilknytning sett ut fra min empiri.

Ut fra Bowlbys tilknytningsteori tolker jeg det slik at barnet kan bli usikker, redd og i verste fall føle seg forlatt når andre enn mor tar over omsorgen, som i en situasjon hvor barnet skal legge seg i barnehagen. Bowlby mener at fra 2-2 ½ års alderen kan et trygt tilknyttet barn være tillitsfull nok til å øke tid og avstand til primærpersonen. Dermed er det trygt å la barnet begynne i barnehage, men ikke for lange dager i starten.

Tilknytningsteorien legger til grunn at barnet kan føle seg sviktet, og at det kan være fare for at relasjonen til foreldrene blir usikker hvis ikke tilknytningspersonene er der i nære situasjoner som i leggetiden. Dette var noen av bekymringene personalet gjorde seg før oppstart, derfor ble dette tatt hensyn til og tenkt gjennom i planleggingsarbeidet. I intervju med en førskolelærer spurte jeg om følgende; Hvilke tanker gjorde du deg før du startet å jobbe i den døgnåpne barnehagen?

Førskolelærer: Vi måtte først og fremst sørge for at ungene fikk trygge omgivelser, og at foreldrene så at dette var en trygg plass for barna å være. Mine første tanker var at selv om det var snakk om at vi skulle jobbe i turnus så var det ikke ønskelig at ei helt ny personalgruppe jobbet i turnus, for barnas trygghet så var det mye viktigere at de møtte de samme personene om kveldene når de brukte tilbudet, og ikke mange forskjellige personer. En annen ting er, at når barna har vært i barnehagen en hel dag, og de drar hjem, skal det være hjemmekos ved at det lages middag, og at barna skal sitte på fanget. Barna skal ha den kosen som foreldre gir sine barn etter en hel dag med fravær. Det ble da viktig å kunne etablere den samme kosen, familiehyggen, og familiemiddag.

Mange av personalet som jobbet i det døgnåpne tilbudet, jobbet også i dag – barnehagen, noe som var en stor fordel siden de kjente til forholdene generellt i barnehagen. Det var også en fast turnus som førte til at de faste brukerne på det døgnåpne tilbudet ble ivaretatt av det samme personalet. Dette skapte også en trygghet for de som brukte tilbudet av og til, siden rutiner og arbeidsmåter ble godt etablert.

Mary Ainsworth sier at den voksnes sensitivitet ovenfor barnets initiativ er viktig for barnets utvikling og for en sikker tilknytting. Ainsworth sier videre at det er sensitiviteten som utøves ovenfor barnet, og ikke den vedvarende relasjonen i seg selv som er av betydning for en sikker tilknytting (Bowlby 1994).

Selv om tilknytningsteoriene forbindes med mødrene, kan barn være knyttet til andre, for eksempel noen i familien, eller personale i barnehagen. Barn oppholder seg store deler av dagen i barnehagen, og personalet blir deres trygge kontaktpersoner.

I barnehagen ble det jobbet mye for at de voksne skulle være tilstede for barnet, noe som handlet om å ivareta deres forskjellige behov. Dette innebærer å være der barnet er, være i relasjon med det, kunne oppmuntre det og utøve trygghet.

Foreldrene opplevde ikke at barnet følte seg sveket eller usikker etter endt opphold i barnehagen. En av foreldrene uttalte seg følgende da jeg stilte spørsmål om hvordan barnas reaksjoner var etter at de hadde sovet i barnehagen:

Mine barn har ingen traumer eller lidd noe som helst, de synes at det var spennende å overnatte de. Sammen med hyggelige folk som de kjente, og da ser jeg ikke noe problem i det.

Personalet fortalte at de barna som gikk i andre barnehager på dagtid også godtok å være der. En forklaring kan være at barnehager er et trygt sted for barnet, så lenge de er tilvendte og går i en trygg barnehage til daglig. Likhetsstrekkene i barnehagene er store, lokalene har ofte lik utforming, like interiører og de samme lekene. Om det ikke ble fulgt en dagsrytme som var lik dagtid, så var likevel måten de forskjellige gjøremålenes utførelse på like, som måltid, og utelek. Personalet sin måte å opptre på kan oppleves like, blant annet hvordan en imøtekommer barnet. Disse trekkene har med rutiner og taus kunnskap å gjøre, noe som igjen fører til trygghet hos barnet. Taus kunnskap er kunnskap vi har så nært forhold at vi knapt er bevisst at vi har den (Lauvås Handal 2000). Taus kunnskap er en erfaringskompetanse man får gjennom å være i et yrke over tid, som kan være vanskelig å videreføre til andre. Lauvås og Handal (2000) sier taus kunnskap kan forstås som inneforstått kunnskap.

Emilie Durkheim, som var en klassisk sosiolog innenfor den moderne strukturalismen beskriver sosial integrasjon som en prosess som fører til at de ulike sosiale enheter forenes gjennom en forståelse av gjensidig avhengighet og samhörighet (Horrigmo, Nylehn 2004). Durkheim var opptatt av hva som var grunnene til at individet opplevde tilhörighet og fellesskap til hverandre innenfor et samfunn. Dette får meg til å trekke slutninger om at barna opplevde en felles forståelse av samhörighet og tilhörighet i barnehagemiljøet.

Videre i tilknytningsteorien sies det at de barna som er engstelige tilknyttet kan avvise sin mor for eksempel når hun kommer i barnehagen for å hente det. Barnet gjør dette i frykt for selv å bli avvist (Bowlby 1994). Jeg tolker dette som at barna som brukte døgnåpen barnehage hadde en trygg tilknytning siden det ikke ble observert noen slike tegn. En førskolelærer uttalte følgende:

Hadde barna vært utrygg hadde de grått og villet hjem, og vi ville nok ha merket dette fort. Men de var veldig glade når foreldrene kom, og mange ville nesten ikke dra hjem igjen. Tror du merker fort på ungene hvis de ikke hadde trivdes, de ville ikke ha slått seg til ro. Vi hadde jo også ganske små barn.

Et 1 år gammelt barn som utviser et trygt tilknytningsmønster, vil også utvise dette på et senere tidspunkt i 4-5 års alderen (Bowlby 1994). Når tilknytningsmønsteret først er utviklet vil det vare, hvis ikke mønsteret endres. Barnet vil sannsynlig bli betegnet som samarbeidsvillig, sosialt utviklet, og en populær lekekamerat. Er mønsteret utrygt viser

barnet tegn på engstelse, det kan være passivt, og være urimelig oppmerksomhetssøkende, samt frustrerte, og asosiale (Bowlby 1994).

Flere av barna som oppholdt seg i den døgnåpne barnehagen var over tre år. I denne alderen (3-4 år) avtar graden av behov for den fysiske kontakten til foreldrene, og de søker kommunikasjon og kontakt på andre måter, selv om de selvsagt har behov for fysisk kontakt. De er nå mer verbale, kan avtale med foreldrene og fortelle mer konkret om hvordan de opplever ting. De kognitive ferdighetene og en større evne til følelsesmessig selvregulering gir barnet større forutsetninger til å bygge mer avansert arbeidsmodell enn tidligere (Broberg m,fl 2008). Planlegging og avtaler kan nå gjøres med barnet. Dette fører til at det blir enklere å fortelle barnet når foreldre skal hente de i barnehagen, eller hva de skal gjøre når de kommer hjem. Barnet skjønner nå at det har en varig tilknytting til sine foreldre. Mine informanter av foreldre hadde ikke barn under 2 ½ år, barna var i tillegg tilvendte til barnehagen sine dag - barnehager. Ingen av mine informanter uttrykte noen uttalelser som kunne tyde på at barna følte seg sveket eller triste av oppholdet. Her kan jeg vise til foreldre som fortalte at barna gjerne ville gjenta overnattingen. Dette kan tyde på at de barna som oppholdt seg i døgnåpen barnehage hadde en sikker tilknytning. Foreldrene stilte seg også positive til barnas opphold i barnehagen, noe som igjen påføres barnas visshet om at her er det greit å være.

Personalet uttalelser viste også at barna gjerne ville legge seg og at leggesituasjonene var problemfrie. Barna hadde tett oppfølging, de fikk god omsorg, og ikke minst var personaltettheten stor, ofte var det 2 voksne på 3-4 barn om kveldene.

Lengden på fraværet fra sine tilknytningspersoner har betydning for barnet. Er barnet i institusjonen, adskilt fra sine tilknytningspersoner over flere dager kan dette være skadelig for barnet. Dette er av større betydning for en 2 åring enn for en 4-5 åring. Konsekvenser av dette kan være at barnet blir utrygt, og ikke evner å stole på sine omsorgspersoner, og andre mennesker senere i livet. Det å knytte nære emosjonelle bånd til andre mennesker kan bli vanskelig siden det kan være angstbelagt å knytte seg til andre i redsel for å miste de. Trussel om tap fremkaller angst, og tap frembringer sorg (Bowlby 1996).

6.4 Samarbeid med foreldrene.

Hvordan oppholdet i barnehagen virker inn på barnet er avhengig av hvordan det inngår i det enkeltes barns samlede sosialisjons konfigurasjon (Jørgensen 87). Dette vil si at barnet har med seg erfaringer fra det ene miljøet til det andre og omvendt, som mellom hjemmet og barnehagen, og det får mening avhengig av hvordan opplevelsene integreres i den samlede konfigurasjonen av erfaringer i en dobbel sosialisingsprosessen (Jørgensen 1987). For å forstå barnet sosialt sett i barnehagen, må vi se denne helheten, som er barnets livssituasjon.

I dette ligger også overgangen og vekslingen mellom hjem og barnehage. Dobbelsosialisering (Dencik 1989, i Holthe 2003) som betegner hjemmet og barnehagen som er to parallelle arenaer for sosialisering må ses som et samarbeid hvor erfaringer fra hjemmet blir overført til barnehagen. Barnehagepersonales funksjon blir å imøtekomme foreldrene, utøve en veiledende funksjon, samt kunne ha innflytelse som gagnar barnet. Åpne dialoger blir her viktig. Både foreldre og personale viste til samarbeid mellom barnehagen og foreldrene når de skulle utdype meninger om hvorfor de mente barna trivdes.

Disse to parallelle omsorgssystemer har også potensielle utviklingsmuligheter for barnet, derfor er overgangen og samarbeidet mellom disse to arenaene av stor betydning.

Barnas ankomst sammen med foreldrene er en del av dette. Personalet opplevde stort sett at foreldrene brukte god tid ved ankomst med barnet, ofte møtte begge foreldre opp. Foreldrene tok seg tid til samtaler med personalet, hvor også barna var innlemmet. Samtalene kunne dreie seg om hva barna likte å spise til kvelds, når barna skulle legge seg, og hvordan kveldsrutinene ellers skulle være. Jeg mener at dette ga følelse av medbestemmelse, at barnets meninger var av betydning. Hjemmerutinene som er av stor betydning for barnets trygghet og trivsel ble tatt hensyn til og respektert i barnehagen. Jeg tror også at dette ga barnet en følelse av at her er det trygt å være siden foreldrene stilte seg positiv til barnets opphold.

Når barnet oppholder seg i en døgnåpen barnehage blir disse relasjonene sentrale. Disse er av stor betydning i en vanlig barnehage, men om kveldene og nettene er det andre faktorer som tilhører familien i større grad som blir berørt. Det krever en tettere relasjon mellom foreldre, ansatte og barn siden det må tilrettelegges for de hjemlige situasjoner, som legging og kveldsstell. Disse situasjonene er veldig familiære og intime. Personalet

opplevde at de fikk en nær relasjon med foreldrene fordi man trengte å vite mest mulig hvordan en skal imøtekomme og ivareta barnet.

En av førskolelærerne uttalte følgende:

Rutinene rundt deres daglige gjøremål, som i en leggesituasjon hadde vi fått fra foreldrene som vi videreførte. Dette var vel også en del av tryggheten de hadde, at det ikke ble så veldig forskjellig som fra hjemme.

Vi hadde et veldig bra samarbeid med foreldrene fordi dem var veldig åpne og bevisste på å få frem de rutiner de hadde hjemme. Det var viktig med kommunikasjon mellom foreldrene og barnehagen. De rette rutinene, og den rette tryggheten, for det er jo tryggheten, som er det viktigste.

Personalet gir trygghet til barnet ved å vite noe om hvordan rutinene er hjemme, og at disse blir gjennomført. Jeg kan vise til eksempler ved leggetiden, hvor rutiner som å høre et bestemt eventyr eller en sang har betydning for å kunne sovne.

Jeg spurte foreldre om de følte seg trygge når barna overnattet:

Vi følte oss trygge, vi hadde ingen problemer med å overlate barna til barnehagen. Jeg følte meg trygg på at de ble tatt vare på og tenkte aldri på noe sikkerhetsrisiko eller noe sånt.

Barnevakt er en løsning for en kveld, men ikke når en skal være borte på øvelse en eller flere dager. Å overlate barna til mindreårige er noe jeg aldri ville ha gjort. Det føltes mye tryggere å overlate barna til en ansvarlig institusjon. Det er noe med at ordet institusjon vekker en blandet assosiasjon, man tenker at barna blir institusjonalisert, men poenget var jo at barna var sammen med voksne de var trygg på, og det var viktig for oss. Så det er egentlig forskjellen. Så lenge det er et stabilt tilbud, som man vet at man kan benytte seg av, og som i tillegg har kvalifisert personale.

Dette eksemplet viser at foreldrene var trygge på personalet, ikke minst siden det var kvalifiserte voksne som hadde ansvaret. Det at foreldrene viste tillit til personalet smitter sannsynlig over på barnet, det skaper trygghet og trivsel hos barnet å vite at foreldrene er trygge på å overlate det til barnehagen. Samtidig må en i slike situasjoner være oppmerksom på at barnet kan være føyelig for å tilfredsstille sine foreldre. Hvis foreldrene er positive kan det forventes av barnet at det også skal vise velvillighet. Barnet kan utvise at det har det fint for å glede foreldrene. Spørsmålet blir da om de

voksne er berettiget til å fange slike eventuelle signaler barnet måtte utvise hvis det mistrives. En metode er å observere barnet, er det trist, innesluttet, eller glad, tar det kontakt med andre barn og voksne, er det urolig, får det sove, og hvilke sinnsstemning er det i om morgenen.

I tilknytningsteorien poengteres det at det utrygge og engstelige barnet ofte søker nærhet hos en annen person, som i dette tilfellet kan være en av barnehagepersonalet. Spørsmålet blir å tyde om barnet er trygt eller utrygt. Utrygghet kan uttrykkes på forskjellige måter, det trenger ikke være at barnet gråter og utagerer. Likegyldighet og ignorering kan være en måte å utvise dette. Nå skal det sies at personalet hverken oppfattet slike uttrykk, eller tolket slike signaler.

Andre årsaker som har betydning for barnas trivsel er medbrakte eiendelene som tilhører barnet. Disse eiendelene var personlige, som dyner, pysjamas, og kosedyr. Jeg mener at disse tingene blir en forbindelse med hjemmet og barnehagen. Barnet har noe nært og kjært med seg når det skal være borte fra sitt hjem og familie. Dette kan sammenlignes med noe barnet er knyttet til eller har forankring til, som hjemmet til barnet. Hjemmet er tilhørighet, det fundamentale trygge, hvor barnets nærmeste mennesker er, samt tingene, lekene, møblene og luktene. I barnas hjem fins det også vaner og rutiner som er trygge for barn, alt dette er kjært for barnet å vende til. Dette er noe som gjelder for flesteparten av oss, for er det ikke slik at det er best å komme hjem til sin egen seng og dyne?

Dynen til barnet er med på å skape trygghet, den blir som en link mellom barnet og hjemmet når barnet ikke befinner seg i hjemmet. Det er kanskje lettere å sovne i denne dyna, som blant annet har kjent lukt. Søvnens blir muligens bedre enn om barnet sov i en dyne som tilhørte barnehagen. Slike eiendeler kan også være kosedyr, som ofte er en betingelse for at enkelte barn kan klare å sovne.

Ofte kom begge foreldrene med barnet, dette skjedde oftere enn på dagtid, spesielt kanskje i helgene. Flere av informantene kommenterte dette. Foreldrene ønsket å ta farvel, eller si god natt, og forsikre seg om, at det var greit å forlate barnet i barnehagen.

Jeg viser til et svar fra et av personalet hvor hun skulle gi uttrykk for barnas trivsel:

Jeg tror at barna ser at det er andre barn der også, som opplever det samme som de. Jeg tror barn senser mer enn hva vi tror i slike tilfeller. Vet ikke om jeg har noe svar på helt konkret hvorfor det gikk mye bedre enn vi hadde trodd. Jeg tror det er kombinasjon

av flere ting. Og det at foreldrene har snakket om det hjemme, har vært åpen om det at de skal ligge i barnehagen.

Det at foreldrene snakket med barna om oppholdet i barnehagen gjør at dette blir forutsigbart for barnet. Foreldrene er inneforstått med hva som skal skje og kan fortelle barnet dette, ikke minst når det skal hentes og hva som skal skje etterpå, for dette er også viktig. Barnet er delaktig på det som skjer innad i familien.

6.5 Sammendrag om tilknytning.

Nyere forskning har tilført andre måter å se barns tilknytning på. De psykoanalytiske teorier viser ofte til barnets hjelpeløshet, og vektlegger i liten grad barn som et utviklende og sosialt menneske (Sommer 1996). Før 1960 tallet ble det nyfødte barnet sett slik at det gjennom utvikling var utsatt for kriser og risikofaktorer, som blant annet Erik Erikson viser til.

Den klassiske sosialiseringsteori rommer ikke andre betydelige personlighetsdannede instanser i barnets seks første leveår enn familien. (Sommer 1996). Dermed blir familien den eneste betydningsfulle for barnets utvikling, sett ut fra disse teoriene. Dette er ikke i samsvar med dagens barn som oppholder seg store deler av dagen i barnehagen og ikke kun i familien.

Nyere forskning viser til en bredere forståelse av utviklingsforløpet, vekk fra det problembaserte, det ses heller på kapasiteten hos barnet, at det er et individ med ressurser. Barnets psykologiske evner og evne til å takle stress har blitt forsket på. Blant annet ser en på negative hendelser hos barnet som betydningsfull mens de pågår, men de trenger ikke nødvendigvis å forklare hvordan det går med barnet på lengre sikt. Men opphopet stress og negative påvirkninger i barndommen påvirker utviklingsprosessen negativt, og barns tilpassningsevne, og dens grenser må respekteres (Sommer 1996). At barn går i barnehage er bra for dets utvikling, men en skal ikke overdrive oppholdet. Barnet oppholdstid skal ikke overskride det som er vanlig for et barn som oppholder seg der på dagtid. Den døgnåpne barnehagen skulle være et tilbud som ga fleksibilitet til familien. Barnets familie er den viktigste oppvekstarena for barn.

Jeg vil tro at et fast oppholdssted utenfor familien har stor betydning for den trygge tilknyttingen og omsorgen for barnet. Er barnehagen dette andre faste oppholdsstedet for barnet, ville jeg anta at det er tryggere for barnet å forholde seg til et sted, og ikke til flere forskjellige barnevaktordninger. Et slikt tilbud som dette kan være løsningen for

foreldre som jobber turnus, eller aleneforeldre, eller foreldre som ikke har familie og venner å støtte seg til. Dette var tilfellet for en del av mine informanter, som var tilflyttere til kommunen, og bodde der i 2 til 4 år.

Foreldre fortalte at barna deres snakket varmt om enkelte av personale. I en døgnåpen barnehage vil barnet møte kjente voksne som kan bli betydningsfulle andre. Både personale og barn opplevde at barna var opptatte av hvilke personale som skulle være på jobb når de skulle oppholde seg i barnehagen. Det var viktig å vite hvem som skulle være sammen med dem. Barn liker å være forberedt på hva som venter dem, en form for forutsigbarhet og trygghet. Dette kan også kobles sammen med barns behov og rett til medvirkning.

Det er viktig å se barnet ut fra dagens samfunn, i den samfunnsutviklingen som har vært og pågår. Dagens barn er vant med forandringer og skifte av miljøer, blant annet ved at familier flytter som i forsvaret. Barn må tilpasse seg i nye miljøer, og bli kjent med nye mennesker.

Jeg har ikke funnet teori som sier noe om tilknytningsteori kan ses annerledes for kveld og natt, enn på dagtid med tanke på barns reaksjoner. De minste barna som overnattet viste ikke noen form for engstelse ved adskillelse fra sine foreldre, og leggesituasjonene forløp fint. Som oftest ble de minste barna fulgt opp av den samme voksne som møtte de ved ankomst, til de ble lagt om kvelden. Personalet merket seg dette behovet, og det kan tolkes som et behov for en primærperson som erstattet foreldrene når de ikke var tilstede for barnet. Jeg må legge til at dette ikke alltid lot seg gjøre på grunn av vaktskifte.

7 Medbestemmelse og selvbestemmelse.

I dette kapitlet skriver jeg om barns medbestemmelse og selvbestemmelse, og knytter det til betydningen for barns trivsel. Min empiri er hentet fra intervju fra personale og foreldre, noe som ikke gir det beste grunnlaget når jeg for eksempel skal se på relasjoner hvor jeg utdyper anerkjennelse. Om observasjoner ble brukt som metode i denne undersøkelsen kunne jeg vist til dialoger mellom førskolelærer og barn, og vist til direkte funn.

Jeg har hovedsakelig konsentrert meg om betydningen av medbestemmelse og selvbestemmelse i sosiale relasjoner med barn. Siden barns rett til å uttrykke seg er sentralt i barnehagens lovverk har jeg valgt å skrive om sosiale relasjoner, anerkjennelse og se individet som subjekt. Selvbestemmelse og medbestemmelse er en del av medvirkningsaspektet og er vektlagt i rammeplanen for barnehager. Hvordan personalets arbeid utføres i barnehagen har betydning for hvordan barns medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse blir lagt til grunn.

Norge er i tilsluttet FNs Barnekonvensjon som har nedfelt barns rett til medvirkning. For at dette skal ha innflytelse i barnehagen, er dette også nedfelt i barnehageloven kapittel 2. Barns og foreldres medvirkning. §3. Barns rett til medvirkning:

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (Barnehageloven, 2005 s. 2).

Dette favner over alt som foregår med barna i barnehagen. Medvirkning er et stort og omfattende område som krever tolkning og utredning på mange områder, derfor har jeg valgt å forholde meg til medbestemmelse og selvbestemmelse i denne analysen.

I dag er det en økende individualisering og selvstendighetstenkning i oppdragelsen med barn. Dette har medført en mer demokratisk holdning ovenfor barnet, hvor vi ønsker at barna skal ha innflytelse på bestemmelser som angår de selv. Voksne tenker mer over hva som er bra for barnet, og hvordan vår måte å oppdra barn på innvirker på barnets utvikling, og hvilke betydning dette får i dets senere liv.

Medbestemmelse vil si å være delaktig og ha innvirkning på bestemmelser, som innebærer et forum hvor flere aktører drøfter og kommer fram til enighet gjennom at

man samtaler sammen (Opdal 2008). Medbestemmelse handler om at barna skal ha innflytelse, og kunne være med på prosessens utfall. Barn skal ikke bare si sin mening i saker hvor voksne til slutt er den som bestemmer, den voksne må også være tilbøyelig for påvirkning av barnets meninger. Medbestemmelse har altså et virkningsaspekt som sier at barnet gjør noe sammen med andre, som kan innvirke til endringer (Bae 2006).

Deltar man i en samtale deltar man ut fra en forståelse av situasjonen, og deltakelsen skjer på bakgrunn av en beslutning som personen selv har tatt. Dermed er det også et selvbestemmelsesaspekt i situasjonen (Opdal 2008).

Selvbestemmelse er å kunne ta egne valg og bestemme selv. Selvbestemmelse kan dermed bli begrenset sett ut fra en barnehagekontekst. Det lar seg ikke gjøre, og er heller ikke forsvarlig, å tillate små barn selvbestemmelse i alle de situasjoner de selv måtte ønske. Barn innehar ikke den kompetanse, eller innsikt i hvilke konsekvenser de ulike valg gir. Samtidig er det av betydning at barnet får bestemme over saker det har rådighet over og som er forsvarlig. Barn kan blant annet bestemme hvilke pålegg det vil ha på brødsken, om det vil ha melk eller vann, eller når det vil gå på toalettet. Disse eksemplene handler om å ta et valg. Ser man på selvbestemmelse i sosiale relasjoner handler det om å ha innflytelse i dialogene. Innflytelse kan være å påvirke og uttrykke seg som en selv ønsker. Opdal sier at selvbestemmelse manifesteres i valgsituasjoner, og rasjonelle valg krever kjennskap til de handlingsmulighet som fins og en viss innsikt i de konsekvenser ulike handlingsvalg vil kunne få (Opdal 1998). Når en ser selvbestemmelse i sosiale relasjoner gir en barnet anledning til å ha innflytelse på sitt eget liv. Det har også en positiv innvirkning på barnets selvbilde. Denne måten å se selvbestemmelse på mener jeg gjenspeiles i følgende forskrift fra rammeplanen:

Barn må få oppleve tilknytning, og fellesskap, og kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke egne intensjoner. Barn må støttes til å leve seg inn i andres situasjon og til å ta hensyn til andre (Rammeplanen 1.5 2006).

7.1 Hvordan møte barn som subjekt?

Georg Herbert Mead sier at gjensidig relasjonen mellom selvets jeg`side og meg`side er selvet. Selvet består av gjensidig relasjon mellom disse. Jeg` siden er den organiserte, reflekterende og ansvarlige siden som gir kraft og forandringspotensiale til selvet, mens meg` siden er resultater av tidligere påvirkninger og relasjonserfaringer. Meg` siden er

den siden som utvikler identiteten til mennesket. Opplever barnet anerkjennelse utvikler dette jeg` siden. (Bae, Wastad 1992)

Selvet i relasjonen er motivert ut fra to motstridende behov: tilknytning og det å være nær i relasjonen, og behovet for individualitet, en egen selvstendig avgrenset identitet. Disse viser videre til to angstkilder, den ene å bli oppslukt, måtte oppgi identitet og miste grenser, og den andre som er angsten for å bli alene, uten nærhet og tilknytning. Selvutformingen er et resultat av et kompromiss mellom disse to, og forsøket på å holde angsten i sjakk (Bae, Waastad 1992).

I dialektisk relasjonstenkning ser man at anerkjennelse er å ta vare på behovet for tilknytning og avgrensning. Det vesentlige blir å være i balanse innenfor disse polene. Som voksen har en ansvar for å imøtekomme barnet riktig, noe som også har betydning for barnets videre utvikling. Tilknytning gjør at barnet får evnen til å være nær andre, kunne knytte seg til andre, som igjen fører til videre utvikling som evnen til samarbeid med andre. Autonom utvikling er like viktig, det handler å bli trygg i seg selv, tørre å ytre sin mening, men også kunne være i stand til å være alene

Som jeg tidligere var inne på skal barns medvirkning sett ut fra FNs barnekonvensjon favne om barns tilknytning, fellesskapets betydning, utøving av selvbestemmelse og få uttrykke egne intensjoner. Dette krever et personale som er bevisst balansen mellom barns behov for beskyttelse og omsorg og deres rett til å uttrykke seg og ha innflytelse (Bae 2006).

Jeg vil belyse dette gjennom et eksempel fra barnehagen:

En barnegruppe skal på skogstur, og er i garderoben for å kle på yttertøy. Et barn sier til en av de voksne at det ikke vil være med på turen. Hvordan den voksne håndterer denne situasjonen har betydning for barnet og om det blir sett i et intersubjektivt perspektiv. Intersubjektivitet handler om likeverdige relasjoner og fellesskap som fremmer selvutvikling, som øker selvforståelsen og som gjør at en får større tilgang på egne selvprosesser. Det handler om to subjekter som har en felles opplevelse, men som samtidig er forskjellig (Schibbye 2004, S. 34). Hvis den voksne gir barnet et valg om å bli med eller ikke, er dette det samme som selvbestemmelse, og ikke medbestemmelse. Dette utfallet er nødvendigvis ikke den beste løsningen for barnet. Et slikt eksempel må ses i en større sammenheng. Barns behov for tilhørighet, tilknytning og delaktighet må ivaretas for at barna skal trives. Sett ut fra et barnehageperspektiv er det en pedagogisk

riktig måte å se det slik at barnet burde være med på turen for dets eget skyld. En skogstur er en sosial setting som skal være lystbetont, gi fysisk aktivitet som i tillegg har et læringsperspektiv. Ikke minst skal en skogstur gi trivsel til barnet, noe som er utfallet av de øvrige momentene jeg har nevnt ovenfor.

Situasjonen kunne blitt sett slik at barnet argumenterte grunner for ikke å være med på denne skogsturen til den voksen. Hvis den voksen ikke er lydhør for barnets ytringer, overkjører det med bastante meninger og autoritær væremåte og tvinger det til å være med, kan dette betraktes som at den voksne utøver makt. I denne situasjonen gir den voksne ikke barnet anledning til å verken å uttrykke seg, bli hørt eller ha egne meninger. Dette er ikke en intersubjektiv relasjon, hvor blant annet selvutvikling skal være fremmende.

Den voksen kan gå inn i relasjon med barnet, lytte på hva det sier, stille spørsmål, og være undrende i sin væremåte. Da viser en interesse på en oppriktig måte og den voksne beveger seg inn i en relasjon hvor barnet blir sett på som subjekt. På denne måten gir den voksne barnet anledning til medbestemmelse. Mest sannsynlig var det en grunn for at barnet ikke ville være med på turen, og kanskje var det noe som lett kunne la seg ordne. Kanskje ønsket ikke barnet å ha på seg gummibukse. I slike situasjoner kan man komme til enighet om hvordan dette løses, hvor også utfallet blir positivt for barnet. En god dialog kan få barnet til å se helt annerledes på saken, ikke minst i forhold til å føle seg forstått og verdsatt.

Det å møte den andre som subjekt er blant annet å anerkjenne individets rettigheter i forhold til egen opplevelsesverden, og møte den enkelte som et individ som kan forholde seg til seg selv, med rettigheter i forhold til egne tanker og følelser (Schibbye2000, Bae 2004). Anerkjennelse er et universalt, og et menneskelig behov, sett ut fra et filosofisk nivå. Vi trenger å bli hørt, sett og akseptert av andre (Shibbye 2004).

Når jeg viser til dialoger med barn er det viktig å merke seg at i Rammeplanen for barnehager 1.5. 2006 viser til barns rett til å gi uttrykk, og ikke bare uttale seg. Dette blir sentralt siden dette gjelder alle barn, også de minste som uttrykker seg gjennom andre former enn kun det språklige. Det er like viktig å kunne tolke barns uttrykk, som kroppslig uttrykk, for å ivareta deres rettigheter. Rammeplanen viser også til at barn skal møte anerkjennelse for sine uttrykk (1.5)

Dette har betydning for hvordan barnet blir møtt, det å møte et barn som subjekt er en måte å forholde seg på som ikke kun gjelder språklige relasjoner. Det handler om hvordan den voksne går inn i en situasjon med barnet. Jeg fortsetter med eksemplet fra skogsturen. Den voksne kan via egne indre fornemmelser prøve å sette seg inn i barnets perspektiv, for å forstå hvordan barnet opplever situasjonen. Dette kan gjøres ved å være sensitiv ovenfor barnets nonverbale språk, i tillegg til det verbale. Videre må en kunne vise barnet forståelse gjennom innlevelse av egne uttrykk, og prøve å fornemme hvordan barnet opplever situasjonen. Det er av betydning å kunne opptre avgrenset til egne opplevelser, ved å skille på barnets og sitt eget perspektiv. Fokus må endres, fra seg selv, til barnets perspektiv og videre kunne gjenvinne eget ståsted (Shcibbye 2004).

Fra et intervju med en av personalet:

Jeg ser at barna trives ut fra at de ikke blir så lett lei seg og gråter, eller slår seg vrang.

Jeg kan velge å tolke dette dit hen at barna trivdes, men jeg må også være åpen for andre muligheter. Barn kan være utrygg og lei seg selv om det ikke viser dette gjennom gråt. Ut fra barnekonvensjonen artikkel 13 kan vi lese at gråt også er en ytring eller uttrykk. Gråt er på mange måter veldig bra, vi ser at barnet reagerer, det vil gi uttrykk for noe. Ser vi barnet som subjekt må vi også akseptere og anerkjenne gråten. Ved savn er gråt helt normalt, det er ikke riktig å avlede gråten, men la barnet få uttrykke seg, og heller forstå hvorfor det gråter.

Hvis man støtter barnet i slike situasjoner, styrkes også barnets selvbilde, det å tro på egne følelser. Dette legger grunnlaget for at barnet senere i livet blir trygg i forhold til å kunne si ifra om egne meninger og ønsker, og kunne ta egne valg. Det å våge å ytre seg ut fra følelsesmessige opplevelser, styrker dermed muligheten til innflytelse i eget liv (Bae 2006).

I barnehagen skal omsorg og ivaretagelse av hvert enkelt barn vektlegges. Personalet har en utfordrende oppgave i dette arbeidet, siden det kan være motsetninger i å ivareta og beskytte barnet kontra dets rett til å bli hørt, få påvirke og medbestemme. Ut fra FNs barnekonvensjon (artikkel 12 1.ledd) er det klart at personalet i barnehagen ikke skal fremstå som autoriteter som bestemmer alt innhold i barnehagen. Dette tilsier en demokratisk holdning hos de ansatte, noe som kan være vanskelig å opprettholde i en travel hverdag i barnehagen.

Den demokrati som kan utføres i episoden om skogsturen ville være å samtale med barna på forhånd. Barna kan være med på planlegging, som hvor går vi og hva skal turen inneholde. I etterkant av turen kan barn og voksne oppsummere innholdet av i utflukten, slik at barnas meninger og opplevelser blir hørt, ikke minst med tanke på hva man kan gjøre annerledes neste gang man går på tur. Dette er i tråd med barnehageloven kapittel 2, § 3, hvor barns rett til å gi uttrykk for sitt syn på den daglige virksomhet, samt deltakelse i planlegging og vurdering er vektlagt.

I FNs barnekonvensjon artikkel 12 1.ledd om barns rett til å uttrykke seg om forhold som angår eget liv står det følgende:

1. *”Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet”* (Barnekonvensjonen kap. 5 s. 77 Sandberg)

I FNs barnekonvensjon omtales medbestemmelse i retning av å få uttale seg, lyttet til, blir tatt hensyn til ut fra deres uttalelser, den gir ikke barnet rett til selvbestemmelse, ingen artikler fra barnekonvensjonen gir barnet rett til selv å treffe beslutninger (Høstmølingen m fl, 2008). På en annen side kan medbestemmelse bare ses i lys av egne avgjørelser man har tatt selv (Opdal 2008), og dette er ikke det samme som å komme med ønsker eller innspill i en sak som skal utrettes eller planlegges, som jeg tidligere har vært inne på. Barnet skal også kunne være delaktige i bestemmelsene. Spørsmålet blir om barnehageansatte klarer å innfri dette, lar vi barna være med på avgjørelser, eller lar vi dem bare komme med innspill, og tenker at dette er medbestemmelse nok? Kan man kalle denne måten å betrakte medbestemmelse på for anerkjennende?

I slike situasjoner kan en også komme innpå dilemmaet mellom retten til deltakelse og retten til omsorg og beskyttelse. Det må en vurderes opp mot andre rettigheter barnet har, som at en ikke påfører barnet ansvar og egne bestemmelser det ikke er rede til å ta sett ut fra dets alder og modenhet. Gir en barnet rett til slike bestemmelser kan følger av disse bestemmelser føre til usikkerhet, forvirring og fare for barnet. Et barn tenker ikke konsekvenser for alt det gjør, og det å bli stilt til ansvar for noe det ikke er berettiget til å forstå, ville være å svikte omsorgen for det. Dette bygger ikke opp selvfølelsen hos barnet, men tvert imot kan det føre til at barnet får påført skamfølelse. Voksne har et

ansvar i slike situasjoner, derfor er det også av betydning at situasjoner hvor barns medbestemmelse skal være gjeldende vurderes.

Jeg viser til et av mine intervju med en førskolelærer som beskrev kveldsstellet:

Intervjuer: Sov de flere på hvert soverom?

Førskolelære: Det var alt etter som det. Søskene lå sammen, og flere lå sammen.

Dette ble gjort ut fra ønsker fra unger og foreldre. Det kom også an på hvor mange barn det var. De minste lå på eget soverom, mens de største kunne ligge flere sammen.

Intervjuer: De fikk bestemme mye selv?

Førskolelærer: Ja, de fikk bestemme mye selv. Tror det var en tråd i alt vi gjorde, de fikk være med og bestemme mye selv, mye medbestemmelse.

Denne uttalelse sier noe om hva førskolelæreren legger i barns medbestemmelse. Det kan oppfattes som om medbestemmelse er det samme som selvbestemmelse, og at barnets ønsker alltid ble imøtekommet. Hadde barna bestemt alt selv, er dette selvbestemmelse. Situasjonene var antakelig mer gjennomtenkt enn hva denne uttalelsen sier. Som teksten viser ble det også vurdert ut fra hva foreldrene mente, noe som hentyder til at de også hadde innflytelse på hvordan barnet deres skulle ha det. Andre uttalelser angående samarbeidet med foreldrene tydet også på at barna var med i disse samtalen om hvordan barnet ønsket å ha det ved kveldsstellet. God kommunikasjon med foreldre, barn og personale er også å ta barns medvirkning på alvor.

Barna hadde selvbestemmelse i ulike situasjoner; som hva skulle de leke og med hvem, de fikk bestemme hva de skulle spise, og når de skulle spise. Jeg mener også at de hadde selvbestemmelse i sosiale relasjoner, som i samtaler angående kveldsstell mellom barn personale og foreldre. Skal jeg vise til eksempler hvor barna ikke hadde selvbestemmelse var dette når de skulle legge seg, eller de kunne ikke velge bort å rydde etter seg. Visse bestemmelser og grenser var fastsatt.

Barna hadde muligheter til innflytelse og medvirkning på mange områder og situasjoner i den døgnåpne barnehagen, men er dette en medvirkende faktor til trivsel? Tolket vi det ut fra et medbestemmelsesaspekt så handler dette om å få uttale seg og bli tatt hensyn til. Barnet skal bli hørt og dets uttrykk skal ikke overses eller ignoreres. Hvis dette blir ivaretatt, blir også barnets verdi som menneske ivaretatt; ”mine meninger har også betydning selv om jeg er et barn”, og dets selvtilit styrkes. Hvis barnet derimot stadig

opplever å ikke bli hørt, og ikke få innflytelse på saker som innvirker på dets liv, stadig bli bestemt over uten å ha mulighet til å ytre sine ønsker og meninger, så står det i fare for å bli utrygg, og ikke føle seg respektert. Denne behandling av barn er identisk med et paternalistisk barnesyn. Et slikt syn på barn har innvirkning for dets videre liv. Om barnet aldri får uttrykke egne ønsker eller uttale seg som det ønsker kan det føre til at det vil kvie seg for å si sine meninger, eller evne til å stå for egne meninger. Individet kan engste seg for bli avvist og forlatt, miste sin tilknytning eller miste sin selvavgrensning (Shibbye 2004). Erik Eriksons psykososiale utviklingsteori, i hans andre fase som omhandler autonomi versus skam/tvil, viser han til hvor viktig det er å møte barnet på en anerkjennende måte. Blir barnet derimot ikke tatt hensyn til, eller sett på som om deres meninger eller uttrykk ikke er av betydning, eller stadig ansett som et ulydig barn kan dette føre til tvil/skam. Blir barnet stadig fratatt denne muligheten til selvbestemmelse, eller trangen til selvstendighet, kan det vende all sin trang til manipulasjon og selvhevdelse mot seg selv. Erikson sier at dette kan føre til at barnet overadministrerer seg selv, og utvikler en førmoden samvittighet, siden barnet ikke får prøvd dette ut i meningsfylte og gjentatte situasjoner. Dette kan medføre at barnet blir besatt av sin egen repetisjonstvang, og at det senere blir opptatt av detaljert kontroll (Erikson 2000).

Skam er en forstyrrelse i reguleringen av selvfølelsen. Det handler om manglende anerkjennelse hvis man ikke blir møtt for den man er, ikke blir akseptert, eller ikke få bekreftelser. Stern beskriver hvordan følelsesmessig kommunikasjon mellom voksne og barn kan fordreies, som kan være bundet opp mot skam. Han beskriver om "manglende følelsesmessig inntoning" som når barnet ikke får bekreftet sine følelser og indre verden. Dette kan føre til at barnet føler seg annerledes og alene. Det indre livet utvikles dels i et relasjonelt tomrom (Skårderud i Ped 3003. 2008) .

Møter barnet anerkjennelse i relasjoner bygger dette oppunder barnets selvfølelse. Selvtillit henger sammen med selvfølelse på den måten at har en det godt med seg selv i selvfølelsen, går det som regel greit med selvtillit også. Har barnet sunn selvfølelse og kommer i en situasjon det ikke mestrer, takler barnet dette bra. Om det derimot har lav selvfølelse vil det oppleve dette som et nederlag, og kanskje tenke at det er udugelig. Trekker jeg slutninger til trivsel, mener jeg at ved oppnåelse av anerkjennelse fører til velvære og trivsel hos barnet. Føler barnet seg betydningsfullt og ivaretatt har dette innvirkning for dets trivsel.

Det å ha innflytelse, og medbestemmelse handler også om å møte motstand. I relasjoner skal der være en viss energi, barn har også godt av å måtte jobbe for å få igjennom argumentasjoner, som er av betydning i relasjoner med barn. Barnet må kunne komme med innvendinger, kunne forklare og begrunne sine ytringer sett ut fra dets alder og utviklingsnivå. Dette er også av betydning for språket og den kognitive utvikling. Voksne skal veilede, rettleie og sette grenser for barna, dette er ikke det samme som at barnet ikke får ytret sine meninger eller blir hørt på. Blir barnet derimot oversett, ikke hørt og offer for autoriteter kan dette medføre at barnet vil prøve å tilpasse seg den autoritære voksne. Barnet kan få mindreverdighetsfølelser, bli usikker hvor likeverd blir et fremmedord.

7.2 Personalets oppfatninger av medbestemmelse og selvbestemmelse.

Det har blitt satt fokus på begrepene medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse i den nye rammeplanen. Dette er ikke nye ord i barnehageverdenen, men noe som har blitt jobbet med i årevis. Et eksempel er området sosial kompetanse som har vært vektlagt de siste 10-15 årene, hvor disse begrepene er av stor betydning. Det utdypes i rammeplanen at barn skal medvirke i den daglige virksomhet, også i planlegging og vurdering. Siden medbestemmelse faller inn under medvirkning er det også av betydning. Jeg har et inntrykk av at mange som jobber i barnehagen ikke helt klart har definert hva som ligger innunder denne lovbestemmelsen. En av årsakene kan være at det blir for lite diskutert blant personale, og ikke klart definert hva det dette innebærer og hvordan det bør utarbeides. Dette er ingen enkel sak, for hvordan skal man egentlig gjennomføre dette? Et utdannet og kvalifisert personale blir vesentlig for å legge grunnlag for dette arbeidet. Hvilke verdier og menneskesyn de ansatte har er av stor betydning.

Jeg vil sette dette inn i et perspektiv ut fra FNs barnekonvensjon som har til hensikt å gi barn under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern. Hvordan dette oppfattes og utføres kan diskuteres. Jeg skal belyse dette med et eksempel fra barnehagen. I konvensjonen er barns rett til beskyttelse ivaretatt, mens selvbestemmelse som også handler om menneske som et autonomt vesen ikke er det. Dette kan ses ut fra forskjellige barnsyn. Ser man på barnet ut fra en paternalistisk vinkling, er barnet sårbar og helt ute av stand til å klare seg selv. Det ses også slik at barn har krav på en formynder, siden det ikke har kompetanse til å ivareta egne rettigheter (Opdal 2008). Retten til beskyttelse er

fremtredende, mens retten til deltakelse og bestemmelse er fraværende. Egentlig er dette i tråd med barnekonvensjonen, hvis vi ser bort fra barns rett til deltakelse. Et annet, og motstridende barnesyn er barnefrigjørerne, som mener at barna har samme rettigheter som voksne, i kraft av å være menneske (Opdal 08). Her blir selvbestemmelse sett på som er rettighet.

Jeg viser til et eksempel hvor betydningen av førskolelærer ble vektlagt i et av mine intervju:

Det å la barnet få være med og tørke gulvet fordi det sølte melk, og la barnet tørke gulvet, og ikke gjøre det selv. Den refleksjonen som skjer i for og etterkant av det man gjør sammen med barnet. Det å observere barnet, ønsker barnet dette eller ikke. Hvordan skal jeg gå frem, og hvordan skal jeg utføre dette. Disse tankene man gjør seg, kan være forskjellig fra en pedagog og en ufaglært.

Dette viser førskolelærerens oppfattelse av betydningen av å ha et utdannet og kvalifisert personale, men det viser også til hvordan barns innflytelse ble lagt til grunn av personalet i den døgnåpne barnehagen. Det hun viser til er personale som skal være seg bevisst på hvordan man går inn i relasjoner med barn, og hvordan en er tilstede. Det ligger også andre aspekter i dette som læring, og refleksjon. Hun viser at ved å gi tillit til barnet, kan det også klare å ordne opp og utføre ting selv, som å tørke opp på gulvet, som i motsetningen kunne blitt sett på som en straff for noe galt barnet har gjort. Barnet trenger også å utvikle seg autonomt, som et selvstendig individ, som klarer og mestrer selv. Nå sier ikke dette eksemplet alt om hvordan dette utføres, hvordan relasjon egentlig er når barnet skal tørke opp på gulvet. Jeg velger å tolke dette som at en gjør det på en anerkjennende og utviklende måte for barnet, siden det også blir uttalt *den refleksjonen som skjer i for og etterkant av det man gjør*.

Hvis denne refleksjonen uteble, stiller dette eksemplet seg annerledes. Barnet kan fort føle seg overkjørt og ha lite innflytelse på gjøremålene om den voksne ikke tok barnet med på bestemmelsene om hvordan dette skulle utføres. Dette kan stilles i en paternalistisk måte å se barnet på, hvor medbestemmelse ikke er en deltakende faktor, eller om den voksne bestemte hvordan barnet skulle delta i gjøremålene. Blir det derimot sett gjennom et barnefrigjørings syn blir det barnet som bestemmer hvordan dette skal løses og utføres. Dette blir vanskelig uansett hvilke syn en har, og hva blir det riktige for barnet? FNs barnekonvensjon kan tolkes på forskjellige måter, blant annet ut fra hvilke syn en selv har på barn. Jeg vil ikke gå mer inn på dette, men heller vise til

intervjuet ovenfor. Denne måten å se barnet på, hvor en går inn i en relasjon, hvor en samtidig har respekt for barnet, ser det som et subjekt, og samtidig er en støttende og trygg voksen person mener jeg er det riktige. Det er viktig å ikke utsette barnet for situasjoner det ikke har rådighet til å takle, samtidig må barnet slippe å føle seg overkjørt av en voksen som alltid vet best. Samtidig trenger barn å bli stilt krav til, det som er avgjørende er måten det blir utøvd på.

7.3 Hvordan knytte medbestemmelse og selvbestemmelse til trivsel.

Jeg kan mene at trivsel vil være mer fremtredende i et barnefrigjørende syn enn i et paternalistisk syn, siden barnet etter min tolkning nesten kan gjøre og bestemme hva det vil. Men dette er vel tvilsomt, barn har behov for trygghet, og sett ut fra et barnefrigjørende syn kan tryggheten fort bli fraværende. Barn trenger stabile voksne som tar ansvar, veileder og rettleier det etter behov. Barn har ikke godt av å være oppe hele natta, selv om det ønsker det. Barnet tenker ikke konsekvensene som at det kommer til å være i forferdelig form dagen etterpå. Jeg har valgt å sammenligne disse to barnesynene, for å belyse hvor forskjellig barn kan bli behandlet, sett ut fra samme lov.

Ut fra rammeplanens bestemmelser skal barn støttes i å ta hensyn til andre og kunne leve seg inn i andres situasjoner. Dette kreves et personale som selv er bevist dette, det hjelper lite om ikke personalet selv har disse egenskapene. Går jeg tilbake til den intersubjektive relasjonens betydning, dreier det seg om å være i en felles opplevelse hvor barnet føler seg anerkjent og verdsatt. Dette krever at den voksen er kompetent til å se verden ut fra barnets ståsted.

Dette betyr også å forholde seg til barn med respekt og som likeverdige individ, med rettigheter til egne oppfatninger og måter å uttrykke seg på. Intersubjektivitet handler om vellykkede opplevelsesfelleskap i relasjoner. Oppnås dette virker dette positivt på barnets selvutvikling og selvforståelse, som igjen fører til at barnet våger å hevde sin rett. Jeg mener at dette virker inn på barnets opplevelse av trivsel. Personalet i den døgnapne barnehagen hadde tid til hvert enkelt barn og mulighet til å gå inn i relasjoner med de, som medførte at de lettere kunne gå inn i relasjoner med barna. En førskolelærer uttalte seg følgende:

Jeg fikk bøte på den dårlige samvittigheten jeg fikk på dagen. Det du ikke rakk å gjøre fikk du tatt igjen i helgene eller på ettermiddagen med de ungene som oppholdt seg der, så de fikk jo faktisk mye, tenker jeg.

Jeg går videre til et utklipp fra intervju som viser et eksempel på barns deltakelse i barnehagen:

12 barn er for mye for 2 voksne. Hvis du skal ha barna med når du lager middag blir dette vanskelig. Det er ikke å være med på å lage middag ved å se på at andre lager den. Vi hadde en intensjon om å gi barna tid sammen med voksenpersoner, og gi nærkontakt på best mulig måte. Dette er vanskelig å gjennomføre med mange barn og få voksne.

Dette eksemplet viser blant annet til kapasiteten til de ansatte, en kan ikke makte å være involverende og anerkjennende ovenfor barna hvis det er få personale og mange barn. En kan si at dette eksemplet handler om hvordan en som voksen er i relasjoner med barn, men det kan være fånyttet når hun ikke makter mer enn å ”bare passe barna”. I den døgnåpne barnehagen hadde personalet tid til å lage mat sammen med barna, og de spiste alle måltidene sammen hvor også samtalene var viktige. Førskolelæreren fortalte videre:

Barna fikk på en måte oppmerksom når de ville, hele helgen. Og hva slags foreldre er det som sitter begge to, med barna, ved frokost, ved lunsj, ved middag, ei hel helg. Men det opplevde vi at personalet gjorde.

Måltidene var preget av god stemning og gode samtaler, noe som hadde sammenheng med at det var få barn. De voksne kunne hjelpe de som trengte hjelp, og barna fikk mindre negative tilbakemeldinger som å dempe stemmen, eller sitte rolig. Min opplevelse av måltidene på dag- barnehager ofte kan være både støyende og masete hvor voksne sliter med å holde orden og ro. Måltider med god stemning er også trivselsfrembringende.

Spørsmålet om medbestemmelse og selvbestemmelse kan føre til trivsel, og får meg til å trekke slutninger til skolen Summerhill. Dens grunnlegger og pedagog A.S. Neill bygde skolen på prinsipper om frihet, selvstendighet og ansvar i oppdragelsen av barn. Denne skolens mål var å utvikle lykkelige barn, eller som Neill sier; livets mål er å finne lykken som betyr å finne interesse (Neill 1993, s 40). Han sier videre at barns lykke og velbefinnende avhenger av hvor mye kjærlighet og anerkjennelse vi gir dem,

men at voksne må opføre slik at barnet føler kjærlighet og anerkjennelse (Neill 1993, s 109). Disse prinsippene ved at de fikk gjøre som de ønsket, samtidig som de fikk være seg selv, (vel og merke så lenge det ikke krenket andres frihet) gjorde at barna lærte, ble selvstendige og lykkelige. Barna lyktes også i forhold til livsvalg og yrker. Skolen førte et selvstyre hvor voksne og barn var likestilt i forhold til medbestemmelse og selvbestemmelse, de lærte med andre ord hvordan et demokrati skulle fungere. Her måtte de ytre egne meninger og ta valg, som ble hørt, og vurdert. Barna hadde stor påvirkning i forhold til skolens virke. Dette får meg til å trekke slutninger om barns medbestemmelse og selvbestemmelse. Er det slik at barn er lykkelige og trives når de får bestemme selv, og ikke minst når de får utfolde seg i kraft av sine interesser?

8 Samvær med andre barn.

I dette kapittelet vil jeg si noe om den betydningen samvær med andre barn har å si for trivsel i den døgnåpne barnehagen. Innenfor dette området ligger det mange påvirkningsfaktorer som er relevante. Jeg vil trekke frem sosialisering, lekens betydning og barns omsorg for hverandre.

8.1 Sosialisering.

Sosialisering er den prosessen barnet er i når det utvikler seg og danner sin identitet. Barnet er også et medlem av et samfunn og en kultur i sin oppvekst. Disse samfunn og kulturer er forskjellige avhengig av hvor du vokser opp.

Barn sosialiseres og utvikles i samvær med andre barn og voksne, og dette skjer gjennom flere forskjellige arenaer. Barnehagen er en arena, hvor barnet utvikles og blir til et unikt individ.

Ser vi ut fra psykoanalysen menes det at vi formes primært via internalisering av verdier, normer og tankemønstre innenfor familien i de første leveårene. Når sosiale normer og verdier, tanke og levemåte læres og oppfattes som selvfølgelig og naturlige kalles det for internalisering. Hvis vi derimot influerer på verden rundt oss med vitende og vilje så kalles dette eksternalisering, som igjen føres til kompetanse, hvor refleksjon og fortolkning er sentralt (Frønes 2006).

I sosiologien legges det vekt på primærsosialisering. I fenomenologisk menologisk forståelse blir kultur, normer, forestillinger og verdier internalisert ved at de gjentas, samt at de oppleves som selvfølgelig og noe naturlig (Frønes 2006).

Georg Herbert Mead beskriver primærsosialiseringprosessen som at man møter verden gjennom visse signifikante andre, hvor barnet danner sin identitet. Barnets identitetsdannelse utvikles ettersom det vokser opp i sitt sosiale miljø (Mead 2005). Signifikante andre kan være familiemedlemmer og venner, men også personalet i barnehagen. Gjennom disse signifikante andre utvikles forståelsen av hvordan ting henger sammen, og har stor betydning for barnets læring. Dette skaper også forståelsen av å ta andres perspektiver, eller "ta den andres rolle" (Frønes 2006).

Gjennom sosialisering, får individet holdninger til seg selv og andre. En person blir til en personlighet fordi han hører til i et menneskelig fellesskap og fordi han inntar

institusjoner i sin egen livspraksis. Han inntar fellesskapets språk som middel til personlighetens dannelse, for så å innta de forskjellige roller, fellesskapets øvrige medlemmer stiller til hans rådighet inntar han tidligere holdninger (Mead 2005, s. 189).

Personligheten(selvet) skapes gjennom en dialog mellom jeg`et og meg`et. Jeg`et er individets gjensvar på de andres holdninger og forventninger, mens meg`et er de organiserte holdningene fra andre som man selv overtar, og de forventninger som stilles til en (Mead 2005).

Den klassiske sosialiseringsteori sier at primærsosialisering, som er familien er det viktigste de første barneårene. Senere når barnet blir eldre kommer sekundærsosialiseringen inn. Denne sosialiseringen ble sett på som en frigjøringsprosess fra familien. I dag ser vi sosialisering som noe som utvikles gjennom livet. Barnet utvikler seg og har nytte av å være sammen med andre barn i tidlig alder. I tillegg er barnehagepersonalet viktige for barns utvikling. Berger og Luckman(67) viser hvordan kulturelle mønstre definerer individualitet og fellesskap, og hvordan individualiseringen er skapt historisk gjennom fremveksten av det moderne, eller det postmoderne samfunnet (Frønes 2007, s. 21).

I dagens samfunn har vi mulighet til å realisere oss selv som menneske, noe er en del av individualiseringen. Som menneske har jeg mulighet til å skape meg selv. Allerede fra man er barn har en i dag muligheten til å bli sett på som et eget individ med ressurser og kapasitet som ikke bare skal formes, men vokse og utvikle seg ut fra det barnet er. I dag ser vi på barnet i større grad som et individ med kompetanse. En ser på den mulighet et barn har for å mestre sine omgivelser (Frønes 2007). Denne kompetansen har barnet god mulighet til å utvikle sammen med andre barn i barnehagen.

Det er ulike teorier om hva som driver den sosiale utvikling fremover, men har til felles at de har faser eller stadier. Og de sosiale stadiene reguleres både innenfra og utenfra (Frønes 2007). Samfunnet er stadig i endring og utvikling og dette virker inn på de sosiale stadiene. Små barn fra 1 år alderen begynner i heldagsbarnehager i dagens samfunn. Dette har innvirkning på den sosiale utviklingen til barnet, ved at det må forholde seg til flere mennesker tidlig i livet. Blant annet blir barnet utsatt for mer stimuli og inntrykk, enn om det kun er i hjemmet. I dag ser vi barnet som et individ som aktivt søker informasjon og tilpasser seg det språklige kommunikative samfunnet. Det er aktivt i sin sosialisering, ved at det ønsker å være sosialt, samt innta nye inntrykk og læring fra omgivelsene (Frønes 2007).

Når man kombinerer utviklingspsykologien og sosiologi blir utvikling av kompetanse sentralt i sosialiseringforståelsen. Erik Erikson (2005) mener at kulturelle mønstre gjennom oppdragelsespraksis danner personlighetstrekk. Som jeg har vist til tidligere er hans psykososiale faser i utviklingen knyttet til basale sentrale oppgaver som må løses. Han legger vekt på samspillet som utvikles mellom barnets behov og det dets sosiale miljø. De betydningsfulle andre og barnets sosiale miljø er bærere av det større samfunns verdier og holdninger (Erikson 2005).

8.2 Sosialisering og lek.

Barn- barn kontakten er viktig for utvikling av sosial forståelse. Vennskap er av stor betydning for barnet, og det å kunne sette seg inn i andres situasjon krever en sosial forståelse som utvikles gjennom samvær med andre barn. I følge Mead handler sosial utvikling om en kulturell forståelse som utvikler seg fra tidlig alder. Dette skjer blant annet gjennom rollelek(play) som består av at barn tar andres roller og leker ut hvordan det selv ville handlet. Barnet kan for eksempel selge noe som det deretter kjøper, det er i samhandling med seg selv, samtidig som det kan leke med andre barn. Barnet har tilgang på et stimuli refleks hvor det fremkaller svar som det fremkaller hos andre (Mead 2005). Gjennom disse tilbakemeldingene organiserer det og skaper en helhet. På denne måten går barnet inn i en rolle. Hvis vi går videre og ser på Meads organiserte spill(Game) som viser til at når barn spiller med, eller er i et spill, må det ta over de andres holdninger som deltar i spillet. Barnet må representere de andres forventninger, samtidig slik at det kan forstå sin egen rolle i samspillet. I spillet kan en si at den enes holdning fremkaller en passende holdning fra den andre (Mead 2005). Spillet markerer når barnet går over fra å overta andres roller i leken til å være en organisert deltaker, som er en forutsetning for selv bevisstheten (Mead 2005). Sosial desentrering handler om å gripe den andres perspektiv, og se verden med dens øyne. Dette handler ikke bare om å ta dens andres perspektiv, som vil si å se seg selv i eller fra den andres posisjon (Frønes 2006). Sosial desentrering er en egenskap som er under utvikling gjennom hele barndommen. Denne egenskapen gjør at mennesker kan omgås hverandre på tross av kultur og bakgrunn. Desentreringskapasiteten er grunnlaget for sosial og kulturell refleksjon (Frønes 2003).

Gjennom leken må barnet korrigere seg etter andre barn, men også kunne ha innflytelse og bestemme i leken. Konkurrans og korrigerings er elementer barnet må bryne seg på i denne utviklingen. Det viktige blir etter hvert å kunne vite hvordan man utfører dette for

å bli sosialt akseptert, samt utvikle sosiale evner for å kunne takle lekekamerater på en smidig måte. Dette er vesentlig for å bli en akseptert lekekamerat. Den kommunikative kompetansen utvikles i samhandling med andre barn, som er av stor betydning for den sosiale utviklingen. I disse relasjonene er det at barna forhandler og påvirker hverandre. Den sosiale kompetansen utvikles. Det å kunne fortolke det den andre sier er knyttet til erfaring med sosial kompleksitet og jevnbyrdige forhold (Frønes 2006). Barna er opptatt av å være i samspill med andre barn, de er på samme nivå, noe som innebærer at disse forhandlinger barn imellom er reelle. Barn er også på samme plan når det gjelder humor, noe som også er en form for kommunikasjon. Sosiale forhandlinger inneholder strategier som skaper en særegen sosial og kulturell kompleksitet (Frønes 2006). I samhandling med voksne blir dette begrenset, siden det ikke er samme gjensidigheten i forholdet.

Barn som stadig havner i konflikter med andre barn, eller har problemer med å få innpass i leken, er ofte barn som ikke skjønner de sentrale spillereglene i leken, som hvordan forholder jeg meg til andre barn. Disse barna trenger å være i samspill med andre barn, siden barnet kan oppleve sine handlinger gjennom andre barn. Dette skjer mindre på hjemmebane da barnet ofte blir satt mer i sentrum. Barnet trenger ikke å streve for å oppnå sosiale bånd på samme måte som når det ønsker innpass hos andre barn (Frønes 2006).

Sett i et sosialpsykologisk perspektiv ser en lek som trening av sosiale ferdigheter. Dette legger grunnlag for senere sosialt liv, som dannelse av identitet. I psykoanalytisk teori ser en blant annet lek som et middel til å leve ut frustrasjoner og konflikter. Erikson viser til at leken er en av barnets viktigste ego funksjon. Han viser til lek som betydning for den psykiske utvikling, hvor barnet gjennom lek oppnår nye mestringsnivå.

Barnets lek er den infantile uttrykket for menneskets evne til å gjøre bruk av erfaringer ved å lage modell situasjoner, og til å mestre virkeligheten gjennom forsøk og planlegging (Erikson 2005, s.218).

Å hallusinere egomestring, samtidig som en praktiserer den overgangen mellom fantasi og virkelighet, er det vi forstår med lek (Erikson 2005, s.209).

Ego styrke og ego - kvalitet tilhører positiv kvalitet. Dette kan jobbes med i konflikter mellom barn. Erikson sier videre at mangel på ego identitet skyldes dårlig tilpassning i miljøet. Lek med andre barn er derfor av stor verdi. Om barnet kommer gjennom de

første utviklingsstadiene på en vellykket måte, høyner dette sjansen for at de neste stadier blir løst tilfredsstillende (Erikson 2005).

Eriksons teori om lek blir sammenlignet med voksnes virksomhet som forskning og kunstnerisk utfoldelse. Leken er en skapende prosess og gir en selvhelbredende funksjon. Denne måten å se lek på sier ikke noe om samspillet og relasjonen i leken.

Det finnes andre aspekter ved leken som er viktig for barnet. Jeg tenker på det å kunne leve seg inn i leken, være i samspillet, og i relasjonen. Humor og fantasi, samt gleden av å være sammen med andre barn har også betydning. Leken er ikke bare et middel til innlæring og utvikling, eller et instrument til å lære andre ting. Berit Bae fremhever at forståelsen av lek som en kommunikasjonsprosess eller væremåte, med verdi i seg selv må bli mer fremtredende (Bae 1996). Det blir sentralt å se den frie leken hos barna som betydningsfull.

Leken har mange uttrykkeformer og kan føre til forståelse og vennskap på tvers av alder og språklig og kulturell ulikhet. I et lekefellesskap legges grunnlag for barns vennskap med hverandre. Å få delta i lek i lek og få venner er grunnlaget for barns trivsel og meningsskaping i barnehagen. I samhandling med hverandre legges grunnlaget for læring og sosial kompetanse (Rammeplan 2006 s. 26).

I den døgnåpne barnehagen var sosialisering vesentlig som en drivkraft for å utvikle seg og være en del av den sosiale settingen i barnegruppen. Barnet ønsket å leke og forstå spillereglene i leken. I tillegg var det å ha noen å leke med av stor betydning for oppholdet. Ofte var sammensetninger av gruppen barn som oppholdt seg i barnehagen av ulik alder og kjønn, men inntrykket var at de lekte sammen likevel, det viktigste var å ha noen å leke med. Når det ikke var andre barn å leke med var det annerledes. Jeg opplevde selv barn som kjedet seg og ventet på å bli hentet når det var alene på kveldstid. Min tilstedeværelse og tilbud om lek eller aktiviteter var ikke tilfredsstillende. En av de ansatte uttalte følgende:

Det var litt kjedelig for de som var alene. Hvis det var to barn var det greit, men alene kjedet de seg.

8.3 Samhandling mellom barn i de forskjellige situasjoner i løpet av døgnet.

Samvær med andre barn er også viktig i samhandlinger gjennom forskjellige gjøremål. Noen eksempler er ved måltider, i garderoben når de kler av og på seg, når de samarbeider, når de er uenige osv. Personale og barn samhandlet når de skulle gjøre innkjøp, eller hvilke aktiviteter som skulle utføres. De måtte komme frem til enighet og løsninger for gjøremål som skulle utføres.

Førskolelærer: Vi tok vanlig kveldsstellet som hjemme, som å pusse tenner. Noen la seg da, noen da, men det jeg opplevde var at de ønsket å legge seg mye tidligere enn hjemme, siden det var litt stas å gå og legge seg i soveposene, og i feltsenger, noe de synes var artig. Så vi fikk dem tidlig i seng (latter).

Personalet undret seg over at barna ofte ville legge seg tidligere enn forventet. En grunn kan være at de kunne sove i samme rom. De gledet seg over å kunne ligge og hviske små hemmeligheter og småfnise med hverandre.

Førskolelærer: Barna trivdes veldig godt, det var vel også det at de var flere sammen, de var i samme båt.

Det å ha andre barn å være sammen med er betydningsfullt. Barna følte mest sannsynlig samhørighet og fellesskap, siden de var sammen om å være hjemmefra. Barna fikk en felles historie som de også kunne snakke om senere. Det er mulig at enkelte barn vokste på disse opplevelsene i barnehagen. Barns selvtillit styrkes ved mestring. Barna mestret å være uten mamma og pappa ei natt.

Barna viste tegn på trivsel om kveldene. En av årsakene kan være at de var trygge på sine foreldre. Barna visste at foreldrene kom og hentet de dagen etter. Derfor kan også barn svare følgende til sin mor:

Jeg husker at jeg lå over i barnehagen. Dette var artig, og jeg sov lengst på morgenen.

Alderen på barna var av betydning om kveldene. De minste barna (2-3 år) sov ofte på egne soverom. Disse barna hadde i større grad behov for oppfølging og omsorg fra personalet. De minste barna hadde ofte større søsken som også overnattet. Dette var antakelig en medvirkende faktor til at det gikk greit med de minste barna. Søsken lå også på samme soverom ved behov. Det ga trygghet for søsken å sove på samme rom, spesielt for de minste barna. De eldste følte ofte et ansvar ovenfor sine små søsken, og

dette blir kanskje forsterket når de er borte fra sine foreldre. Jeg spurte en førskolelærer om følgende:

Merket du noe forskjell på de små og store barna? Så du noen forskjellige reaksjonsmåter?

Førskolelærer: Nei kan ikke si det. En gang var det et søskenpar som overnattet. Den minste hadde tryggheten i storesøsteren, hun diltet etter og gjorde det som hun gjorde. Jeg husker at da hun skulle sove måtte vi ta inn ei sprinkelseng til henne. Først lå hun på en madrass, men det gikk ikke så bra, så vi måtte hente ei sprinkelseng. Hun var veldig trøtt men hun fikk ikke sove, da måtte en voksen sitte inne hos henne å holde henne i hånda. Da sovna hun etter kort tid. Det var ikke noe gråt eller noen ting, hun ville bare opp, og hun var bare kjempetrøtt.

Dette viser at det var trygt å ha større søsken med ved overnatting i barnehagen, men personalets nærvær og oppfølging var også meget viktig for tryggheten til det lille barnet.

En av førskolelærerne uttalte følgende om de barna som ikke gikk i den døgnåpne barnehagen på dagtid (dag - barnehage), og som derfor ikke kjente verken barnehagen, personale og barn:

De var glade og tillitsfulle, og de viste med hele seg at dette var positivt. Barna tok kontakt med andre barn som de ikke kjente fra før. Som de ikke hadde relasjoner til. Jeg måtte spørre foreldrene om de kjente hverandre fra før, om de hadde vært sammen på fritiden, noe de ikke hadde.

Barns har behov for å være sammen med andre barn, og gleder seg over dette samværet. Dette kan vises til den drivkraft som er i leken, at barnet har behov for lek sosialt sett, men også den gleden og tilfredsstillelse leken gir. Barnet er også aktiv i sin søken på å være sosial, samtidig som det er nysgjerrig, og ønsker utfordringer.

Samtidig er dette bemerkelsesverdig, en skulle tro at disse barna ble utrygge siden de ikke kjente verken personale eller barn. Flesteparten av barna som var nye brukere av tilbudet var i forkant på besøk i barnehagen sammen med sine foreldre. Dette for å gjøre seg kjent med lokalene, og for å samtale med personalet. Personalet var de som skulle være sammen med barna på kveld/natt. Forberedelser før oppholdet kan ha vært

innvirkende faktor for tryggheten til barnet. Foreldre presiserte at de også hadde forberedt barnet grundig før oppholdet.

8.4 Barns omsorg for hverandre.

Barns evne til å vise omsorg for hverandre er en sentral egenskap. Når et barn er sammen med andre barn, utvikles denne egenskapen gjennom lek og annet samvær.

Ei mor fortalte om en opplevelse hennes barn hadde hatt en kveld i den døgnåpne barnehagen:

Det var veldig spennende å sove flere i samme rom, og så var det en som hadde det litt trist en kveld, men da lånte de bort bamsen sin til han så han fikk sove. Det synes jeg var litt hyggelig da, at de passet på hverandre.

Dette var en hendelse som viser at barn så absolutt viser omsorg og empati for hverandre. Sosial kompetanse som utøvelse av empati er et flittig brukt begrep i barnehagen, som kan sies å være noe barnet utøvde i denne situasjonen. Empati er evnen til å føle og oppleve som andre, å kunne leve seg inn i andres roller og å oppfatte situasjoner fra andre synspunkter enn sitt eget (Kunnskapsforlaget 1991). Dette er også sosial desentrering, som handler om å gripe en annens perspektiv. Barnet evnet å se at et annet barn var lei seg, og at trøst kunne være til hjelp. Barnet handlet med å låne bort bamsen sin, som det kanskje hadde behov for selv. Barnet klarte å sette sine egne behov til side, for å hjelpe et annet barn. Samspill mellom barn er meget viktig for utvikling av desentrering. Det er et gjensidighetsforhold mellom barn som ikke oppnås mellom barn og voksne. I relasjoner med voksne prøver barnet mer å tilpasse seg, mens det mellom barn er en gjensidig likestilt involvering.

Utviklingspsykologen Jean Piaget mente at små barn hadde problemer med desentrering, og at de ikke evnet å gripe andres perspektiver. Han mente barn var intellektuell egosentriske. Piaget`s forskning har lenge vært under kritikk på dette området, da nyere forskning viser at små barn evner å desentrere. Mitt eksempel ovenfor tyder også på dette.

At barna utøvde omsorg for hverandre, viser også at de bryr seg om hverandre. Jeg vil tro at i slike situasjoner følte de et fellesskap og nærhet til hverandre.

8.5 Samvær med andre barn og trivsel

Barns behov for å være sammen med andre barn er av stor betydning for den sosiale utvikling og selvutvikling. Familien, barnehagen og andre barn utspiller ulike roller for barnet. Barnet forholder seg forskjellig til sin familie og til sine venner. Vennskap er noe en må jobbe med for å oppnå, mens familien er det stabile holdepunktet for barnet.

I samvær med andre barn er det likeverdighet og felleskap som råder. Gjennom venner utvikler barnet en verden som det har innflytelse over og kan utforme på egne premisser (Frønes 203, s113).

Lek og samvær med andre barn var viktig i den døgnåpne barnehagen. Barna fikk også ro og tid til å leke. De hadde stor mulighet til utfoldelse i leken, og ikke minst være i leken over lengre perioder uten å bli avbrutt av forskjellige gjøremål som måtte utføres. Lek er betydningsfullt for trivsel, det er mye glede i lek, og ikke minst er det lek barnet velger å fordrive tiden med. Det er mulig at barn i større grad skulle ha mulighet til å leke i hverdagen. Jeg sier ikke at barn ikke leker, men lek bør være det viktigste fokus i barnehagen, for lek er så mye. Det er blant annet læring, utvikling, sosialisering og kommunikasjon.

Det virket også som trivsel var gjeldende i forhold til det å være sammen i samme situasjon. I dag – barnehagen opplever jeg ofte at barn venter på et spesielt barn om morgene, kanskje bestekompien. I det døgnåpne tilbudet var ikke dette gjeldende siden det var andre barn enn hva barnet møtte på dagtid. De barna som oppholdt seg i barnehagen lekte sammen. Samvær med andre barn virket positivt for trivselen.

9 Kvalifisert personale.

Her vil jeg skrive om hvilke betydning et kvalifisert personale har å si for trivselen hos barna i den døgnåpne barnehagen.

I intervjuene kommer det frem kvalifikasjoner som førskolelærere mener er gjeldende for trivselen. Jeg kan ikke garantere for at personalet hadde disse kvalifikasjonene, siden jeg ikke observerte barna i relasjoner med personale. Min empiri er fra intervju.

Kvalifiserte og kompetente personale blir sett som en forutsetning for høy kvalitet i barnehagen. Dette gjenspeiler seg i personale med utdanning, da først og fremst med førskolelærerutdanning, men også i videreutdanning (St.meld. nr 16. 2007).

Tettheten på utdannede personale er også sentralt, i Norge er loven 1 førskolelærer pr 18 barn over 3 år. Barnehagene sliter med å få førskolelærere inn i stillingene, det er mange som går på dispensasjon i førskolelærerstillinger.

Jeg vil sammenligne med våre naboland som har en høyere andel personale med førskolelærerutdanning i barnehagene. I Sverige er 50 % av personalet førskolelærere, mens i Danmark er 60 % førskolelærere. I Norge er 33 % av personalet førskolelærere, noe som er lavt og som jeg mener går utover kvaliteten i barnehagene (St.meld. nr.16 2007).

Et kvalifisert personale handler om å kunne møte barna som subjekter, som jeg skrev om i kapittel 7. Dette er en yrkesetisk holdning som etter hvert må bli forankret i måten vi ser barnet på. Dion Sommer skriver om et paradigmeskifte i måten å se barnet på. Sommer skriver om ny viten fra internasjonal forskning som har ført til et paradigmeskifte i forhold til hvordan man ser og oppfatter barnet, og hvordan en skal forstå dets utvikling (Sommer 1997). I dag ser vi barna som sosiale individer fra de er født, og ikke som objekter som skal formes og påvirkes (Sommer 1997). Det krever kunnskaper hos personale for å kunne behandle barnet ut fra denne måten å se barn på. Enda henger mye igjen i forhold til den gamle oppdragerrollen som mange voksne har, hvor korrigerende og oppdragelse står sentralt. Jeg sier ikke at barn ikke skal ha grenser. Barn trenger tydelige voksne, men det handler om hvordan dette utøves ovenfor barna. Dette kan blant annet være å respektere barna, og være interessert i barns tanker og væremåte. Et kvalifisert personale blir da viktig. Et personale som setter dette på dagsorden i barnehagen, og ikke minst, evner å utføre dette i arbeidet med barna.

9.1 Personalets formeninger om den døgnåpne barnehagen.

Siden den døgnåpne barnehagen var et nytt tilbud, ble det planlagt og forberedt på best mulig måte før oppstart. Mulige konsekvenser ble gjennomtenkt før selve prosjektet startet. Først og fremst ble det satt fokus på trygge omgivelser, slik at foreldre skulle se at dette var et trygt og godt sted for barn å være. Derfor ble det satt fokus på personalgruppa, med førskolelærere på hvert skift, og en turnus som tilsa at det ikke ble for mange forskjellige voksne for barna å forholde seg til. Det ble utarbeidet en egen turnus på det døgnåpne tilbudet, men mange av disse jobbet også i dag - barnehagen. Dette resulterte i at de barna som brukte tilbudet jevnlig møtte de samme voksne. Det ga en trygghet og stabilitet å vite hvem som møtte barna når de ankom barnehagen.

Forberedelser og gjennomtenkte løsninger er svært viktig for å lykkes i et nytt prosjekt som dette. Mange momenter måtte vurderes siden det var en del skeptikere til dette tilbudet. Skeptikerne var blant annet de som mente at det ikke var bra for barn å overnatte i barnehage. Det ble arrangert åpne foreldremøter, og i tillegg deltok personalet på forskjellige arenaer hvor det var aktuelle brukere, for å informere om barnehageprosjektet. Diverse informasjonsskriv ble også sendt ut til foreldre.

En førskolelærer forteller om sine opplevelser i arbeidet i den døgnåpne barnehagen, samt hennes formeninger om hvorfor barna trivdes:

Jeg tror at det var annerledes enn i en barnehage på dagtid, vi hadde ikke de samme rutinene. Barna opplevde ikke det samme som i dag – barnehagen, for vi gjorde helt andre ting. Vi gikk ikke etter klokka, var barna sultne fikk de mat. Vi kunne avtale med barna på forhånd hva vi skulle spise, og vi gikk og handlet sammen med barna. Det var ikke som den vanlige barnehagehverdagen. Vi hadde mye mindre barnegrupper, dermed hadde vi muligheten til å gjøre andre ting, alt fra besøk på messer til turnoppvisning, slike ting du ellers ikke ville ha muligheter til. Vi prøvde å gjøre det hjemmekoselig, noe som personalet var veldig innstilt på. Det var annerledes her enn det var på dagtid, du fikk jo virkelig mer tid til hver enkelt. Du kunne gjøre andre ting, spille spill, for eksempel, som kan være ganske utfordrende på dagtid å få tid til. Lese bok, sånne ting fikk du gjort, og kanskje mer på barnas premisser enn på dagtid. De fikk lov å styre og bestemme litt mer over det de hadde lyst å gjøre. Og det hadde vi faktisk tid til å gjøre, som for eksempel å bake. Barna fikk være mye mer i en hel prosess enn hva de kan gjøre i en dag - barnehage.

Rutinene i den døgnåpne barnehagen var annerledes enn på dagtid. Blant annet trengte ikke barn og voksne å følge en tidsbestemt dagsrytme. Dette førte til at barna fikk en større valgfrihet i forhold til gjøremål, de kunne blant annet leke og utfolde seg uten å bli avbrutt av rutiner som måtte følges. Likevel var det rutiner på døgnet, det var faste gjøremål som måltider, avslapping og kveldsstell. Rutiner er viktig for tryggheten og stabilitet, spesielt for de minste barna.

Medbestemmelse og selvbestemmelse var sentralt, barna fikk være med på avgjørelser som hva de skulle gjøre. Det er mulig at det var lettere å møte barn som subjekt siden personalet hadde tid og rom for å gå inn i samtalene med barna. Som jeg har vist til i delen om barns medbestemmelse og selvbestemmelse, kapittel 7, gjør dette noe med barns selvfølelse. Det å bety noe, og bli verdsatt for sine meninger og avgjørelser. En rapport om barns trivsel i barnehagen, viser til at trivselen var høyere i barnehager der personalets vilje og evne til å ta barns perspektiv var tilstede, som igjen førte til at barns behov ble ivaretatt (Næs, Mordal 1997).

En av førskolelærerne uttalte hvilke erfaringer hun satt igjen med etter at dette prosjektet var over:

Mens jeg var der, så synes jeg at vi traff blink. Jeg synes det var et bra prosjekt. Vi fikk gode tilbakemeldinger, vi prøvde å justere, og var på søken hele tiden etter ting som kunne gjøres bedre. Vi spurte og grov, lagde skjemaer for å fange opp ting, dette med kontaktperson, hvis noe skjer hvem skulle vi ringe til, loggbøker, sykdommer og medisiner. Alle de tingene som vi erfarte at en måtte ha til en hver tid. Jeg synes det var et godt og flott prosjekt.

Forarbeid og planlegging i personalgruppa som oppfølging i barnehagen har mulig medvirket til at barna ble møtt som subjekt. Bekymringer for at barna ikke skulle trives og ha det bra satte i gang en prosess i arbeidet hos personalet om hvordan en skal tilrettelegge på en best mulig måte. Refleksjon og samtaler i personalgruppen styrker bevisstheten over ens arbeid med barna.

Etter hver vaktskifte ble det notert ned et sammendrag av dagen/natten i en loggbok, slik at neste skift kunne lese hvordan det forrige skiftet hadde forløpt seg. I tillegg ble det oppsummert muntlig mellom skiftene. Dette førte til et at personalet visste hva de skulle ta hensyn til når de startet på jobb. Var det et barn som ikke hadde hatt en bra dag fikk neste skift informasjon, og kunne dermed ta hensyn til dette barnet.

Førskolelærer: Informasjon gikk ofte gjennom beskjeder, men vi hadde logg, så alle vakter fikk resymé og beskjeder.

En av førskolelærerne forteller om hvordan hun opplevde sitt arbeid i barnehagen:

Jeg synes at dagen i en barnehage(dag - barnehage) kan være veldig hektisk, det er mye som skjer og mye å holde styr på. Barnehagens areal er ikke optimalt i forhold til alle barna som er samlet på en plass. I helgene og kveldene var det noe helt annet. Vi hadde et ganske stort åpent rom, og flere små rom som barna kunne trekke seg tilbake til. Vi laget et rom til soving, hvor de kunne legge tingene sine. Den atmosfæren og roen som var i den døgnåpne barnehagen, samt stillheten og kosen var helt utrolig.

Det forskes på hvorvidt barn kan utvikle stress av å oppholde seg i barnehagen (Tveitereid 2008). En av grunnene til stress kan være for mange barn pr. barnegruppe, slik at det blir for mange for barnet å forholde seg til. I tillegg til dette kan det være for få personale, og ikke minst mangel på førskolelærere. Det å ha lignende rammer som vist ovenfor i eksemplet kan muligens være med på å forhindre stressutvikling.

De rammer den døgnåpne barnehagen hadde, ga barna muligheter til å trekke seg inn i leken og være inne i den uavbrutt av forstyrrelser. Dette kan ha skapt en tilfredsstillelse hos barna, ved at de fikk tid og rom til å leke i ro og fred.

Førskolelærer: Hverdagen i en dag - barnehage kan være heseblesende, ikke minst støymessig. Støyen var på en helt annen måte. Det kunne være høylytt og livlig, men det var ikke den støyen som gjør at du blir sliten.

Rolig atmosfære i barnehagen fører også til at barna har mulighet til å roe ned. I en dag - barnehage er det ofte høyt støynivå på grunn av store barnegrupper. Dette fører til at barna bruker høyere stemme enn nødvendig for å overdøve hverandre. Selv om barn bråker og lager høye lyder det ikke slik at de ikke blir slitne av støy. Ofte blir de veldig slitne, som fører til at de blir utilpass og ute av seg. Personalet blir også slitne, de prøver kanskje å roe barna, men det er ikke alltid det fungerer. Slike situasjoner kan føre til irritasjon eller oppgitthet hos personalet, som kan utvises ved at det blir satt urimelige grenser som ikke er bra for barna. Et eksempel kan være en fin lek som blir stoppet på grunn av høye lyder. Disse utfordringene ble personalet vanligvis ikke stilt ovenfor i den døgnåpne barnehagen.

En av foreldene uttalte seg følgende da hun ble spurt om barnas reaksjon etter endt opphold:

Det var en gang hvor det var ganske mange barn i den døgnåpne barnehagen, og da virket det som de var veldig slitne etterpå.

Dette var etter et døgn hvor mange barn overnattet i barnehagen. Det var to voksne på jobb, med 9-10 barn. Uttalelsen viser at antall barn har mye å si hvor sliten barna blir etter endt opphold. Kveldene ble mer urolige, siden det var mange som skulle legges. Personalet fikk stort arbeidspress og de følte ikke at de strakk til. En assistent uttalte seg følgende:

Assistent: De helgene vi hadde mange barn var ikke fullt så positive. Jeg jobbet en helg hvor det var mange barn, da stresset vi.

Intervjuer: Hva skjedde da, egentlig?

Assistent: Barna ble jo lagt på løpende bånd, og det er vel ikke riktig, det er ikke det man ønsker.

Intervjuer: Var det for få personale eller lite plass?

For lite personale, tror jeg, for plass nok hadde vi.

Slike situasjoner var verken ønskelig eller gode. Stress hos voksne kan overføres til barna. Personalet fikk ikke tid til å ta seg av hvert enkelt barn på en tilfredsstillende måte. Jeg har ikke data på hvordan barna reagerte i slike situasjoner. Det vites derfor ikke om barnas trivsel var lavere enn ved opphold med færre barn.

9.2 Personalets trivsel.

Førskolelærer: Jeg syntes det var kjempetrivelig. Jeg roet ned på en helt annen måte enn når jeg jobber i dag – barnehage. Jeg koset meg. Jeg har også inntrykk av at de andre som jobbet der også hadde det slik Selv om det var en helgejobb så var det fint å jobbe der. Har man en rolig atmosfære selv, smitter dette over på barna, det at man har roen rundt seg. Man var mye friere til å gjøre ting enn på dagtid. Man kunne gå på kafé, gå på skitur, ake, handle, eller gjøre aktiviteter som falt en inn. Barna fikk lov til å ta del i tingene selv, og kanskje i mye større grad enn de kan i en vanlig dag - barnehage. Om barna kom med et godt forslag for eksempel fingermaling, maling, tegning eller klipping og liming, eller baking, så var det rom for det. Man måtte ikke

avslutte etter kort tid, siden vi ikke var styrt av faste gjøremål og aktiviteter som samlingstund.

Personalet opplevde at de trivdes på arbeidsplassen. De trivdes av ulike årsaker, men rolig atmosfære på jobben, spontanitet i arbeidsdagen, det å ha tid til hvert enkelt barn, og ikke ha dårlig samvittighet for at barna ikke fikk den omsorgen de trengte. Personalets følelse av at de fikk gjort jobben sin var også uttalelsene som gikk igjen. Personalets trivsel kan ha hatt stor betydning for det arbeidet som ble utført i samvær med barna. Personalet har behov for å se sitt eget arbeid som verdifullt og samfunnsnyttig, og trenger blant annet å få tilbakemelding på arbeidet sitt. Om personalet føler seg à jour med arbeidsoppgavene, kan dette føles som en tilfredsstillelse i forhold til mestring i jobben sin. Jeg har tidligere vært inne på at mestring gir næring til selvbildet hos barna, noe som også er gjeldende for voksne. Dette kan igjen speiles i trivsel hos personalet, som videre kan overføres til barna og deres trivsel.

Personale med førskolelærerutdanning var tettere sammenlignet med de ordinære dag - barnehager. To voksne gikk sammen pr vakt, hvor 1 var førskolelærer, unntatt på nettene etter kl 11.00 frem til kl 07.00. Kvaliteten på det pedagogiske arbeidet ble dermed styrket. Samtidig var det 12 plasser til disposisjon, mens det vanlige var fra 2 til 6 barn som oppholdt seg i barnehagen til samme tid.

10 Oppsummering og Konklusjoner.

Min problemstilling for denne oppgaven er:

Hvilke påvirkende faktorer kan i denne situasjonen ha betydning for barns trivsel i en døgnåpen barnehage?

De variabler jeg har lagt til grunn og operasjonalisert i denne undersøkelsen er fire faktorer; tilknytning, medbestemmelse og selvbestemmelse, samt samvær med andre barn og personalets kvalifikasjon. Oppgavens indre validitet er blant annet om det er sammenheng mellom variablene jeg har lagt til grunn og trivselen hos barna i den døgnåpne barnehagen. Jeg kan vise til funn som tyder på at dette stemmer.

Jeg vil kort oppsummere hver faktors betydning for trivsel, samt skrive noe om personalets undring over at barna trivdes. Kunne det være slik at barna bare tilsynelatende trivdes?

I konklusjonen vil jeg også si noe om fremtiden i forhold til døgnåpne barnehagers eksistens.

10.1 Tilknytning

Disse barna som oppholdt seg i denne døgnåpne barnehagen kan anses som om de var sikkert tilknyttet til sine foreldre. Dette kunne blant annet ses ved at barna taklet avskjeden med sine foreldre fint, og at de roet seg ved leggetid og sovnet. De sov også normalt gjennom natten. De virket ikke engstelige eller utrygge under oppholdet, og var glade og imøtekommende når foreldrene ankom barnehagen for å hente de etter endt opphold. Dette tyder på at barna trivdes i barnehagen. Personalets sensitivitet i forhold til barnets behov og initiativ er av betydning når barnet opplever fravær fra sine tilknytningspersoner. Personalet hadde gode forutsetninger for å ta seg av hvert enkelt barn siden det var få barn som oppholdt seg i barnehagen.

Overgangen og samarbeidet mellom barnehage og hjem viste seg å være en faktor som virket inn på trivsel og tryggheten til barna. Det var av betydning å knytte disse to arenaene sammen på en helhetlig måte slik at barnet fikk det best mulig.

Samtidig skal en være klar over at andre momenter kan ha vært tilstede, men som ikke ble observert av personalet. Selv om foreldre, personale og barn samtalt sammen før foreldrene tok avskjed med barna er det ikke sikkert at barna alltid visste hva det

medførte at de skulle være igjen i barnehagen. Forståelsen av tidsperspektiv og innhold i samtalen er blant annet avhengig av barnets alder.

Det kan også stilles spørsmål om personalet og foreldrene fanget opp signaler som kunne utvist bare tilsynelatende trivsel. Som jeg har vært inne på tidligere er ikke gråt den eneste uttrykk for mistriivsel. Barn som er utrygge kan blant annet vise lite fleksibilitet, ha problemer med innpass sammen med andre barn i lek, eller at barnet ikke ønsker å være med i leken. Trygge barn er uavhengige og utforskende barn. Et barn som trives er aktivt og nysgjerrig, samt at barn lærer ved egen aktivitet (Aamlid & Os, i Næs, mordal 1997)

Barna kan for eksempel ha gitt uttrykk for at de hadde det bra, siden de hadde avtalt med foreldrene at de skulle være i barnehagen, og dermed vise en oppførsel som foreldrene forventet. Jeg tror at personalet ville ha observert slike tilfeller. I foreldrenes intervju er det ikke noe som tyder på at barna ikke trivdes, men siden jeg ikke har observert eller intervjuet barna kan dette stilles til tvil.

Om barna kan få vedvarende vansker grunnet fravær fra sine tilknytningspersoner er et spørsmål. Oppholdet lengde og hyppighet spiller inn her. Jeg ville anta at barn som oppholdt seg over lengre tid i en institusjon kunne følt seg sviktet av sine omsorgspersoner. Bowlby sier at tap av mors omsorg i den tidlige barndom kan gi forstyrret personlighetsutvikling. Han sier videre at dette senere i livet kan føre til en angsttilstand og depressive sykdommer (Bowlby 1996).

Konsekvenser for evnen til å skape og bevare nære bånd eller forbindelser med andre mennesker senere i livet, som i kjærlighetsforhold kan bli gjeldende. Danning av emosjonelle bånd til andre mennesker, fremkaller også tanker om å miste en partner. Trussel om tap fremkaller angst, og tap forårsaker sorg, begge situasjoner kan føre til vrede (Bowlby 1996, s. 77).

I min undersøkelse var det ikke barn som oppholdt seg i den døgnåpne barnehagen over lengre tidsrom. Dermed vil jeg anta at slike konsekvenser ikke er gjeldende.

For å finne ut av eventuelle konsekvenser hos barn som oppholder seg i døgnåpne barnehager i dag, kan gjøres gjennom longitudinelle studier.

10.2 Medbestemmelse og selvbestemmelse

Medbestemmelse handler blant annet om å ha innflytelse på ting som opptar barnet. Det å ha medbestemmelse gjør noe med selvbildet til barnet. Medbestemmelse trenger ikke

medføre at barnet får det som det vil, men at deres meninger og oppfattelser blir lagt til grunn og tatt hensyn til i relasjoner. Noe som også kan føre til endringer på innholdet og utførelsen i relasjonen. Dette gir en følelse av å være betydningsfull, som kan knyttes til trivsel.

Selvbestemmelse er et område som er verdt diskusjoner i personalgruppen. Hvilke situasjoner kan vi gi barna selvbestemmelse og hva blir utfallet av dette. På veldig mange områder kan ikke barnet ha selvbestemmelse på grunn av deres manglende kompetanse, sett ut fra dets alder og hvor det står rent utviklingsmessig. Det avgjørende blir å se på hva barn kan bestemme. Kanskje er det slik at voksne bestemmer over barna siden det er noe de alltid har gjort. Dette kan være gjeldende på områder hvor barn kan være med å bestemme.

Medbestemmelse og selvbestemmelse i relasjonene var gjeldende i den døgnåpne barnehagen. Personalet hadde god tid og mulighet til å være i dialoger med barna, lytte på deres uttalelser og meninger. Disse aspektene er viktige i medbestemmelse og selvbestemmelse. De situasjoner hvor barnet tar et valg i forhold til å bestemme krever ingen sosial anstrengelse. Barn trenger å være i relasjonelle situasjoner hvor det har innvirkning.

Kanskje det var roligere enn hva de var vant til i dag – barnehagen. Kanskje kunne de få de lekene de ønsket, og leke det de ville og bestemme mer selv. Kanskje personalet hadde bedre tid, til å være sammen med barna.

Barna i den døgnåpne barnehagen fikk bestemme mye selv, i situasjoner som hva slags aktiviteter det skulle gjøre. Det kan virke som at det å få bestemme innenfor visse rammer har innflytelse på trivsel. Barna fikk mest sannsynlig en oppfattelse av at de fikk bestemme mer i den døgnåpne barnehagen enn i dag barnehagen.

Kan jeg trekke slutninger til Summerhill skole og Neills pedagogikk som sier at lykkelig barn får man gjennom frihet, selvregulering(som krever selvbestemmelse), kjærlighet, tillit, og anerkjennelse? Når Neill snakker om selvutfoldelse og finne interessen, viser han til å gjøre det en ønsker å gjøre, og at dette er veien til lykke. Neill definerer selvregulering som:

Babyens rett til å leve fritt, uten noen ytre autoritet i psykiske og somatiske anliggende (Neill 1993, s. 101).

Samtidig sier Neill at frihet ikke er det samme som å skjemme barnet bort, barnet skal lyde når det er nødvendig. Selvregulering handler om å ha tro på det gode menneskets natur. Jeg mener at man kan trekke slutninger om barns trivsel ved blant annet betydningen av at barnets interesser blir vektlagt, men jeg er tvilende til den frihet som blir lagt i dette synet på barn.

Samtidig er dette i tråd med barnehageloven som sier at barn må få kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke egne intensjoner.

10.3 Samvær med andre barn

Jeg kan vise til at samvær med andre barn fører til trivsel, siden barna utviste glede og stor interesse av å leke med de andre barna som oppholdt seg i barnehagen. Dette var også gjeldende hos barn som ikke kjente hverandre tidligere. Barna var i samme situasjon, noe som viste seg å skape en slags forbindelse mellom barna. Lek sammen med andre barn, samt å sove sammen på samme soverom var også av betydning.

Barnas alder har innvirkning. De minste barna (2-3 åringene) hadde større behov for voksenkontakt enn de større barna. Dette gjaldt i alle situasjoner, selv om de minste barna også virket til å trives i lek og samvær med både jevnaldrende og eldre barn.

Barna hadde større spillerom for utfoldelse og lek enn i en vanlig dag – barnehage. Det var ikke like mange gjøremål på timeplanen som samlingsstund, og andre aktiviteter. Slike aktiviteter ble gjennomført, men kanskje mer på barnas premisser og ønsker. Viser dette til at barn trives og har det bra så lenge de får utfolde seg fritt sammen med andre barn? Jeg tror dette er vesentlig for barn, de trenger utfoldelse, når barn leker er de også i aktivitet. Fysisk utfoldelse fører til glede og tilfredshet. Jeg har ofte sett barn som har hatt store problemer med å forholde seg til en samlingsstund i barnehagen. Det kan selvsagt være flere grunner til dette, som et lite interessant innhold, må vente for lenge for å få ytret sine uttalelser, eller at det er vanskelig for barnet å sitte rolig. Jeg mener absolutt at læring er sentralt og viktig i barnehagen. Lek er også en aktivitet som er vesentlig for læring.

10.4 Kvalifiserte personale

Mine undersøkelser kan konkluderes med at tettheten på barn i barnegruppa er en variabel som har innflytelse på barns trivsel. I tillegg har voksen kontakten, og dens tetthet og profesjon innflytelse. Barn trenger voksenkontakt, og de trenger voksne som

er tilstede for dem. Barn trenger voksne som behandler de anerkjennende og gir de muligheter til medvirkning og innflytelse på de gjøremål som barnehagen inneholder. Denne variabelen er for øvrig påvirkende i alle faktorene i denne undersøkelsen.

Ved små barnegrupper og nok kvalifiserte personale pr gruppe, ser det ut til at utgangspunktet for trivsel hos barn over 2 år er gjeldende.

Kvaliteten på barnehagen har mye å si. Den indre kvaliteten som blant annet inneholder personalets arbeidsklima så ut til å påvirke barna positivt. Jeg fikk tilbakemeldinger på at personalet trivdes i den døgnåpne barnehage. Det ble lagt til grunn at personalet hadde det godt siden de følte at de gjorde en tilfredsstillende jobb ovenfor barna. Uttalelser fra personalet var at de fikk gjennomført sine gjøremål med barna, de hadde tid til hver enkelt barn, de kunne imøtekomme deres ønsker og behov. Det å bli sett, handler om anerkjennelse som er meget viktig for alle mennesker. Dette kan være et problem i dag - barnehager, siden det er mange barn pr gruppe, med få personale. Jeg har selv ved flere anledninger i dag – barnehager opplevd å kun være 2 voksne på ei gruppe med opptil 18 barn. Det sier seg selv at det å ha tid til hvert enkelt barn kan være vanskelig, om ikke uoppnåelig.

Jeg kan også stille spørsmål om hvilken forskjell det er for barn å oppholde seg i barnehagen om kvelden eller natten, kontra på dagtid. Barnet sover også i barnehagen på dagtid, i alle fall de små barna. Finnes det forskning som tilsier at dette gir andre virkninger på barnet enn hva det gjør på dagtid? Jeg har ikke noe svar på dette, eller funnet noe forskningsmateriale, men vil presisere at blant annet kveldsrutiner er et familiært område, som kan vekke savn hos barnet når dette er fraværende.

Den døgnåpne barnehagen var av slik kvalitet at barna og deres behov ble satt i fokus, på en slik måte at det ga utslag i trivsel. Dette kan videre vise at det ikke er når på døgnet barnet oppholder seg i barnehagen som er utslagsgivende, men kvaliteten på barnehagen. Den ytre kvaliteten er med andre ord meget viktig i denne sammenhengen. Det tyder på at få barn pr voksne, lite støy, og plass både ute og inne fører til trivsel og god stemning hos barn og voksne. Den ytre kvaliteten har dermed innflytelse på den indre kvaliteten, noe som viser at det må være en viss standard på den ytre kvalitet for at den indre kvalitet skal være bra. Her må jeg legge til at den døgnåpne barnehagen fulgte barnehageloven og rammeplan for barnehager. Personalets jobbet etter dets innhold som for eksempel fagområdene. Personalet var også opptatt av at tilbudet var en pedagogisk virksomhet med fokus på barns læring på lik linje som en vanlig dag - barnehage.

Disse forskjellige faktorer jeg har lagt til grunn for trivsel i denne undersøkelsen er avhengige av hverandre. Det er som et mønster som går inn i hverandre, og som i helhet blir grunnleggende for barnas trivsel, hvor trygg tilknytning ligger i bunn. Som jeg skrev innledningsvis er det viktig å merke seg at det også er andre faktorer som er av betydningen for trivsel i en døgnåpen barnehage.

10.5 Andre konklusjoner.

Det døgnåpne barnehagetilbudet ble nedlagt etter 4 års drift. Begrunnelsen var for lite brukere i forhold til kostnader.

Mange foreldre brukte lang tid før de benyttet seg av det tilbudet, en grunn kan være at dette var et nytt og ukjent tilbud. Derfor er prosjektets lengde av betydning, 4 år var kanskje ikke lenge nok. Tilbudet traff ikke alltid brukerne, ved at de dagene det var et behov var ikke tilbudet åpent. Om dette skulle vært et optimalt prosjekt, hadde det vært en fordel å ha åpent hele uka, da ville alles behov blitt møtt. Et slikt tilbud var vanskelig å gjennomføre av økonomiske årsaker.

Barna oppholdt seg meget sporadisk i barnehagen, det var ingen som brukte det hver uke, men heller en kveld/natt innimellom. Dette kan ha noe å si i forhold til funnene av trivselen til barna. Om barna hadde oppholdt seg der oftere, og mer jevnlig kunne funnene i min empiri vært annerledes. Alle barna som benyttet seg av tilbudet var vant med å gå i dag – barnehage, noe som mest sannsynlig virket inn på tryggheten og trivselen.

Jeg vil også understreke at barna ikke hadde lengre oppholdstid enn hva en vanligvis har i løpet av en uke i dag – barnehage. Døgnåpne barnehager bør være et tilbud som gir småbarnsfamilier fleksibilitet. Dette gir foreldre som for eksempel jobber turnus, mulighet til å være sammen med sitt barn når de selv har fri, samt et barnehagetilbud når de er på jobb. Dette kan tolkes som at en kun ser foreldrenes behov, men det er viktig for barna at foreldre har jobb. Foreldre har behov for å jobbe, både av økonomiske årsaker og for sin egen del. Dette gagnar også barna.

Det virker muligens noe rosenrødt denne undersøkelsen hvor alle informanter uttalte seg positivt til barns opphold i den døgnåpne barnehagen, hvor samtlige hadde en oppfatning om at barna trivdes. Det blir fremstilt som at barn som brukte dette tilbudet mest sannsynlig var trygt tilknyttet til sine nærmeste omsorgspersoner og derfor taklet å være i denne barnehagen. Jeg tror at grunnen til at denne oppgaven tok denne retningen

kan være på grunn av at undersøkelsene ble gjort i akkurat denne barnehagen, hvor foreldre benyttet seg av tilbudet sporadisk, hvor det var nok personale, og ei ressurssterk foreldregruppe. Det kan være muligheter for at det har vært ulike reaksjoner hos barna som personalet og foreldre ikke fanget opp. Det kan også være at jeg i min tolkning eller analyse ikke har evnet å se omfanget, eller ikke evnet å se ut fra forskjellige perspektiver. Det er også en viss fare å tolke ut fra utsagn og oppfatninger. Ved observasjoner av barna kunne bildet vært annerledes. Derfor er det vanskelig å konkludere om barna trivdes eller bare tilsynelatende trivdes, men ut fra mine undersøkelser tolker jeg det slik at barna trivdes.

10.6 Konklusjoner sett opp mot den ordinære dag – barnehage.

For å kunne finne ut av om døgnåpen barnehage er et bra oppholdssted for barn, må det forskes i disse arenaene. Kvalitet er en faktor som må ses i sammenheng med barns trivsel i barnehagen generelt. Da tenker jeg på dag -barnehager. Det forskes på disse områdene i de norske barnehager. Har den norske barnehage bra kvalitet? Herunder kan vi stille oss spørsmål om vi har kompetente personale som tar seg av våre barn. Har vi førskolelærere som har nok kunnskap om barns utvikling, som kan sette fokus på hva barn trenger av omsorg og ikke minst hvordan vi utøver det pedagogiske arbeidet. Et annet spørsmål er om personalet makter å utøve sin kompetanse sett i lys av forholdene som er i dagens barnehage. Barnehagen har en rammeplan som blant annet inneholder forpliktelser om at barn skal lære, og utvikle seg i barnehagen. Barn skal ha det trygt og lære seg sosial kompetanse som å være i et sosialt utviklende miljø, hvor de selv er innlemmet. Dette er temaer det er verdt å undersøke, for å finne ut av om barna har det bra i barnehagen.

De funnene som er vist i denne oppgaven er basert fra en døgnåpen barnehage, med rammer, hvor få barn og personaltettheten var stor. Dette er ikke gjeldende i vanlige barnehager i Norge, hvor det er mange barn og få voksne pr barnegruppe (normen er 18 barn pr førskolelærer, og to assistenter). Selv om dette var en døgnåpen barnehage kan disse funnene overføres til en vanlig barnehage, med tanke på at kvaliteten på barnehagene kan styrkes ved mindre barn pr voksne. Som oftest var det også førskolelærer på hvert skift utenom nattevakter.

10.7 I fremtiden.

Denne oppgaven har gitt noen innfallsvinklinger på hva som fører til trivsel i en døgnåpen barnehage. Dette vil jeg også tro kan overføres til dag – barnehager. Det er mange områder som kunne vært interessant for videre undersøkelser. Barns opplevelser i døgnåpne barnehager er et område, det å observere og høre deres meninger og tanker om opphold i døgnåpne barnehager. Et annet område som er interessant å undersøke nærmere er betydningen av barns medbestemmelse og selvbestemmelse. En annen utfordring er å se nærmere på den døgnåpne barnehages plass her i Norge. Barnehagen er en samfunnsinstitusjon, som må ses på som en del av samfunnsstrukturen. Samfunnet er avhengig av arbeidskraft, foreldre er avhengig av arbeid, og dermed avhengig av barnehagen for å kunne gå på jobb og samtidig ha et trygt sted til opphold av barna. Ikke minst, trenger barna en barnehage hvor de trives, utvikler seg og har det godt. Mange foreldre jobber turnus, som gjør at arbeidstiden også er på kvelder/netter og helger, mens andre foreldre er alene om ansvaret for sine barn. Foreldre ønsker stabile og trygge oppholdssted for sine barn når de selv ikke kan være sammen med dem. Det gjenstår å se om døgnåpne barnehager er et slikt tilbud, og i tilfelle, blir døgnåpne barnehager etablert her i landet? Dette vil tiden vise.

Jeg avslutter denne undersøkelsen med en liten praksisfortelling fra den døgnåpne barnehagen:

Jeg satt på kontoret da jeg fikk en telefon fra ei mor som sa: ” barna mine vet ikke dette, jeg har ikke fått forberedt dem, men de må ligge i barnehagen i natt. De har kanskje oppfattet at det har vært snakk om det, men nå vet vi at det må bli sånn. Faren deres kommer med tingene til barna, og legger det i hyllene deres, men kan du fortelle dem at de må ligge over i barnehagen?” Jeg går inn til barna som ligger i hvilestund, det ene barnet kommer akkurat ut av rommet, litt søvndrukken. Jeg møter han og bøyer meg ned, og ser barnet inn i øyene og sier at ”mammaen din ringte” og så fortalte jeg hva hun hadde sagt. Hvor barnet sier bare; ”yes”, med glad stemme, og løper videre. Dette var barn som hadde brukt tilbudet før. Når du møter en sånn reaksjon så kan ikke barna ha hatt det vondt, eller ha tatt skade av det. De synes det var artig.

Litteraturliste

- Bae Berit. *Å se barn som subjekt*. Barnehageforskning. Regjeringen
- Bae Berit og Waastad J.E. *Erkjennelse og anerkjennelse. Perspektiv på relasjoner*. universitetsforlaget AS. Oslo 1993.
- Balke Eva. *Barnehagen: innføring i praktisk småbarnspedagogikk*. Cappelen. Oslo 1982
- Barne og familiedepartementet. *FNs barnekonvensjon, om barns rettigheter*.
- Barne og familiedepartementet. *Rammeplan for barnehager. Q-0903 B*. Akademika AS. Oslo 1995.
- Broberg Anders, Granqvist Pehr, Ivarsson Tord, Mothander Pia Risholm. *Tilknytningsteori. Betydningen af nære følelsesmæssige relationer*. Hans Reitzels Forlag. København 2008.
- Bowlby John. *En sikker base. Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Det lille forlag. Fredriksberg 1994
- Denick Lars, Per Schultz Jørgensen, Sommer Dion. *Familie og børn i oppbrudd i en oppbrudstid*. Hans Reitzels forlag. København 2008.
- Diderichsen Agnete, Thyssen Sven. *Omsorg og utvikling. Omsorg, oppdragelse og småbarns utvikling*. Danmarks pædagogiske institut.kobenhavn 1991
- Frønes Ivar. *Moderne barndom* J.W.Cappelens Forlag as. Oslo 2007
- Frønes Ivar. *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*. Gyldendal norsk forlag AS. Oslo 2006
- Holthe Vibeke Glaser. *Profesjonalisering av barneoppdragelsen*. Universitetsforlaget. Oslo 2003
- Horrigmo Kirsten Johansen, Nylehn Børre. *Samfunnsfaglige perspektiver på barnehagen. institusjonell utvikling, ledelse og organisasjon*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS. Bergen 2004
- Jørgensen Per Schults. *Børn i nye familiemønstre*. Reitzel forlag. København 1987

- Korsvold Tora. *Barn og barndom i velferdsstatens småbarnspolitik*. Universitetsforlaget Oslo 2008.
- Korsvold Tora. *For alle barn. Barnhagens framvekst i velferdsstaten*. Abstrakt forlag AS. Oslo 2005. 2 opplag. (1998)
- Kunnskapsdepartementet. Bae Berit, Eide Brit Johanne, Winger Nina, Kristoffersen Aud Eli. *Temahefte. Om barns medvirkning*. Akademika AS. Oslo 2006.
- Kunnskapsdepartementet. *..og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring*. Stortingsmelding nr. 16(2006-2007).
- Kunnskapsdepartementet. *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo 2006
- Kunnskapsforlaget. *Pedagogisk-psykologisk ordbok*. H Aschehoug & co. A/S Gyldendal Norsk forlag. Oslo 1991
- Lauvås Per, Handal Gunnar. *Veiledning og praksis yrkesteori*. Cappelen akademiske forlag A.S. Oslo 2000
- Mead Georg Herbert. *Sindet, selvet og samfundet – fra et socialbehavioristisk standpunkt*. Akademisk Forlag. København 2005
- NOU. 2007:6. *Formål for framtida. Formål for barnehagen og opplæringen*. Departementenes service senter. Informasjonsforvaltning. Oslo 2007
- Nova. Borg Elin, Kristiansen Inger-Hege, Backe-Hansen Elisabeth. *Kvalitet og innhold i norske barnehager. En kunnskapsoversikt*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 6/2008. Oslo
- Næs Turid Indrebø, Mordal Tove L. *Barns trivsel i barnehagen*. Statens institutt for forbruksforskning. Lysaker 1997
- Opdal Paul Martin. *Pedagogisk-filosofiske analyser*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. Bergen 2008
- Opdal Paul Martin. *Barnet – et menneske uten krav på fulle menneskerettigheter? Barn, nr. 3-4*. Norsk senter for barneforskning. 1998

Opplæring og utdanning i Norge. *Barnehageloven og forskrifter, med forarbeid og kommentarer*. Petter Ingeberg(red). Pedlex Norsk skoleinformasjon. Otta AS 2006

Thagaard Tove. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*.

Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS. Bergen 2006

Tveitereid Simen. *Hva skal vi med barn?* Kagge forlag. Oslo 2008

Skårderud Finn. Kopisamling i ped.3003 kulturpedagogiske tema.: "*Tapte ansikter.*".

"*Det tragiske mennesket.*" Trykkeriet SV-fakultetet. Universitetet i Tromsø 2008

Summerhill Neill A,S. *Radikal oppdragelse. "Dette er en bok om lykkelige barn"*. Pax forlag 1993.

Sommer Dion. Barndomspsykologi. *Utvikling i en forandret verden*. Forfatteren og Hans Reitzels Forlag A/S. København 1996 (pedagogisk forum Oslo 1997)

www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter-planer/rapporter/2005/Soria-Moria/erklæringen.

www.klikk.no/foreldre/article_341202.ece-66k2008

Vedlegg

Berit Sletten

Brinkenveien 4b

9360 Bardu

Tromsø 02.12.2008.

Til personale som har jobbet ved døgnåpen barnehage.

FORESPØRSEL OM Å DELTA I INTERVJU I FORBINDELSE MED MITT STUDIE: MASTERGRAD I PEDAGOGIKK VED UNIVERSITETET I TROMSØ.

Jeg er masterstudent i pedagogikk ved universitetet i Tromsø og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er barns i døgnåpne barnehager, og jeg skal undersøke barns trivsel ved opphold i en døgnåpen barnehage. Jeg er interessert i å finne ut om barnas opplevelser og reaksjoner ved oppholdet i døgnåpen barnehage. For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju 5 ansatte (førskolelærere, fagarbeider, assistenter) ved barnehagen. Spørsmålene vil bla dreie seg om rutiner, relasjoner, trivsel, og omsorg. Jeg vil bruke båndopptaker og ta noen notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta i underkant av en time, og vi blir sammen enige om tid og sted. Det er frivillig å være med, og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette noe nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen 01.06. 2009. Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 90605986, eller sende meg en e-post til beslette@online.no

Jeg har veiledning av Professor Paul Opdahl, institutt for pedagogikk, Universitetet i Tromsø.

Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Berit O Sletten

Brinkenveien 4b.9360 Bardu

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien av barn i døgnåpen barnehage, og ønsker å stille på intervju.

Signatur.....Telefonnummer.....

Berit Sletten

Brinkenveien 4b

9360 Bardu

Tromsø 02.12.2008.

Til foreldre som har benyttet seg av tilbudet døgnåpen barnehage.

FORESPØRSEL OM Å DELTA I INTERVJU I FORBINDELSE MED MITT STUDIE: MASTERGRAD I PEDAGOGIKK VED UNIVERSITETET I TROMSØ.

Jeg er masterstudent i pedagogikk ved universitetet i Tromsø og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er barn i døgnåpne barnehager, og jeg skal undersøke barns trivsel ved opphold i en døgnåpen barnehage.

Jeg er interessert i å finne ut om barnas opplevelser og reaksjoner ved oppholdet i døgnåpen barnehage. For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju 5 foreldre som har hatt sitt/sine barn i døgnåpen barnehage. Spørsmålene vil bla dreie seg om hvordan barna opplevde og reagerte på oppholdet, f eks var de positivt/negativt innstilt. Jeg vil bruke båndopptaker og ta noen notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta i underkant av en time, og vi blir sammen enige om tid og sted. Det er frivillig å være med, og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette noe nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen 01.06. 2009.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 90605986, eller sende meg en e-post til beslette@online.no

Jeg har veiledning av Professor Paul Opdahl, institutt for pedagogikk, Universitetet i Tromsø. Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Berit O Sletten

Brinkenveien 4b.9360 Bardu

Samtykkeerklæring:Jeg har mottatt informasjon om studien av barn i døgnåpen barnehage, og ønsker å stille på intervju.

Signatur.....Telefonnummer.....

Intervjuguide til foreldre som benyttet seg av døgnåpen barnehage.

- Hvilke tanker gjorde du deg før den første gangen du benyttet deg av døgnåpen barnehage?
- Hvordan opplevde dere oppholdet?
- Hvilket inntrykk har du av barnets/barnas opplevelser av å være i døgnåpent tilbud?
- Hadde barnet/barna noen reaksjoner etter endt opphold? I tilfelle hvilke?
- Kan du si noe om din opplevelse av barnets/barnas trivsel?
- Følte du deg trygg når barnet/barna oppholdt seg i barnehagen?
- Tror du barnet/barna var trygg?
- Hvordan opplevde du bringing/henting av barnet/barna?
- Hvordan var samarbeidet med personalet?
- Kan du si noe om grunnen til at du valgte døgnåpen barnehage?
- Fikk du noen tilbakemeldinger fra andre mennesker om at du benyttet deg av dette tilbudet, i tilfelle hvilke?
- Er det andre ting du vil fortelle om som vi ikke har vært innpå?

INTERVJU GUIDE PERSONALE I BARNEHAGEN.

Jeg ønsker å finne ut av personalets opplevelse av barns reaksjoner ved opphold i døgnåpen barnehage.

Jeg vil stille til åpent intervju.

Spørsmål

Hvilke stilling hadde du i døgnåpen barnehage?

Hvilke vakter jobbet du, tider på døgnet, helger?

Hvilke tanker gjorde du deg før du begynte å jobbe i døgnåpen barnehage, med tanke på barns trivsel ved å være i barnehagen på kveld, natt og helg?

Stemte dine antakelser?

Hva opplevde du i forhold til barns trivsel?

-situasjoner?

-sammenhenger?

- relasjoner barn, voksen? Relasjoner barn, barn?

- andre ting?